



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Het Leven Der HH. Maeghden Die Van Christvs tijden tot
dese eeuwe Inden Salighen Staet Der Svyverheydt inde
Wereldt gheleeft hebben**

Rosweyde, Heribert

T'Antwerpen, 1626

Cort Tractaet Vanden Maeghdeliicken Staet.

urn:nbn:de:hbz:466:1-43129

C O R T
T R A C T A E T
V A N D E N
M A E G H D E L I I C K E N
S T A E T.

MY dunckt dat ick u-lieden, na dat ghy dese Levens der Maeghden gelesen hebt, hoor seggen, dat ghy wel soudt willen weten eene maniere, om dese Maeghden na te volghen. Ick soude mogen antwoorden, dat dese Levens selfs modellen zijn om u-lieden hier na te reguleren. Ende hoe soud' ick u-lieden hier in kunnen dienen; nademael den hooch-gheleerden *Ambrosius* seyt: *VWie soude met een mensche-lijck verstant kunnen begrijpen 't leven der Maeghden, 't welck de nature der menschen binnen haere wet niet en heeft begrepen? VWie sal met eene naturelycke stemme konnen om-vatten, dat boven het ghebruyck der naturen is?*

*Amb. lib. 2.
de Virgin.*

Daerom bemerckende dese sake seer swaer te zijn, hebbe liever, in dit *Cort Tractaet van den Maeghdelycken Staet*, willen voort-brengen d' uytgelesene sententien der *HH. Vaderen*, die

die van desen Staet gheschreven hebben; uyt welcken men sal kunnen sien ende bespeuren, hoe grootelijcks u-liedē Staet in de H. Kercke van alle tijden gheacht is geweest; ende met wat middelen desen Staet aenveert ende onderhouden kan worden. Ick hebbe hier toe oock ghebruyckt twee boeckxens, die nu onlancx door twee van onse Paters van desen Staet geschreven zijn: het een van onsen *Pater Leonardus Lessius*, ghedruckt op den naem van *Leo Huybrechts*; 't welck voor tijtel heeft, *Van den salighen Staet der ghener, die in de werelt de reynigheydt beloven*: ende het ander van *P. Valentinus Bisschop*, met op-schrifte, *Lof der Suyverheydt*.

VVilt doch desen mijnen cleynen arbeydt in danck nemen; ende voor my bidden, dat ick hier Gode mach behaghen, ende eens deelachtigh worden van de eeuwighe glorie.

TAFEL

T A F E L

D E R

C A P I T T E L E N.

- CAP. I.** **VV** At Maeghdom, oft Maeghdelijcke
Suyverheydt is; ende den lof der sel-
ver. pag. 595
- CAP. II.** Van het gulde croonken oft cransken, het vvelck
de Maeghden inden hemel alleen boven alle an-
dere ghenieten sullen. 598
- CAP. III.** Tveederhande soorten van Maeghden, die in het
beginsel der H. Kercke altijd ghevveest, ende
noch zijn. 607
- CAP. IV.** Dat de Maeghdelijcke Suyverheydt inde vverelt
door belofte te beleven, eenen staet is naer de
Rechten. 610
- CAP. V.** Dat desen staet der Maeghden den vveduvvelijckē
ende houvvelijcken staet te boven gaet. 613
- CAP. VI.** Dat desen staet inde H. Kercke van oudts seer ge-
bruyckt, ghepresen, ende verdienstigh ghe-
veest is. 617
- CAP. VII.** Van de menichte der Maeghden, die eertijts in de-
sen staet gheleeft hebben. 624
- CAP. VIII.** Van vvat ouderdom dat men moet zijn, om desen
staet te aenveerden. 629
- CAP. IX.** Met vvat eenen yver eertijts de HH. Bisschoppen
de Maeghden tot desen staet vermaent heb-
ben. 632
- CAP. X.** Van een besondere plaetse der Maeghden, als sy te
Kercke quamen. 633
- CAP. XI.** Van het cleedt der Maeghden, ende vande vvijele
oft sluyer der ghener, die eertijts publijkelijck
inde Kercke van desen staet professie deden. 638
- CAP. XII.** Ondervvijsinghe, ghetrocken uyt de H. Schrifture
ende HH. Vaders, om desen maeghdelijcken
staet vvel t' onderhouden. 646

C O R T

CORT TRACTAET

593

VANDEN

MAEGHDELYCKEN

STAET.

HET EERSTE CAPITTEL.

Wat maeghdom, oft maeghdelijke suyperheyde
is; ende den lof der selver.

Dit woordt MAEGHDOM wordt
in twee manieren by de Doctoren ge-
bruycht en beduydt. Ten eersten, vooz
de ongheschentheydt des vleeschs/ by
van alle wellustighe besmettinge. En
in dit gebruyck en is den maeghdom
gheen deught; maer yet natuerlijck / met het welck
wy ghebozen worden: 't welck wy oock teghen on-
sen danck konné verliesen. Ten tweeden, vooz de wille
ende vast vooz-nemen van die ongheschentheydt en-
de supberheydt te bewaren: oft eeuwelijck / oft in-
mers tot den tijdt dat-men den houwelijcken staet
wilt aen-nemen. Ende op dese maniere ghenomen
ende verstaen/ is den maeghdom een deught.

D. Thom:
2. 2. q. 156.

De welke den H. Augustinus Leeraer der H.
Kercke aldus beschrijft: De maeghdelijke suyperheyde
(seght hy) is eene gheduerighe meditatie oft over-leggin-
ghe van eene eeuwige onbederffelijckheyt, in een bederffelijck
lichaem. Hy verstaet dooz meditatie een vast vooz-ne-
men om altijdt in supberheydt nae ziele ende lichaem
te leven/ ende daer toe sijn yptterste beste te doen/ dooz
meditatie ende andere oeffeninghen / om met alle
sorgh-vuldicheydt desen schadt te bewaren.

August. de
virg. cap. 13.

Hoe grootelijck desen maeghdelijckē staet van outs
inde H. Kercke ghepresen is / kan blijcken ypt de
Doctoren ende oude Vaders vande H. Kercke/ die in
alle gewesten des werelts woonende/ hebben als mee
ghelijcker handt t' samen ghespannen/ om de maegh-
delijcke supberheyt met hunne sermoonen/ gedichte/

P P

hæcc

boecken ende schriften te pzyfen ende te vereeren. In
 Aſien ſullen wy vinden den H. Ignatius, Iuſtinus,
 Ephrem, Cyrillus, Baſilius, Gregorius Nyſſenus, Gre-
 gorius Nazianzenus. In Aſſyrië/Tertullianus, de H.
 Cyprianus, Clemens Alexandrinus, Origenes, Athanaſius,
 de H. Auguſtinus, Fulgentius en andere. In Europen/
 den H. Chryſoſtomus, den H. Hilarius, den H. Ambro-
 ſius, den H. Hieronymus, Caſſianus, den H. Gregorius,
 den H. Iſidorus, Aldelmus. Deſe alle te ſaemen en-
 de noch veel meer andere / die ick niet en noeme / zyn
 ſeer ober-bloedigh/en gelyck upt-geſtozt / om de ſup-
 verhepdt te verheffen ende te pzyfen: gheene beught
 ofte ſtaet en hebben ſp-liede met ſulck-eene neerſtich-
 hepdt ende ardoozt ghepzeſen ende verheben als deſe:
 ſp hebben ſoo veel gheſepdt ter eeren van de maegh-
 den/ende dat met ſulck-eene konſte en wel-ſprekent-
 hepdt/dat ſp het ſchynen gedaen te hebben om pzyf
 te behalen; dien den H. Gheeft ſoude op-ghehanghen
 hebben voor den ghenen/die hier toe ſyne moepte/ar-
 bepdt/ende wiſſhepdt alder-meest ende alder-treffe-
 lykſt ſoude hebben ghebruyckt.

Ignatius
 epift. ad
 Tarſ.

Den H. Ignatius Biſchop van Antiochien/ in eenen
 brief tot de Kercke van Carſis/geeft eenen Heerliche
 tytel aende maeghden: Die (ſepdt hy) inden maeghde-
 lijcken ſtaet leven, houdt die in woerden als Prieters van
 CHRISTVS: die den weduwelijcken ſtaet in alle eerbaerheyt
 over-brenghen, eert die als den Autaer Godts. Hy noempt
 de maeghden Prieters CHRISTI, om dat ſp haere
 lichamen Gode op-ghedzaghen hebben/ ende 't ſelve
 als eene offerhande op-geoffert. Den ſelven in eenen
 anderen brief geſchreven aen die van Philadelphien:
 Maeghden (ſeght hy) hebt alleen CHRISTVS in u ghebeden
 voor ooghen, ende ſynen vader, van den H. Gheeft verlicht
 zynde. Och oft ic mocht genieten ende deel-achtich zyn van
 uwe heylicheyt, als oock van Helias, van Ieſu ſone van Na-
 ve, van Melchizedech, van Helizus, van Ieremias, van Ioan-
 nes Baptiſta, van Ioannes Euangelifta, van Timotheus, van
 Titus, van Euodius, van Clemens, die alle in ſuyverheyt ge-
 leeft hebben. Daer hy oock is ſegghende / dat onder
 alle ſtaten / de maeghden den beſten ghekofen hebben, die
 CHRISTO in alle ſuyverheyt onderdanigh zyn. Ende
 dat deſen ſtaet vaſt was/blijckt upt den brief geſchre-
 ven

In epift. ad
 Philadelph.

hen aen de Christenen van Smyrnen; waer hy uyt-
 dzuckelijck doet groeten de maeghden, die voor altijd
 hare maeghdelycken staet bewaerden. Hy had vooz een ge-
 woonte / als hy aen verschepde Kercken schreef / meest
 de maeghden sonderlingh te groeten. Alous schrijft
 hy in den brief tot die van Antiochien. Ick groet de
 maeghden, die d'insprake CHRISTI ontfangen, wiens ghesel-
 schap ick wel wilde ghenieten. Hy verommandeert
 oock aen Hero Diacon van Antiochien de bedraere-
 nisse der maeghden: Bewaert de maeghden ghelijck kō-
 stelycke inweelen van CHRISTVS.

In epist. ad
 Smyrn.

In epist. ad
 Antioch.

In epist. ad
 Hero. eni
 Diacon.
 Antiochia.

Den H. Cyprianus Bisschop van Carthago / van
 de oeffeninghen ende habit der maeghden: Nu streckt
 onse rethen tot de maeghden, der welcker hoe hare glorie hoo-
 gher is, hoe oock haer-lieder sorghe meerder moet wesen. Dit
 is de bloeme van de gheestelycke spruyte, eene eere ende cis-
 raet der gheestelycker gratien, eene blijde ieuucht, een vol-ko-
 men ende onbederffelyck werck van prijs ende eere, een beeldt
 Godts, over-een-komende met de heyligheydt des Heeren, het
 alder-door-luchtichste deel der kuddē CHRISTI, &c. Ende
 wat neder-waert is: Is 't dat ghy een oogh-ghemerck wilt
 nemen op den beloofde prijs, ghy sult sien dat uwē arbeyt min-
 der is: die vol-herdigh blijft; dien sal de onsterffelijckheyt ghe-
 geven worden; het eeuwich leven wordt haer beloest, den
 Heere beloest het rijk der Hemelen. Ghy maeghdkens be-
 waert 't ghehe dat ghy beghonst hebt te wesen; bewaert 't ghe-
 he dat ghy noch wesen sult, ghy-lieden staet eenen grooten loon
 te verwachten, &c.

Cyprian. d.
 Habit. vliet

Dat wy sullen worden, dat hebt ghy-lieden nu beghonst te
 wesen: ghy-lieden hebt nu in dien staet de glorie der verrijf-
 senisse; ghy-lieden passeert door de werelt, sonder eenighe we-
 reltlycke besmettinge. Als ghy-lieden suyver blijft ende maegh-
 dekens, zijt ghy-lieden de Enghelen ghelijck: laet alleenlijck
 uwen maeghdom onghetroekt ende ongheschent blijven, &c.

De eerste sententie Godts heeft bevolen te wassen ende te
 vermenichvuldighen: De tweeds heeft suyverheydt geraden.
 Als de werelt noch ongheschickt ende ydel was, soo wierden wy
 geboren, ende wy vermenichvuldighden, voort-brenghende
 eene groote over-vloedicheydt met vruchtbaerheydt tot ver-
 meerderinghe van het menschelijck gheslacht: Aenghesien de
 werelt nu vervult is, ende 't gheheele aerdt-rijk eene over-
 vloedighe menichte heeft, die de reynicheydt konnen behouden
 op de maniere der besnedenen levende, worden sy besneden tot

het rijk. Dit al seyd den heplighen Cyprianus.

S Athanasius
in 1. de
virg. in fine.

Den H. Athanasius Patriarch van Alexandrien/ seyd in een boeckken der suyperheydt: De suyperheydt is eene groote deught; de puerheydt is eene groote glorie, groot is den lof der maeghden. O maeghdom, ghy zijt den rijkdom, die niet en vergaet! O maeghdom ghy zijt een croone die niet en versterscht! O maegdom, ghy zijt den tempel van Godt, eene woon-stede vanden H. Gheest! O maegdom, schoone peerle, den gemeynen persoon onbekent, ende die van luttel gevonden wordt! O suyperheydt, Godts vriendinne, ende vande heylighen ghepresen! O suyperheydt, die van vele wordt gehaet, maer wel gesien by de ghene die uwes weerdigh zijn! O suyperheydt, die de doot ende de halle veriaeght, die van de onsterffelijckheydt wordt beseten! O suyperheydt, ghy zijt de blydichap der Propheten, ende de glorie der Apostelen! O suyperheydt, het leven der Enghelen, ende de croone der Heyligen! saligh is hy, die u houdt, ende saligh is hy, die in u voortgaet met patientie; want een weynich sal hy vermoeyt worden, ende veel sal hy in u verblijden.

Basil. de vera
virgin.

Basilus Bisschop van Cesarien in Cappadocien/ in een boeck dat hy gemaeckt heeft van den waerachtighen maeghdom. Den maeghdom (seydt hy) is waerachtichlyc iet groots ende heerlijcx, den welckē den mensch aen den onbederffelicken ende onsterffelijcken Godt gelijk maect. Desen dan en kompt van het lichaem totter zielen niet; maer aenghesien sy de onbederffelijcke nauere eyghentlijck toekompt door hare alder-kostelijckste onbedecktheyt, worden de lichamen oock onbederffelijck bewaert, &c.

De maeghden hebben in 't werck der deughden voor-komen dat in de generale verruiffenisse in ons door de goddelijcke cracht noch moet vol-maectt worden. VVant sy hier (ghelijck de Enghelen) niet en trouwen noch en worden ghetrouwut; maer zijn door de deught haerder zielen ende door de onbedecktheyt haers lichaems den Enghelen ghelijck.

Aug. serm.
149. de
trip.

Den H. Augustinus seght aldus vande suyperheydt. Sy heeft onder andere deughden eene glorieuse ende schoone plaetse; vwant de suyperheydt is alleen, die de reyne herten der menschen gheeft Godt te sien. VVaer van seght de VVaerheydt selve: Saligh zijn de suyper van herte, vwant sy sullen Godt sien: als oft sy ter contrarie seyde: Maer die zijn elendigh, welcker herten zijn besmet met de vleeschelijcke begheerlijckheydt; vwant sy versincken in de eeuwighē pijnen. VWant de suyperheydt is een Enghels leven; de suyperheydt

M tth. 5.

met

met eene ootmoedighydt, verdiendt de inuooeninghe des H. Gheests, dei welcke uyt-smijt de onreynicheydt der wellu-
sten, na het segghen van de H. Schrifruere. Den H. Gheest sal vlieden een lichaem, dat onder-worpen is de sonde. Dat den iongelingh dan hem houde by de suyverheydt, om weerdigh te zijn der wijsheydt Godts. Sap. 1.

Ambrosius Bisschop van Milanen / willende de maeghdelycke supverheydt prijsen/ seght: *V*ie isser die dese met menschelijck verstandt sal begrijpen, de welcke oock de natuere niet en heeft besloten binnen hare wetten? oft wie sal met eene natuerlycke stemme kunnen om-vatten, dat boven het ghebruyck der natuere is. **Ende noch:** Dese deught gaet boven alle hemelen, gaet tot den throon Godts; ende daer vindende het *V*oords des vaders, heeft het selue in haer besloten. Ambros. lib. 1. de virg. Ibid. e virgini.

Gregorius Nyssenus Bisschop van Nipissen / prijst hoochlijck desen staet. De weerdicheyt van dese deught gaet te boven alle kracht van wel-sprekenheydt: De suyverheydt en heeft niet van doen de tonghe van den anderen, om ghepresen te zijn naer haere verdienste, wasende uyt haer selven ghenoech lofsijck, eerlijck, ende prijs-weerdigh. Ghelijck de Sonne, de Mane, de Sterren, ende de kostelijcke ghesteenten, hebben gheen en noodt, dat eenighen persoon die prijse; want sy ghenoech hen-selven prijsen door haer-lieder schoonheydt, krachten, ende vol-maectheden: alsoo oock de maeghdelycke suyverheydt is ghenoech prijsbaer van haer selven om haer uyt-nemende conditië ende qualiteyten; ende daerom en heeft-se niet van doen eenighe tonghe van Orateurs ofte trompetten, die desen lof souden vercondighen. Ten laetsten sluyt hy aldus: Den ghenen die hem wil begheuen tot den lof des maeghdoms te verthoonen, moet voor alle saken eerst weten, dat den selven verre te boven gaet allen lof, dien hy aen hem soude kunnen gheuen. Greg. Nyss. tract. de incorr. virg. cap. 2.

Lactantius in sijn onder-wijs der Christenen/ spreekt aldus van de maeghdelijckē staet: De maeghdelycke suyverheydt en is niet alleen een middel tot de vol-maectheydt, maer oock 't sop der vol-maectheydt, ende aller deughden in de menschen: die dese deught hebben, zijn in eenen wech, die hen sal leyden van de aerde tot den kemel. Lactant. lib. 6. instit. cap. 23.

Den H. Ephrem Fremijt van Syrien / loeft op dese maniere desen staet: Den wech der salicheyt gaet de suyverheydt seer snellijck door, ende haren dienaer die sy mede leydt, geeft vleugelen om daer rasselijck met haer te gerakē. Ephrem serm. de Callit.

Cassian. lib.
4. Instit.
cap.
Phillipp. 3.

Cassianus Eremijt spreekt oock loffelijck van de supberheyt: *De suyvere menschen, ooc die hier noch inde werelt leven, zijn van den hemel borgars op-geschreven; ende hun leven is meer der Engelen, dan der steffelijcker mensche gelijk.*

Ick soude veel andere plaetsen der *H. V.* Vadereit konnen doort-bringen/ die desen maeghdelijckē staet seer verheuen hebben; maer het soude te wijt uyt-loopen / eer eenen gheheelen boeck / van een bladt papiers ofte twee vereyschende. *Wt dese wepnighe plaetsen kunnen genoech sien / van hoe groote weerde desen staet van oudts is gheweest.*

HET II. CAPITTEL.

Van het gulde croonken oft cransken, het vvelck de maeghden inden hemel alleen boven alle andere genieten sullen.

Wlesen inde historie der Grieken en der Romeyne / hoe datter alijt van Comingē oft gemeyntē eenige besodere pryisen gestelt zijn geweest / bobē dē sold / dien aē alle soldatē gemeyn was / hoor de gene die eenigh schoon en vroom seyt gedaent hadden / 't zy in oorloghe oft andere camp-vechtinge. Alsoo waren by de Grieken verscheyde croonen gestelt nu van olyf-tacken / nu van mirtus / hoor de ghene die winners waren in hare publycke spelen / die sy op verscheyde jaren waren onderhoudende / die sy hieten *Phytia*, *Olympia*, etc. Soo oock by de Romeynen; die een borgher verlosse oft beschermde van de doot / wiert begift met eene croone van eycke bladeren gemaect: die eerst den nuer vande byanden herloommen had / die wiert ghecroont met eene croone nuers-ghewijs gemaect oft ghevlochten.

Den oppersten loon-heer Goot almachtich ghebenedygt / wrlende ons tot groote daden ende groote deughden herweckē / onderhout dese maniere oock; te weten / dat sy boven den loon dien alle heylighen sullen ghenieten / wie met eene besondere gave in synen hemel loont / die hier vrometick tegen die bypanden nu hier voren verhaelt / sullen ghefreden hebben.

Dat

Daer zyn dan twee loonen / die de Heplighen van Godt almachtigh inden hemel ontfanghen / ghelijck ons de Doctoren upt de H. Schryfture leeren: het een wort gheheeten *Essentiale* oft *Primarium*, dat is / den *Essentialen* en principaelsten loon; het ander *Accidentale* oft *Accessorium*, dat is / den *accidentelen* ende byvalende loon.

De eerste bestaet inde Goddelijcke aenschouwinge / die alle de Heplighen sullen genieten; en begrijpt voort alle acten ende ciraetselen / die upt dese aenschouwinge sullen volghen. Dese loon der Heplighen wort inde H. Schryfture beteekent door een croon. Aldus spreekt oen Conincklijcken Propheet David: Ghy hebt op sijn hoofft ghestelt een croone van costelijcke ghesteeente. Ende de H. Apostel Paulus: loopt alsoo, dat gy vercrijghē mooght. Ende alle die in eenē camp strijdt, die onthout hem-selven van alle dinghen; ende die doen dat, om dat sy eene verganckelijcke croone sonden ontfanghen; maer wy eene on-verganckelijcke. Ende noch op eene andere plaetse: Want oock wie in eenen camp strijt; die en wort niet ghecroontten, zy dat hy wettelijke ghestreden hebbe, na den arbeydt moet die ackerman eerst van die vruchten ghenieten. Alsoo spreekt oock den H. Petrus. Ende als die Prince der herders sal gheopenbaert worden, soo suldy ontfanghen die onverdersfelijcke croone der glorien. Inghelocx spreekt den H. Ioannes Euangelist. Siet ick come cort, houdt dat ghy hebt, op dat niemant u croone en neme; wēst ghetrouwe tot der doodt toe, ende ick sal u gheven die croone des levens. Sy wort een croon gheheeten / eens-deels om dat inē de ghene die hier op der werelt verwinners zyn / een croon t' hunder eere pleegh te geben; eensdeels oock / om dat de croone een teeken is vande Conincklijcke maie strept: want alle de Heplighen sullen Coninghen zyn / ende sullen met CHRISTO Coninck der Coninghen oordeelen ende regneren.

De tweede is een besonder by-boechsel tot den eerste / oft ober-baet der glozie; het welck sommige Heplighen alleen / beneffens de Goddelijcke aenschouwinge en dat daer nootelijck upt-volghet / genieten door eene sonderlinge jonste van Godt almachtich; om dat sy eenige upt-nemēde en excellente werckē hier op der aerden lebēde gedaē hebbe. Dese loon oft prijs wort vande Doctoren gheheeten *Aureola*, dat is een *gulta croonken*.

Pfal. 20.
1. Cor. 9.
2. Tim. 2.
1. Petr. 5.
Apoc. 3.
Apoc. 2.

de
ve-
un-
k.
eit
net
os
a-
he
re

ck
n-

en
gt
l-
e-
st
n
e-
n
e
/

oft cransken ten respect bande groote croon / die alle
 Hephlyghen sullen hebben; welck is de clare aenschou-
 winghe van Godt almachtich.

Exod. 25.

Dese leeringhe oft maniere van spzecken / schijn-
 nen de Doctoren ghenomen te hebben uyt het 25. ca-
 pittel van Exodus; al waer door Godts gh. bodt ge-
 schreven staet / watmen rontom de tafel moet maec-
 ken: Ghy sult doen maecken een gulden lijste in't ronde, ende
 op die lijste suldy maecken een uyt-ghegroefde croone, vier vin-
 gheren hooghe, ende op die noch een ander gulde croonken.
 Door de gulde croon schrijven de Doctoren dat betee-
 kent wort den essentielen en principalen loon der Heph-
 ligen; door het gulde croonken, den accidentelen ende by-
 vallende loon.

D. Thomas
 in 4. d. 49.
 4. 8.

Woozts de Doctoren inder Godtsh. ydt schrijven/
 datter dyp verschepde gulde croonken sijn / voor dyp
 verschepde soorten der Hephlyghen: te weten / voor de
 Martelaers, voor de Maeghden, ende voor de Doctoren.
 Hier van gheven sy dese redene: Het gulde croonken
 wort gheheven tot loon ende prijs van een sonder-
 linghe victorie over de vanden: Daer en zijn maer
 dyp sonderlinghe victorien / om datter maer dyp son-
 derlinghe vanden van Christus ende onser salicheyt
 zijn / te weten / de Werelt, het Vleesch, ende den Duyvel.
 Den Martelaer triumfheert vande werelt / de Ma-
 eghden vanden vleesch / den Doctoren vanden duyvel.

Apoc. 2.

De Martelaren sullen dit cransken ontfanghen / om
 dat sy ghewilligh alle tormenten verborghen / ende
 geerne voor den naem Christi sterben / om hem ghe-
 lyck te worden; verwinnende de lie amelycke en pijn-
 lijcke doot / en de geheele werelt versnadede door
 liefde van het eeuwigh leue. Dit cransken der Marte-
 laren geeft ons te kennen den H. Ioannes in sijne Open-
 baringhe met dese woorden: Den ghenen die veruint, sal
 ick gheuen verborghen manna, ende ick sal hem eenen witten
 blinckende steen gheuen, ende in dien steen eenen nieuwen naem
 geschreven, den welcken niemant en weet, dan dien ontfanght.

De maeghden sullen dit cransken ontfanghen / om
 dat sy bewarende haer maeghdelijcke superheyt /
 het vleesch ende sijne wellustē holhomelijck overwonne-
 nen hebben. Hier van restont breeder.

De Doctoren sullen doek een sonderlingh cransken
 ontfanghen / om dat sy met huime goede leeringhe den
 duyvel

dupbel verjagghen upt die herten der menschen. Want die sy door hunne leeringe / oft verlossen van dolinge / ofte trecken van een quaet leven / die ontweldigen sy upt den balck des duppels ; van dese sonderlinghe glozie oft cransken der Doctoren spreekt den *Prophet Daniel* ; Die gheleert sullen wesen, die sullen blincken als het schynsels des firmaments, ende die der vele tot de rechtveerdicheyt leeren, als sterren in die eeuwiche eeuwigheden. *Dan. 12.*
 Ende by den *H. Mattheus*. Dese doet ende voorts, leers die sal groot genoempt worden in het rijk der hemelen. *Matth. 5.*

Is 't dat iemant opwerpt / dat oock d' Apostelen ende andere die de raden Christi ghevolcht hebben / beloest is een sonderling loon / te weten de macht van bonnissen. *Ghy-lieden sult sitten op twaelf stoelen, oordeelende de twaelf gheslachten van Israel* ; ende datter daerom meer dan dry gulde cransken zijn ; die machinen antwoorden / waer te zijn / datter meer sonderlinge loonen zijn dan dry ; maer den naem van gulde cransken en wort niet toe-gheepgent dan alleen dese dry victorien van een Christen mensch over syn vyanden. *Matth. 19.*

Voorts om te weten / wat dit besonder cransken is, het welck dry soorten van menschen beloest wort / daer is groote swaricheydt onder de Doctoren / om dit wel upt te legghen. Veel meynen / dat het anders niet en is / van een sonderlinge blyschap, die de Heylighen in den hemel sullen hebben uyt alsulcke victorie. Maer het schijnt / dat sulcke blyschap geen besonderen loon en is ; maer volght nootsaeckelyck upt alsulcke victorie. Want sy en konnen in den hemel niet zijn / oft sy moeten hen verblijden van alsulcke treffelycke daden / die sy hier opder aerden zijn de / ter cere Godts en tot hun epgen salicheyt ghedaen hebben. Het gulde cransken moet zijn een besonderen loon / door een sonderlinghe weldaet van Godt (almachtich aen de ghene / die een upt-nemende werck ghedaen hebben / ghegunt. Voorts de Heylighen hebben oock een sonderlinghe blyschap upt andere doozluchtighe wercken / als / dat sy daghelijck Misje hebben ghedaen / dat sy de werelt verlaten hebben / ende dat sy ghevolcht hebben de raden van Christus, etc. Ende nachtaers dese blyschappen en worden niet ghenoemt gulde cransken.

Hierom andere Doctoren segghen / dat het gulden cransken

cransken anders niet en is / dan een besondere digni-
tept oft uyt-neimenthept / die aen die dzyderley win-
ners sal ghegheuen worden; alsoo dat je hoven ande-
re Heplighen uyt sullen steecken inde conformitept
oft vergelijckenisse met CHRISTVS; inde welke op
het aldermaekteste is gheweest de victorie ende excel-
lentie van Martelie, van Maeghdom, ende van Geloertheyt.

Sommighe gheboelen / dat sy de ziele der Hepli-
ghen van dese dzy winners sullen zijn eenighe geeste-
lijcke qualitepten oft ghedaenten / die dese glozeuse
victorien sullen reppresenteren ende uyt-drukken; ende
segghen / dat hier in bestaet het wesen van het gulde
cransken: ja segghen daer noch by / dat oock in de
glozeuse lishamen eenich besonder circaet sal zijn / dese
victorie vertoonende. Het welck al seer waerschyne-
lyck is.

Dit is altydt secker / dat dese dzy winners eene be-
sondere eere in den hemel aenghedaeen sal worden / en-
de gestelt worden in eene sonderlinghe dignitept; ge-
lyck het gheschiet inde hoven der Princen / dat de ge-
ne / die den Coninck inde oorloghe aldernaest ghe-
holcht / en in alle perghelen by gestaen hebben / in be-
sondere eere ende aensien by den Coninck zijn. Want
Godt almachtich heeft veel soorten van pryzen / ci-
raten / ende dignitepten / die ons onbekent zijn.

Wengaende het cransken der maeghden / vande
welcke wy nu zijn tracterende / ende hier voor begonst
hebben daer breeder af te spreken. De H. Schrif-
ture getuyghet / dat sy eenen besonderen loon namaels
sullen hebben; gelijckelijckelijck dooz 't ghene / 't welck
Godt dooz Isaiam ghesproken heeft / segghende:
Dit seyt die Heere: den ghenen die besneden zijn, oft die hen-
selven ontmant hebben om t' rijck der hemelen: die bewaren
mijnen Sabboth, ende verkiesen het ghene 'twelck ick ghewilt
hebbs: ende die mijn verbont onderhouden; dien sal ick in mijn
huys ende binnen mijn mueren een plaetse ende eenen naem
gheuen, schoonder ende beter, dan oft sy sonen ende dochteren
waren. Een name, die eeuwich is, ende die niet vergaen en
sal, sal ick hen geuen. Op welke woorden aldus schrijft
Basilus / die selue verclarende. Die ghene, seyd
Godt / die hen selven hebben besneden om het rijck der he-
melan, sullen by my alsoo eerweerdigh wesen, dat den ghehee-
len edeldom der kinderen met hare weerdicheyt niet te gheelijc-
ken

Esai. 56.

Basil. lib. de
virg.

ken en sal zijn; want ick sal hen een plaetse gheven, niet alleen om te woonen, maer oock om te prospereren ende ghe-eert te worden. Voor eenen menschelijcken naem, seydt Godt, sal ick haer eenen naem gheven der onsterffelijcker Enghelen; op dat sy het schoonste deel des hemels moghen hebben, om daer in te woonen, ende inden alderschoonsten stael des hemels, dat is in mijn huys, in eene vrye ende onghetuynde plaetse woonende, nu niet alleen de nature ende weerdicheyt der Enghelen eeuwe-lyck vervolghens en ontfanghen, als haer selver ghenoech zyn-
 de tot de successie haers gheslachts: maer op dat sy mogen heb-
 ben eene eerlijcke plaetse onder de Enghelen, ende eenen naem voor den uyt-schijnende glants haerder heerlijcker deughden.
Desghelycks seydt oock by naest Augustinus: Desen eeuwighe name, die beloest wort den ghenen, die hen selven besnijden, en bateeckent anders niet, dan een sonderlinghe ex-
 cellente glorie, die welcke sy niet met vele menschen ghemeyn en sullen hebben, al ist dat sy te samen in een rijck, ende in een huys ghestelt zijn; ende misschien hier om wort het den naem gheheeten, om dat het de ghene die dit ghegeven wordt, van andere verscheydt. Ambrosius **op die voozsepdelwoor-**
den schryft: Dit zijn de ghene die welcke eenen loon veel schoonder dan andere menschen inden hemel sullen hebben. want sy in 't huys des vaders, seyt Gregorius, dat is, in die eeuwighe woonsteden, meer dan Godts kinderen, ghe-eert sul-
 len worden. Ende wie soude konnen, seyt noch eens Am-
 brof. meerder schoonheit gheweerdeeren, dan die schoonheit is van eender maghet, die vanden hemelschen Coninck ghevrijt wordt: die vanden rechter gepresen vwort? die den Heere gege-
 ven wort? die Godt toe geconsacreert wort? die altijd een bruyt is, altijd ongehouwet is: wiens liefde geen eynde, wiens eerbaer-
 heyt geen verlies en heeft? **Dit seyt Ambrosius.** **Du hoort**
oock eens met coxyter woordē Cyprianū, die welke tot
den maeghdē seyt aldus: Ghy hiedens loopt na die beste lo-
 gimentē des hemels: vwant besnijdende in u selvē die begeerlijck-
 heyt des vleeschs, verdient ghy den loon vā meerder gratie. **Dit**
wort voozsejt van den H. Propheet Isaias in het oude
testament. **Dit bediet ons noch byeeder den H. Ioan-**
nes in sijn Open-baringhe/ als by schryft. Ick hebbe
 ghesien (seydt hy) ende siet, het lam stont op den bergh Sion,
 ende met hem hondert vier-en-veertich duysent, hebbende
 sijnen naem ende sijns vaders naem gheschreven in hun-lider
 voorhoofden; ende ick hebbe eene stemme ghehoort van den
 kemel als eene stemme van veel wateren, ende als een stemme
 van

Ang. lib. de
 Sanct. vir-
 gin. cap. 28

Ambrosius
 exhortat. ad
 virgines.

Gregor. p. 3.
 past. cap. 29.
 Ambr. lib. 1.
 de virginis.
 exponens
 Psal. 44.

Cyprian. de
 habitu vir-
 gin. in prin-
 cipio.

Apoc. 17.

van eenen grooten donder: ende de stemme die ick hoorde was als der herp-slagheren, spelen te op hun-lieder herpen; ende sy songhen als eenen nieuwen sangh voor den stoel, ende voor de vier dieren, ende de ouders, ende niemant en moght dien sangh singhen, dan die hondert vier-en-veertich duysent, die ghekocht zijn van der aerden: dit zijns die met vrouwen niet besmet en zijn gheweest; want sy zijn maeghden; dese volghen het lam alwaer dat het gaet. Bemerkht hier principelijck vier saken / die de maeghde alleen van Goot almachtich ghejont / ende toe-gheepghent zijn.

- 1 Dat sy zijn by het lam op den bergh Sion.
- 2 Dat sy den naem Christi ende vanden hemelschen Vader in hun voorhoofd gheschreven hebben.
- 3 Dat sy een liet singhen, het welck niemant en kan singen.
- 4 Dat sy volghen het Lam Godts alwaer het gaet.

Alle dese saken betcekenen het ghene wy nu ghesepdt hebben / te weten de besondere goederen / rijckdommen ende ghenoechten der maeghden inden hemel.

Wengaende het eerste: De maeghden zijn by het lam op den bergh Sion: andere Hepligen zijn wel inden hemel / ende worden ghestien by den berch; maer de maeghden worden boven op den berch Sion ghestien / dat is / in een meerder glorie / een meerdere salicheyt. Met recht (sepdt den H. Gregorius) worden de maeghden om hooch op den berch Sion ghestien; want het ghene dat de mensche-lycke nature te bovē gaet, wort op het opperste sop van denghden ghestelt: de maeghden zijn op den berch by het lam; want door de verdiensten van haer onbedervelijckheyt, ende ongheschentheit, waer door sy haer vande aertsche ende vleesche-lycke wellusten af-ghe sondert hebben, worden sy oock inde eeuwighe glorie van den Salichmaecker verheuen.

Belangende het tweede: de maeghden hebben den naem van Christus ende vanden hemelschen Vader in hare voorhoofden gheschreven; want sy door haer-lieder supberheyt ende onbedersselijckheyt ('t welck Goddelijche eyghendommen zijn) volghen den Sone Godts ende den Vader ghelijck; waerom sy daer boven andere die gheen maeghden en zijn bekendt worden / als dochters van Goot almachtich / als Coninghinnen des hemels / als Goddinnen / als de alderlieffte huypden vanden Wyddegom CHRISTVS gebedijgt. Om dese puerheyt en onbedervelijckheyt / die daer is inde

Goddelijckie

Gregor. lib.
5. in libr.
Reg. cap. 5.

Goddelycke voortcominghe der personen heeft den **H.** Gregorius Nazianzenus de **H.** Dyp-vuldicheydt d' eerste maeght gheheeten. Ende om dat de maeghden dese puerheyt ende onbederuelgcheydt ja Goddelycken maeghdom alder-naest volghen/ hebben sy eenen Goddelycken naem/ ende zyn Gode meest gelijk. Hierom seyt dē **H.** Cyprianus, datse zyn/ eē ongeschent ende onbederuelijck ciraet der eere, eē beelt Godts de heylicheydt des Heeren representerende ende uyt-druckende. Ende hierom seyd oock den Grooten Basilius: Voorwaer wat groots is den maeghdom, die den menschen aen den onbederuelijcken Godt ghelijck-macckt.

Nazianz.
Carm. de
Virgin.

C. pr. de
virgin.

Basil. de
Virgin.

Aengaende het derde: De maeghden singen een liet, dat niemant en kan singhen. Want de blydichap van de maeghden is particulier/ doer andere die ghehouwet zyn gheweest/ ende de supverhepdt verlozen hebben/ niet toe en gheraken. Hierom seght seer wel den **H.** Gregorius: Dat die maeghden eenen nieuwen loff-sanck den lammeken singhen, en is anders niet, dan dat sy haer van de ongeschent h ydt haers lichaems, eeuwelijck met hem verbliden, meer dan andere gheloovighen, die gheen maeghden en zyn. Ende desen loff-sanck sullen moghen hooren, maer niet singhen dandere uyt-vercoren vrienden Godts; want sy uyt liefde verblidt sullen zyn van de hoocheyt der maeghden, al ist dat sy tot den loon van dien niet en geraeckē. Dit Gregorius. Ende voer hem spreekt in deser manieren den **H.** Augustinus aen de maeghden: De schare der gheloovigen, die gheen maeghden en zyn, en sal desen nieuwen loff-sanck, die welcke u eygen toe-behoort, niet kunnen singen; dan alleen aenhooren ende haer verheughen van dit groot excellent, goet dat u-lieden ghegunt is. Maer ghy maeghden, die selve singhen ende hooren sult desen sanck, aenghesien dat ghy moet hooren het ghene dat ghy singht; sult met veel meerder blydichap u verheughen, ende met meerder vrolijckheydt daer regneren. Nochtans van dese groote blydichap, die ghy sult hebben, sal niemant anders diese niet en heeft, bedroeft wesen; want het lam, 't welck ghy, waer dat het gaet, na-volghet, en sal die oock niet verlaten, die welcke hem ghelijck ghy, niet volgen en kunnen. Hy sal u voorgaen, nochtans van hen en sal hy niet gaen: ende de ghene die min sullen hebben dan ghy, en sullen van u niet vervaert zyn; want waer gheen nijdicheyt en is, daer en is gheen verscheydenheyt.

Greg. 4. b.
pall. c. 29.

Aug. de Virg.
cap. 29.

Roepende het vierde: De maeghden volghen 't Lam Godts

Godts al waer dat gaet. Dit laet CHRISTVS alleen aen de maeghden toe / niet aen de ghehouwde; want het Lam in haer grootelyc sijn genoeghte neemt. De maeghden dan zyn ghelyck eene lieve hupszouwe / die alomme gaet waer den man gaet / daer en is geen secreet voor haer verborghen: Gheene plaetse (seggt een oudt schryver) vordt in dat hemelsch-hof aen de maeghden gesloten: maer alle de goddelijcke vwooningen worden haer open-ghedaen. Wonderlijcke gerdeghden voor waer worden hier in dit na-bolghen des Lams ghesloten / de welke de maeghden alleen ontfangen ende verstaen. Dese sagh den H. Augustinus, ende daerom spreekt hy die maeghden op deser manieren aen: *V Vaer meynen wy, dat dit Lam gaet, daer hem niemant derret oft vermach te volghen, dan ghy-lieden? V Vaer meynen wy, dat het gaet? in wat bosschen? in wat bemden? ick gheloove dat het daer gaet, waer groote blijdschappen zyn; niet d'ydele blijdschappen deser werelt, noch bedrieghelijcke rasernijens; noch oock alsulcke blijdschappen, als vele andere menschen die gheen maeghden en zyn, in 't rijck Godts sullen hebben: maer besondere blijdschappen, die van alle d'andere versheyden zyn. Hy seyd voorts: de blijdschap der maeghden CHRISTI, is van CHRISTVS, in CHRISTVS, met CHRISTVS, nae CHRISTVS, door CHRISTVS, om CHRISTVS: d'eyghene blijdschappen der maeghden CHRISTI, zyn niet de selve van d'andere, die gheen maeghden en zyn, al is 't dat sy CHRISTO toe behooren. V Vant elck een heeft sijn blijdschap; maer alsulcx niemant meer dan die maeghden, gaet in dese blijdschappen, volghet het Lam; want het vleesch van het Lam is oock maghet.*

Apud Hier.
tom. 9. epist.
14. ad fil.
Maurit.

Aug. 1. de
virg. c. 27.

¶ Lam supra
c. 28.

Den H. Augustinus seyd voort: d'andere ghelovighe menschen, die den maeghdom des lichaems verloren hebben, moghen het Lam oock naer volghen, niet over al daer 't gaet; maer alsoo vele, ende alsoo verre als sy kunnen: ende over-al sullen sy hem volghen konnen, behalven als hy gaet in syns maeghdoms cieraet.

o groote ende wonderlijcke saken! o groote genoeghen der maeghden! staet / o maget / uwe ooghen op / ende siet wat een geluck dat u van alle kanten des wereldds toe-kompt; wat een eere u van Godt almachtich wort ghejont; wat eene glozie / hoe groot een salicheydt is uwe salicheydt? Verstaet dit / ende lesft

loeft den Heere van allen inder eeuwichheidt der eeu-
wicheden / die u dit al gheeft.

Dit Capittel sal ick sluyten met den H. Augustinus: August. de virgin. cap. 29.
Ghy-lieden dan (sepdt hy) maeghden, gaet achter het
Lam; ghy-lieden gaet daer henen achter hem; want om dat
eenigh goet, volghet ghy het waer het gaet: volghet het dan,
houdende vol-herdelijck 't ghene ghy beloest hebt, doet vie-
righlijck als ghy 't kont doen; op dat het goet des maeghdoms
van u-lieden niet en vergaet; aen-ghesien ghy-lieden niet en
kont doen dat het weder soude keeren. Boozis spreckt hy
aen de maeghden / die noch gheen beloesten ghedaen
en hebben: Ghy-lieden oock die dit noch niet beloest en
hebt, die 't kunnen vatten, dat sij 't vatten: loopt vol-herdelijck,
op dat ghy 't mooght bekomen: een ieder neme sijne slach-offer-
hande, nae 't seggen vanden Propheet, ende gaet inde voor-ho-
ven des Heeren, niet uyt noot sakelijckheidt, maer hebbende de
macht over u-lieden willen. Godt ghebe dat veel maegh-
den dit eenigh goet moghen bezoaden. Psal. 95.

HET III. CAPITTEL.

Tvveederhande soorten van maeghden, die in het
beghinsel der H. Kercke altijd ghevveest,
ende noch zijn.

DAer waren eertijds in het beghinsel der H.
Kercken / tvveederhande soorten der maegh-
den / die in staet van supberheidt leefden / al-
le beyde wel-doende / ende gheprezen van de
H. Vaders.

Ten 1. Sommighe woonden in haers vaders
huys / by ouders / susters / broeders / ende maghen;
sommighe alleen in hun eyghen huys; sommighe
oock in vergaderinghe sonder belofte van armoede
ende ghehoorzaemheyt. Van dese soorte is gheweest
de H. Marcellina suster van den H. Ambrosius, die te
Roomen vanden Paus Liberius Gode toe-gewijet
is / ende woonde in haer ouders huys; ende soo sprac
was / vergaderde daer noch andere maeghden. Alsoo
heeft oock te Roomen gedaen Eustochium, Principia,
Demetrias, die by hunne ouders ende vrienden woo-
nende / Gode nochtans in de maeghdelijcke supber-
heidt dienden.



Zozom. l. 9.
cap. 1.
Niceph. lib.
14. cap. 2.
Histor.
E. cl.
Baron. anno
416.

Op dese maniere heeft oock geleest de H. Pulcheria Keyserinne / met hare dyp susters / die / na dat sy beloften ghedaen hadden van repnichepdt / bleven woonen in het paleys van den Keyser Theodosius / een gheestelgk leven daer leydende. Dit wordt ons betuygcht van Zozomenus ende Nicephorus beyde Kerckelijcke historie-schryvers. Daer is eene wonderlijcke sake (sepdt Baronius) ghebeert. Vier dochters vanden Keyser Arcadius / Pulcheria, Flacilla, Arcadia, ende Marina, hebben alle-gader met een op-see een gheestelijck leven gelepdt / haren maegdom Gode op-offerende. Sy leefden in het paleys van haeren broeder Theodosius / gheleijck als in een Klooster. Van de welke Pulcheria Keyserinne / in heylighepdt ende wijshepdt uyt-schijnende / ghewoest is aen d'andere een voorgangsterse ende begheerderse van dit leven. Alsoo hebben oock gheleest alle de gheestelijcke maeghden / wiens levens in den voorgaenden boeck beschreven staen.

Wen 2. Sommighe woonden t'samen besloten in een Clooster / ende waren ieligheusen met gemeyne dyp beloften verbonden.

Gregor.
Nazianz.
carn. ad
Helenium.

Van beyde dese sooyten spreekt den H. Gregorius Nazianzenus, schryvende tot Helenius: Daer zijn veel maeghden in alle cortreyen ende ghewesten, daer de salighe leeringhe van CHRISTVS bekenet is, te vinden: vande welke sommighe leven in vergaderinghe, onder malckanderen voedende eensamige begeerte vā een hemelsch leven, ende eene maniere van leve volgende; andere staen haer ouders, nu oudt ende ongevallich zijnde by, als ooc haer broeders, die sy hebbē tot getuygen van haer suyverheyt. Al is't (sepdt hy voorts) dat ick noch weynighe van dese maeghden in mijne Kercke hebbe; soo is't nochtans dat ick my verblijde, ende mijnen roem van dese draghe, als van de schoonste hemelsche sterren van CHRISTVS; iae sy zijn soo heylicklijck levende, dat ick wel soude derren mijn kleyn getal stellen teghen een groot, om die met schoonheyt der dencken tegen malckanderen te vergelijken.

Theod. ret.
in Philor. co
cap. 30.

Theodoretus Bisschop van Cyren beschryft oock dese twee manieren van leven der gheestelicker dochteren op sinen tijdt / na dat hy verhaelt had het leven van de H. Dominat: die in haers vaders hof was den maeghdelijckē staet onder-houdende, veel andere (sepdt hy)

sy hebben eens-deels een aen-samich leven aen-ghenomen; Daer maechten waerom somtijts alleen / sonder tijds by malckander.
 andere hebben liever ghehad by andere te woonen; alsoo datter twee hondert ende vijftich (meer oft min) t'samen leven; etende eene spijsse, slapende nae den voghel alleen op maten, ende de handen schickende tot de wolle, ende de tonghe tot lof-sanghen eyghenende.

Van dese waren der sommighe seer edel / doch-luchtich van gheslachte / ende seer rijk / als Raedts-heeren ende Princen dochteren; sy hadden oock veel camenteren ende maerten / de welke haer buyten op de strate komende vergeselschaptē / ghelijck het ghe-noech blijck upt Hieronymo inden brieef tot Demetrias. Al waer sy aldusdanighe Jonck-vrouwen vermaent / dat ghelijck sy een flecht ende deghelijck kleeft zijn braghende / oock sorghe souden braghē dat hare camenteren en maerten nae 't habijt vā alle ydelhepdt soude vrentt zijn / ende tot seeghbaerhepdt ende treffelijckhepdt ghestelt. Daer-en-boven veel Vaders hebben gheschreven van het habijt ende oef-feninghe der maeghden / ghelijck Tertullianus, Cyprianus, Ambrosius, ende Hieronymus, op veel verscheyden plaetsen: het welck meest al aengaet die maeghden die buyten de Cloosters / ende op haer eyghen selfs levende / den maeghdelijckē staet onder-hiele. Want de V. Vaders vermaenen haer / dat sy over straten bedecht ende niet een eerlijck geselschap souden gaen / dat sy gheen wereltlijck cierraet aen en souden doen / dat sy de blankettinghe ende ydelhepdt der kleedinge achter souden laten / dat sy het aen-spreken van wereltlijcke personen / buytloften ende maeltijden souden schouwen / dat sy mildelijck aelmoessen souden gheben / dat sy de weesen ende hat vrighe souden vertroosten: welck al klaer is de maeghden aen te gaen / die haer eyghen selfs zijn / ende haer eyghen goet ge-buytchen.

Wt alle welke seer klaerlijck blijck / dat het voornemen van te onderhoude nende ghelofte dedoen van repnichēyt in den wereltlijcken staet / van het beginsel der V. Kercken seer in 't ghebruyck is gheweest: ende daerom seer ydelijck ende seer verdieftelijck by Godt is.

HET IV. CAPITTEL.

Dat de maeghdelijcke *fuyverheyt* inde *vverelt* door *belofte* te *beleven*, een *staet* is naer de *Rechten*.

Dit woordbeken *status* oft *staet* woort *verscheydelijck* ghebeycht by *verscheyde* auteurs/ghelijck blyckt by *Henricum à Gandauo* quodl. 12. q. 29. *Ten 1.* ghegeneralijck vooz een *maniere* van *leven* / oft *ampt* / daer een *seghelijck* / na dat hy dat *aenghenomen* heeft / ghemeynlijck in *blyft*, ende alsoo zyn alle *gheestelijcke* dochters in *staet* / die *leven* in een *vooz-nemen* vande *supberheyt* altijt te *bewaren*. *Ten 2.* sperialijck vooz een *maniere* van *leven* / daermen gheheel vast in is. Ende na dit ghebeycht inde *Rechten* bekent / *spreeken* wy alhier vanden *maeghdelijcken* *staet*.

D. Thom. 2.
2. q. 183. 25.
1.

Staet alsoo ghenomen / woort ons *beschreven* door den *Enghelschen* *Leeraer* *Thomas van Aquino*, in sijn *Summe* van de *Goddelijcke* *saecken* / op dese *maniere*: *Den staet* en is *anders niet*, als een *conditie* van *leven*, inde *welcke* men *vastelijck* moet *blijven*.

Nu van laet ons sien / oft dese *beschryvinghe* des *staets* niet en kan *toe-komen* de *maeghdelijcke* *reynichz* / die met *beloften* is *bevesticht*. Dit kan in twee *manieren* *betoont* worden. *Ten eersten*, door *d' Autoriteyt* ende *toe-stemmen* van *verscheyde* *Kerckelijcke* *leeraers*. *Ten tweeden*, door *de redenen*.

Wengaende het *eerste*, te *weten* / *d' Autoriteyt* ende *toe-stemmen* der *Kerckelijcke* *Leeraers*, dit woort in deser *voezghen* *bewesen*.

Henricus à
Gandauo
quodlib. 12.

1. *Henricus à Gandauo*, *eertijds* *Doctoor* van de *Sorbona* tot *Parijs* / in sijn *disputen* / die hy van *verscheyde* soo *geestelijcke* als *wereltlijcke* *materien* *gemaecht* heeft / seyt *wel* *uytoezuckelijck*: dat den *maeghdelijcken* *staet* ende *weduwelijcken* *staet*, soo *wel* is *eenen* *staet* inde *H. Kercke* als *het* *houwelijck*.

2. *Caietanus* in sijn *Summa* / die hy *ghemaecht* heeft vande *rechten* der *101. scientie*: is dat *icmant* (seyt hy)

Hy ghesworen heeft een houwelyck aen te gaen, ende daer na door Godis insprake wilt warachtelyck een ongehouwt leven leyden; die en is niet ghehouden synen eedt te voldoen; want anders soude den eedt een bandt zijn, om te beletten een beter staet, te weten, den staet van onthouding he; den welken claer is beter te zijn, danden staet der gehouwen. Hy spreekt van de onthoudinghe oft supberheyt/ die niet beloften bevesticht is/ gelgck blyckt upt het gene dat hy schryft in 2. 2. van den D. Thomas q. 183. welck hy seyst eygentlyck een staet te zijn/volmaeckter dan den staet des houwelyckx.

3. Het selve leert Henriques in synen boeck van de D. Sacramentē geschreben. De suyverheyt (spreekt hy) met belofte bevesticht stelt iemandt in hoogher staet, dan het houwelyck is, waer toe de houwelycxse beloften bereyden.

4. Thomas Sanchius in synē eersten boeck/die hy van het Sacrament des houwelyckx ghemaecht heeft. Het voor-nemen (schryft hy) van inde werelt in suyverheyt te levē en breeckt gheen sins de belofte van te houwen; want al sulcken voor-nemen, ten zy dat het met belofte bevesticht wort, en maect gheen staet: want een staet vereyscht stantvasticheyt van leden ende obligatie oft verbintenisse, ghelyck seer wel seyt D. Thomas 2. 2. q. 183. ar. 1. Daer hy claerlyck te kennen gheeft/ is dat het voor-nemen van in de werelt in supberheyt te leven met belofte bevesticht wort/dat het een warachtigē staet is/volmaeckter dan den houwelyckē staet. Het selve bethoont hy n. 7. in 3. argument. Inde belofte van houwelyck wort altydt dese heymelycke conditie verstaē, ten zy dat ick tot een beter staet wil voortgaen. Vant om het groot goet der suyverheydt en achtmen niet dat iemandt syn recht, het welcke hy heeft ont desen staet der suyverheyt te behouden, wilt aff-gaen, ten zy als hy metter daet houwet.

5. Dese sententie moeten oock nootsaeckelijck houden alle de Doctozen/ die ghevoelen/ dat de belofte van te houwen/ al ist datse niet eede bevesticht zijn/ ghebzoken worden/ dooz belofte van repnichheyt daer naer volghende. Het fondament van dese sententie is/ dat in de belofte van te houwen/ altyt wort gheacht upt-ghenomen te zijn een volmaeckter staet. Sy gevoelen dan dat de supberheyt niet belofte bevesticht een warachtigen staet is; ja volmaeckter ende eerlijck-

Q g ij heg

Caletanus in Sum. v. per- iur. promiss. cap. 2.

Idem in 2. 2. D. Th. q. 183.

Henriques, lib. 11. de Sa. cap. 14. n. 4.

Säch. lib. 7. de Murim disp. 46. n. 4.

erelt
ech-
Hep
urs/
lauo
002
een
he
ghe
nde
002
is.
eet-
002
in
ese
van
des
p
ee
in-
re-
ge-
es
de
ni
n
-
et
at
ot
)

ker van den houwelijcken staet. Van welck gheboelst
sijn veel Doctoren / soo vande gheestelijcke recht
ten als van de Godtheydt / die Sanchez hier boven
citeert.

Wengaende het tweede, te weten / de redenen, dit wort
albus verhoont.

1. Eeuwighe maeghdelijcke repnichepdt is een
conditie des levens / inde welke men moet altyds
blijven / alsoo dat men hem tot het houwelijck niet en
mach begheben. Wat ghebreecht nu aen dese maniere
van leven / dat de beschrijvinge des staets te voren ver-
haelt haer niet en begriypt. Want dien wort ghesep-
te zgn in staet / die selver heeft vercofen een seker
maniere van leven / ende sp selven daer in vastelijcke
steit; alsoo dat hy niet voorts en can gaen tot 't ghene
is teghen den staet; maer moet daer inne blijven tot
inder doot. Nu die aenkeert een ongheloude leven ende
het selve niet belofte maecht vast / verkiest een seker
manier van leven / en maecht sp selven daer inne soo
vast / dat hy niet en mach gaen tot een ander / stryden-
de teghen dese; ergo van soo is hy in staet.

2. Woorwaer is dat in de H. Kercke is de staet des
houwelijck / waer om en souder niet wesen den
maeghdelijcken / ende weduwelijcken. Is datter is
eenen staet vande ghehouwen / waerom oock niet
van de ghene / die repnichepdt bewaren? besonderlijck
aenghelien dese (als Cyprianus betuyght) is het schoon-
ste deel der eudden CHRISTI.

3. Is dat houwelijck niet een sterffelijck mensch /
welck moet cozts vergaen / den mensch selbt in
staet / waerom oock niet met het houwelijck Christi,
het ghene nimmermeer en sal opden / maer sal inder
eewichepdt vast blijven? Die nu zijn inden houwe-
lijcken staet / en sullen daer inne niet langh wesen;
maer cozts daer naer dooz de doot sullen sp comen in
den staet vande onghouwde; maer die nu zijn inde
staet vande onghouwde dooz belofte van eewighe
repnichepdt / en sullen nimmermeer veranderen / maer
altes in dien blijven.

Waer nu blijkt / dat men desen meer ende
perfecter mach noemen ten en staet / als het houwe-
lijck.

HEE

Cypr. de
habit. virg.

HET V. CAPITTEL.

Dat desen staet der maeghden den vveduvvelijckē ende houwvelijcken staet te boven gaet.

Dese saecke woijt ons vvoor al vvoor-gehouden vvan dē Wyse-man: *Alle gewichte en is niet weer- dich eene ziele die haer behout.* Als oft hy wilde segghen: Daer zijn verschepe staten inde H. Kercke/die elck hun ghewicht ende weerderinghe hebben; maer daer en is gheen ghewicht oft weerdicheyt/ die de maeghdelijckie supverheyt te boven gaet.

Eccl. 1. 2.

Wat onderschept tusschen dese dyp staten is/ ende hoe grootelijck den staet van supverheyt te boven gaet den weduwelijcken ende houwelijcken staet/ kan bliken upt het ghene den H. Hieronymus schrijft aen Pammachium op de woorden van den H. Lucas in het achtste capittel. *Vy lesen (sepdt hy) dat in den acker van goede aerde voort-ghebrocht wort de vrucht van hondertfout, van sestigfout, ende van dertichfout. Dese dryderley vrucht oft dese dry prijsen vā Christus gegunt, is te sien in dry vrouwen, die niet min van deuchde als van bloede maeghschap zijn.* Eustochium pluct de blommē vandē maeghdelijckē staet, Paula dorst in de moyelijcke vloer vandē weduwelijckē staet, Paulina bewaert een suyver bedde vanden houwelijcken staet. De moeder Paula vergeselschapt met sulcke twee dochters, beste hier op der aerden, het ghene dat Christus in den hemel beloeft heeft. Sy loopen alle dry met een gemoet naer de palmtack oft victorie; maer d' een loopt d' ander voor. Het zijn dry peerdē vā versheyden hayre; maer met een eendrachtige wille trecken sy een iock vanden voerman: niet vrachtende om aengedreven te worden met de srucep; maer hittich hoorende alleen de stem vanden voerman. *Aufghelijck spreect den H. Vader in eenen brieef gheschreven aen Eustochium vande bewarenisse des supverhepds/ daer hy dese dyp staten verhaelt / ende d' eerste plaetse ende vricht gheeft aen den maeghdom / ende soo voort. Dit thoont hy noch breeder in den boeck / dien hy tegen den ketter Iovinianus ghemaeckt heeft, al waer hy van het ghetal vā hondert / sestig / en dertich / datmen met verschepe*

Hieron. ep. 26. ad Pammach. m. ch. Luc. 8.

Idem ep. 22. ad Eustoch. cap. 6.

Idem lib. 1. contra Iovin. cap. 1.

¶ g ij s chepde

scheyde maniere van de vingheren te stellen plaech te betoonen / bequamelijck philosopheert. Hy gheeft noch verscheyde gelijckenissen op de selve plaetse van dyp staten. Vy vueten (sepdt hy) dat in een groot huys zijn verscheyde vaten, niet alleen gouden ende silveren, maer oock houten ende aerden; ende dat op het fundament Christi, dat den bouwver Paulus ghestelt heeft, sommighe daer op zimmeren goudt, silver, kostelijcke gesteenten; sommige hoy, hout, stoppelen.

2. Tim. 2.

1. Cor. 3.

Den H. Paulinus stelt oock dese ordze onder dese dyp staten / als hy schrijft aen Victricus bisschop van Rouwauen / hem veel gheluyt biedende / dat sijne Kercke sog flozeerde ende oher al vermaert was van dese dyp manieren van leuen. D' Apostelen (sepdt hy) verblyden hen in den onbevlechten maeghdom, gelijck in een tempel van een lichaem, dat Gode toe-geuuyet is, daer Christus in rust, ende sy mede-gasten zijn. Sy worden oock verfaet vade onverruvnbare suyver heyt der weduwen, die nacht ende dach in heylighe wercken ende goddelijcken dienst besich zijn. Sy worden oock vermaectt vande gehouvden, die nu Gode hun lichaem op-gedragen hebbē, ende leuen gelijck susters enda broeders, die met godt-vruchtighe ghebeden ende goede werken Christum zijn noodende tot een suyvere slaep-camer, om van hem besocht te worden. Hier sietmen hoe Paulinus de maeghdelijcke supberheyt onder dese dyp staten vooz aen stelt; al waert oock dat de gehouvden door ghemeyn consent in supberheyt leefden.

Den H. Aldelmus Bisschop vande west-Saxen / schrijft met korte woorden in een seker boeckken / dat hy ghemaectt heeft van den loff des maeghdoms: Aenghesien datter zijn dry staten inde H. Kercke, den maeghdom, den staet der ongehouwde, ende het houwelijck; wy hebben't gheleert door de Enghelesche openbaringhe, ist dat daen acht moet ghenomen zijn op de verdiensten; dat onder dese dry staten dese orden moet ghestelt worden, dat den maeghdom zy het goudt, den staet der ongehouwde het silver, het houwelijck het koper; den maeghdom zy rijckdommen, den staet der ongehouwde middelmaticheyt, het houwelijck armoede; den maeghdom zy den peys, den staet der ongehouwde een verlossinghe, het houwelijck een ghevanghenisse; den maeghdom zy de sonne, den staet der ongehouwde een brandende hoerse, het houwelijck de duysternissen; den maeghdom zy de

Aldelm. lib.
de laud.
virg. c. 2.

Conin.

*Coninghinne, den staet der onghewoude eene Me-vrouwe, het
houwelyck een dienaersse ende maerte.*

*Dit segghen dese HH. Vaders/ alle dese dyp staten
soo naer de vruchten / soo naer de ordze / soo naer de
weerde onder malkander vergheleckende. Ick sal
hier noch by-boeghen ertelijcke sententien der HH.
Vaderē/die alleē sprecken vandē maeghdelycken en
houwelycken staet/de weerde ende verschepdenthz des
selver/miet verschepde gelijkenisse ons boorhouwede.*

*Augustinus in synen boeck vanden maeghdom:
Daer en is gheen vruchtbaerheyt des lichaems, die vergheloc-
ken mach wordē met den maeghdom; oock des lichaems alleen;
want den maeghdom en wort niet ghe-eert om sy-selven, maer
om dat hy Gode toege-eyghent is: ende daerom isser oock eenen
geestelijckē maeghdom des lichaems, die de godt vruchtige ont-
houdinge beloeft ende bewaert. VVant ghelijck niemant on-eer-
lijck sijn lichaem ghebruyckt, ten zy dat de hoosheyt eerst in
het herte is; alsoo en bewaert niemant de eer-baerheyt des li-
chaems, ten zy dat eerst in het hert de suyverheyt gheplant zy.
Voorts ghelijck de eerbaerheyt des houwelycx, al ist dat se in 's
vleesch bewaert wort, niet toe-geschreven en wort het vleesch,
maer het herte: hoe veel te meer ende hoe veel eerlijcker moet
onder de goederen des herten de onthoudinghe gestelt worden,
waer door de suyverheyt des vleeschs aenden schepper van zielen
ende lichaem beloeft, toe-gewijet, ende bewaert wort?*

August. de
S. virgin.
cap. 8.

*Den heplighen Martinus vergheleckt het houwe-
welyck by een deel velts / dat aff-gheeten was van
de beesten; ende den maeghdelycken staet by een an-
der deel velts/het ghene noch gheheel stondt in sijne
jeught; d' oncuysheyt / aen een veldt / dat de ver-
kenen leelijck op-ghevoet hadden: sijne woorden
zijn dese: Dat eerste deel, het welck is aff-gheeten vande bee-
sten, draeght de ghedaente van het houwelyck; want al ist
dat het niet teenemaal en heeft verloren de gratie van het gras
nochtans behoudet gheene weerdicheyt der bloemen: maer
dat, het welck de verkenen, onsuivere dieren, hebben omghe-
graven, verthoont het vuyl beeldt der oncuysheyt. Ten laetsten,
dat deel, het welck gheene schade en heeft ghevoelt, verthoont
de glorie des maeghdoms, vrucht-barigh, weeldich in sijne ger-
singhe: hier is over-vloedigh de vrucht van het hoy, ende bo-
ven alle gedaente onderscheyden met blommen, als met glinsste-
rende pearlen verciert schiet het uyt sijne rayen, eene salige ge-
daente, ende Gode weerdigh; want daer en is niet by den*

Seu. Sulem
dial. 2. de
vit. S. Marti
cap. 11.

maeghdom te verghelycken.

Chrysoft. 1.
de virg. cap.
10.

Den heylighen Chrysoftomus seght soo: Den maeghdom is beter dan het houwelyck; ende ist dat u beliest, dat ick hier sal by voeghen hoe veel beter den maeghdom is; soo veel beter als den hemel is beter dan de aerde, de Enghelen dan de menschen &c.

Gregor. Naz.
Car. 2. de
virg.

Gregorius Nazianzenus seght: Dat den maeghdom is edelder dan het houwelyck, soo veel als edelder is de ziele dan het lichaem, den hemel dan de aerde, de eeuwichheydt dan de tydelijckheydt; ende in het corte, soo veel als Godt groeter is dan den mensche.

D. Fulgent.
epist. ad
Proban.
cap. 9.

Den H. Fulgentius in eenen sekeren brief seght als dus: Vy segghen, dat den H. maeghdom met het meeste deel haerder verdienstlen vanden H. staet des houwelycks (al vvaer trouwen, die hen selven niet en kunnen onthouden) verschilt, soo veel als verschillen de beste dingen van de goede, de hooge van de leege, de hemelsche vande aertsche, de heylighste van die min heyligh zijn: soo veel als verschilt een onsterffelyck houwelyck van een sterffelyck, den geest van het vleesch, de cracht vande kranckheydt, de vrucht eender blijvende spruyt vande vrucht eende verganckelijck kindt, de gerusticheydt van de tribulatie, de stillicheydt van de beroert, het beste goet, het welck met blijfchap eeuwich is, van het goet dat met benauwtheydt eeners oogenblick duert.

Damas. 1. 4.
Ad. cap. 15.

Damascenus spreekt soo: Den staet der onghahouwede volghet na het leven der Enghelen; waer uyt kompt dat alsoo veel den Engel den mensche te boven gaet, soo veel oock den maeghdom beter is dan het houwelyck.

Met alle dese authorteyten der H. Vadersen/ ende verscheyde gelyckemissen onder dese dyp staten van de selve vooz-ghelouden/ kan men claerlyck sien/ van hoe groeter weerden ende lof boven d' andere, is de maeghdelijcken staet ende supberheydt.

HET VI. CAPITTEL.

Dat desen staet inde H. Kercke van oudts seer ghebruyckt, ghepresen, ende verdienstigh gheveest is.

Dat desen staet en maniere van levē/ soo onder de mans/ als onder de vrouwen/ die wereltlyck zynde / af-gelept hebbende het wereltlyck eieraet/ in een simpel en de slecht haert repyncheydt beloben/ seer pynselijck ende verdienstigh by Godt is; jaec altydt van oudts van der Apostelē tyden tot dese eeuwē toe inde H. Kercke geweest is/ kan door twee hooft-puncten bewesen worden/ te weten/ door de H. Schrifture, en door exempelen.

Belanghende het eerste hooft-punct de H. Schrifture, hier uyt blycht dit klaerlijck.

Ten 1. De Heere puyt aē dit booz-nemē expresselijck by Marc. 19. cap. Want als de Apostelen hoorende den Heere behandelen de materie van de huylouwen/ sepden: *Is der menschen saeck alsulcx met syne huylouwe* (dat is / en machmen alleen maer eene huylouwe hebben / ende de selve om gheenderley saken verlaeten; alsoo datmen / ter wijlen sy noch in 't leven is/ gheens andere en mach trouwen) *soo is het beter niet te houwen, ende sy-selven alsulcke slaverijge niet onder-worpen.* Den Heere heeft hen gheandwoozdt/ hun sententie oft ghevoelen booz goet houdende: *sy en vatten alle dit woordt niet: maer die vattent, dien't ghegheven is: want daer zyn sommighe besneden, die hen-selven besneden hebben om't ryck der Hemelen.* Die het vatten mach, die vattet. Hier spreekt den Heere in 't generael van de ghene die onghelouwt zyn/ oft vanden onghelouwden staet/ ende puyt dien seer/ ooc onder de wereltlycke persoonē. Ten eersten, die sententie van syne discipelen toe-stemmende/ oft booz goet houdende / die noyt en dachten op eenigh klooster/ oft eenighe gheestelijcke religie: *Sy en vatten niet alle dat woordt, als oft sy wilde segghen: te recht besluyt ghy-lieden daer mede dat het beter is niet te houwen: maer daer zyn der weynich/ die de treffelijckheyt vā*

March. 22

Deſe ſaecte verſtaen. Ten tweede, aengeſien daer by
derley ſoorten van beſnedenen zijn / die onderschey-
dende / gheeft te kennen dat hem die behaghen / die
hen ſelven hebben beſneden, dat is / die hen ſelvé die by-
loften hebben verboden / om het rijk der hemalen, te we-
ten / op dat sy tebylcker daer toe ſouden loopen / en
ſekerder ende overbloedigher ſouden moghen ver-
krijghen. Ten derden, als hy ſeght : Die dat kan vatten,
die vattet: als oft hy wilde ſegghen : Ick en bedwin-
ghe niemanden ; maer ick raede hen allen daer toe:
want het is een groot goet / om het rijk der heme-
len hem van houwen te wachten. Die ſoo groot-
moedich van herten is / dat hy een groot betrouwen
heeft / ſos grooten goet te kunnen achter-komen / en
te verkrijghen / en late 't ſelve niet achter.

Daerom aengeſien den Heere deſen ſtaet niet al-
leen in 't generael en recommandeert / oft aen en
prijs / maer oock in 't particulier; te wetē / op de ma-
niere ghelijck de Apoftelen verſtonden / ende ghelijck
het als-doen tot ſijn vol-komenthedde konde vol-
brocht worden / ſoo is 't blijckelijck dat den ſelven
ſtaet oock in de wereltliche menſchen pypelijck is /
ende Gode ſeer aenghenaem.

Noch en kan oock niet gheſepdt worden / dat den
Heere niet en ſepdt van de belofte der repnichedde:
mer alleenlijck van het simpel voor-nemen ende ge-
bruyck. Want sy ſelven beſnijden, en is niet alleen hem
van houwen te wachten : maer sy ſelven de macht
van te houwen / ende van alle vleefchelijke welluſten
'ontnemen. Het welck gheſchiedt door de belofte
van repnichedde. Want ghelijck de lichamelijke
beſnijdinghe af ſnijdt de natuerlijke macht van het
werck ende welluſt : alſoo de geestelijke beſnijdinge /
die gheſchiedt door de belofte der repnichedde / ſnijdt
af de ſedelijke macht / dat ghy den ſelven welluſt
niet en mooght ghenieten : ende met recht u die on-
moghelijck behoort te zijn / want dat wy ſonder oor-
lof niet en vermoghen / moet eyghentlijck verſtaet
worden niet moghelijck te zijn; ende dat wordt ghe-
ſepdt met recht onmoghelijck. Dat welke plaetſe de
heylighe Vaders toonen ende bewiſſen de belofte der
repnichedde. Want de gheestelijke beſnijdinghe en
kan

kan door gheen andere maniere / als door de belofte gheschieden. Siet den H. Augustinus in syn boeckken vanden H. maegdom c. 30. ende den H. Hieronymus in synen boeck teghen den ketter Iovinianum / ende den selven schryvende op het 19. capittel Matthæi.

Inde eerste tyden als de gheloovige menschen seer vierich waren / als dan volghden daer veel de raden van *CHRISTVS*, op die maniere als hen de gheleghentheydt vander saecken presenteerden / ghelyck het blyckt upt de wercken der Apostelen: al waer seer vele vercocht hebbende hun goet / ende den prijs van dien in 't ghemeyn ghebrocht hebbende / volghden den raedt van ghewillighe armoede.

Het is ghelooft / dat daer veel meer den raedt van supberheydt hebben na-ghevolgt: soo om dat sy edelber is / ende ghemackelycker: soo om dat daer seer veel armen waeren / ende niet en besaten dat sy souden moghen vercoopen: oft hadden sy eenighe / die en mochten sy niet vercoopen: die nochtans de supberheydt wel konden onder-houden.

Noch men mach niet twyffelen / oft vele en hebbe de repnticheyt met belofte bevesticht / met een voornemen der vol-maectheydt / ende de selve ghevolgt hebben om Godt te behagen om dat het vol-maecter is de selve te bewaren upt belofte / dan de selve te onder-houden upt eene veranderlycke begeerte. Teit lesten / om dat sy de selve upt den raedt *CHRISTI* ende aen-prijnghe waren volghende. Maer *CHRISTVS* heeft de ghewillighe besnydinghe aen-ghewezen / die welcke gheschiedt door belofte / ghelyck gheseydt is.

Ten tyveden, 't selve wordt oock klaerlyck goet ghedaen upt den Apostel / inden eersten bryef tot den Corinthien in 't sevenste capittel: al waer hy seer is aen-prijfende den on-gehoudē ende den maegdelijcken staet / oock inde werelt ende in der ouderen huys / te beoeffenē ende te onder-houden. Want alsdoen en waren daer noch soo geene Cloosters bekent: 1. Cor. 7.

ic segge den ongehouden ende weduwen, het is goet, is 't sake dat sy soo blijven gelijc ick. Item: ic wil dat sy al zijn, gelijc ick ben: dat is / ick wensche dat / dat sy al supber zijn. En daer na noch: Vande maegden en heb ick gheen gebodt des Heeren: maer ick gheve haer raedt, te weten / dat sy

sy

sp in haren maeghdom vol-herden / als die barmhertich-
heydt verkregen hebbe vanden Heere, om dat ick ghetrouwe
soude zijn. Ende noch neder-waerts: Is't dat eens ma-
ghet trouwt, soo en heeft sy niet ghesondicht, nochtans af-
fulcke sullen hebbe verdriet des vleesch, dat is / veel moepes-
lychheden / sorghe / quellagien. Ende noch hier
nae: Daarom die sijne maghet ten houwelijck bestelt, die
doet wel; ende die haer niet ten houwelijck en bestelt, die doet
noch beter. Item: Sy sal saligher zijn is't dat sy soo blijft
(te wete, u onghelouwt) ick houde voormaer dat ick den
gheest Godts hebbe. In alle dese plaetsen puyt seer aen
den Apostel de oeffeninghe der supberheyt ende des
maeghdoms oock in de werelt / ende in sijn euders
huys / ghelijck als hy doen ter tijdt onder-houden
werdt.

Ten derden: 'Tselbe wordt oock verstaen upt den
Apostel inden eersten bryef tot Timoth. in 't 5. ca-
pituel / al waer hy seyd: Schouwt de ionghe weduwen:
dat is / en laet die niet komen tot de bedieninghe des
Diakeneschaps / oft onder het ghetal der boesterlin-
ghen der H. kercke. Vant als sy weeldigh gheworden zijn
teghen CHRISTVM, soo willen sy houwen, hebbende de ver-
doemenisse: want sy de eerste trouwe van onweerden ghe-
maeckt hebben: dat is / de belofte der repnicheydt / die
sp eerst ghedaen hadden / hebben sp over-treden. De
trouwe oft belofte wordt hier ghenomen dooz de ver-
bindinghe / de welcke upt de belofte doozt-kompt:
hier upt verstaemen dooz gheloven, beloven; ende
dooz sijne geloue onder-houden ofte te breken / zijn be-
leefte onder-houden / ofte te breken. De belofte diemē
Godt oft CHRISTO doet / noemymen in 't Latijn
Votum, dat is / verbintenisse aen Godt om yet te doen.
Hier upt blijkt klaerlijck dat de weduwen in het be-
ghinsel der H. kercke / oock buyten de Kloosters / ple-
gen ghelofte te doen van repnicheyt; alsoo dat sp son-
der doot-soude / ende sonder schult van de eeuwige
verdoemenisse niet meer en mochten trouwen: ende
dat alle wercken van wellusticheyt / in haer / ende in 't
hert herten groote injurie ende onghelijck teghen
CHRISTVM is. Want dit beteekene de woordē: Als sy
tegen CHRISTVM weeldigh zijn gheworden, dat is / als sp
tot groote injurie van CHRISTVS (aen den welcken
sp

sy haer dooz belofte hadden verbonden / ende sijne
bruydts waren gheworden) dertelijck / ende onkuy-
schelijck hebben gheleest / noch ten lesten willen hou-
wen. De plaetse wordt alsoo van het Concilium
Carthag. 4. cap. 104. ende van Chrysoftomus op dese
plaetse / ende vanden H. Hieronymus in den brief tot
Ageruchiam, ende noch andere / vande eens gehoude
uyt-gheleydt.

Ten lesten, al waer de **H. Schrijtuere** den maegh-
dom recommandeert / daer spreekt sy in 't generael ;
noch en moet niet alleen op de Kloosters ghetrocken
worden : ende alle de prijsen ende privilegien vanden
maegdom / die daer in verhaelt worden / die gaen alle
de maeghden aen. Ghelijck byden Wijzen - man /
Salich zijt ghy onvruchtbare ende onbesinette, die gheen bed- Sap. 3.
de bekendt en heeft in misdaedt : sy sal vrucht hebben wan- Apoc. 14.
neer der H. zielen sullen versocht worden. In den Apo-
calyps is 't allen de maeghden toe-ghelaten het Lam
te volghen waer het gaet / ende dat nieuwe liedeken
te singhen. Soo wordt oock alle de besnedenen by
den Propheet **Isaias** beloest eenen eeuwighen
naem. *Isa. 56.*

Wengaende het tweede hooft-punct vande *Exempelen,*
is dit openbaer uyt de alder-heylighste **Maget M A-**
R I A, de welcke van dit vooz-nemen eenie vooz-leydt-
ster ende vaen-draechster (ghelijck den H. Ambrosius *Ambrosi*
seyd) is gheweest. Dit blijkt uyt het eerste capittel *lib. 1. de*
van het Euangelium / dooz den H. Lucas beschreven : *virg.*
waer hy / na dat de H. **MARIA** de boodtschap vanden *Luc. 1.*
Enghel / van een kindt te baeren / ontfangen hadde /
aldus van haer andewoordde schrijft : *Hoe sal dit geschie-*
den, want ick geenen man en bekennet als oft sy wiloe seg-
ghen: hoe sal ick eenen sone ontfanghen / aenghesien
ick gheenen man en mach bekennen / overmidts ick
met de belofte des maeghdoms aen Godt ben ver-
bonden ? Alsoo verstaen dese woorden de heylighe
Waders.

Athanasius, Bisschop van Alexandrien / in sijn ser-
moon van de **H. moeder Godts.** De maghet heeft al
twijfelende alsulcke andtwoorde aen den Enghel ghegheven,
om dat sy haer ghemerck nam op de natuere, ende op Ioseph
dochte, met wien sy ghehouwt was, dat is / sy wist wel dat
sp

Athanas.
serm. de
Deipara.

sy natuerlijck niet en konde ontfangē sonder toe-doe
vanden man; ende al had sy Ioseph voor een man / sy
wist wel hoe sy niet malckanderen stonden / te weten /
in belofte van eeuwige repnicheyt.

Nyssen.
orat. de Na-
tivity. Do-
mini.

Gregorius Bisschop van Nyssen: Is dat MARIA van
Ioseph aen-veert was, om het houwelijck te consummeren, hoe
soude sy den Enghel, die haer voor-seyde haer baringhe, ver-
baest zijnde, ghelijck van eene nieuwe ende seltsame sake, we-
der-leydt hebben? want sy had konnen hopen, dat sy na de wet
oft ghebryuck van de natuere, oock had moeder konnen wor-
den. Maer om dat sy haer lichaem, gelijk een heylige ghifte,
aen Godt op-ghedraghen hadde, 't welck altydt onbevleekt
moest bewaert worden, daerom seyde sy tot den Enghel: Al
zijt ghy een Enghel, al zijt ghy uyt den hemel ghecomen, al is 't
dat u wesen boven 'smenschē wesen is; nochtans en mach het
niet gheschieden, dat ick een man bekenne: hoe sal ick moeder
worden sonder man? Ick ken Ioseph wel voor mijn bruyde-
gom, maer ick en beken hem niet als mijn man.

Aug. lib. de
virg. cap. 4.

Augustinus in den boeck vanden heplighen maegh-
dom / in 't vierde capittel: Den maeghdom van MARIA
is aenghenamer ende behaeghlijcker gheweest, niet om dat
CHRISTVS, die in haer ontfangē is, de selve eer genomen heeft
in sijne bewaringhe, danse van een man anders gheschonden
soude worden: maer heeft haer, die al te voren Gode op-ghed-
raghen was, eer hy ontfanghen wierdt, verkoren om van
haer gheborn te worden. Dit gheven te kennen de vvoor-
den, die de heylige maghet ghesproken heeft aen den En-
ghel, als hy haer van haer vrucht de boodschap brochte:
Hoe sal dit gheschieden, want ick gheen man en bekenne
welcke woorden sy voorwaer niet en soude ghesproken hebben,
ten ware dat sy te voren belofte ghedaen hadde van haeren
maeghdom te bewaren, Maer om dat dit was teghen de ge-
woonte der Israëlitē, is sy aen een recht veerdich man ten hou-
welijck gegeven, die niet met geweld haer benemen soude dat
sy geloeft had; maer haer tegen alle geweld bewaeren soude.

Thaumat.
homil. de
Annuncia-
tione.

Gregorius Thaumaturgus in een sermoon ghedaen
op de feest vande Boodschap / als MARIA aenden
Enghel andtwoordt: Hoe sal dit gheschieden? schrijft al-
dus: Hoe (seyde MARIA) sal ick noch maghet blijven? en
wordt de weerdicheyt vanden maeghdom hier niet verraden?
Voorwaer daer verraderije is, daer en is gheen ghetrou-
wicheyt; ende daer getrouwicheyt gebreeckt, daer moet men
senige

eenige belofte schuldich zijn. *MARIA* moest dan ghetrouwe
zijn, aen de ghene die sy belofte gedaen hadde.

Dese belofte heeft *MARIA* d'eerste van alle gedaen;
want al is 't dat in het oude testament eenighe per-
soonen zijn gheweest / die her onthouden hebben van
Wouwen / als Iesus Nave, Melchisedech, Elias, Eli-
zaus, Ieremias, ghelijck Ignatius betuyght / ende oock
de byse jonghelingen by Daniel, ghelijck schrijft Hier-
onymus ende Damascenus; soo en is 't nochtans van
niemant seker / dat sy belofte van suyperheydt ghe-
daen hebben. D'eerste van alle van is *MARIA* ghe-
weest. Dit betuyght den H. Bartholomæus Apostel.
Dese maget, die alle mans verfoeyde, heeft d'eerste belofte
gedaen aen Godt almachtich van maeghdelycke reynicheydt.

Ambr osius: *MARIA* is een uyt-nemende maget, die alder-
eerst het vendel vanden H. maeghdom op-gerecht heeft; die
alder-eerst den standaert van de maeghdelycke reynicheydt
om hooge gosteken heeft. Hieronymus: *CHRISTVS* ende
MARIA hebben d'eerste gheweest, die voor beyde de geslach-
ten der menschen, in haer lichaem den maeghdom hebben ge-
wijet.

Ten tvveeden, Wy hebben inde wercken der Apo-
stelen in het 21. capittel / hoe dat in het huys van Phi-
lippus den Diaken zijn vier dochters maeghden ge-
weest / de welke oock begaest zijn gheweest met de
gratien der Propheetien. Welck haer ghegunt is
tot den prijs van haer-lieber maeghdom. Dit be-
tuyght den H. Hieronymus, schryvende teghen den
ketter Iovinianus.

Ten derden, Philippus den Apostel hadde voor het
ampt des Apostelaeschaps by dochters verwekt /
van de welke de twee in haren maeghdom heel oudt
zijn gheworden. Dit betuyght Polycrates een oudt
kerckelijck schrijver (ghelijck ons verhaelt den H.
Hieronymus in sijn boeck van de kerckelijcke schrij-
vers) in eenen brief / die hy aenden Paus Victor is
schryvende: In Asien (sepdt hy) zijn groote lichten der H.
Kercke gestorven, als Philippus een vande twaelf Apostelen,
die te Hierapolis gestorven is, ende sijn twee dochters, die inde
maeghdelycke suyperheydt veroudert zijn; ende noch eene an-
dere sijn dochter, die vol zynde vanden H. Geest, te Ephesiens
aflijvich geworden is. Van dese derde woedt memoerie
ghehouden

Ignat. epist.
ad Phila-
delph.

Hieron. in
Daniel.

Damasc. lib.
4. fid. Orth.
cap. 15.

Apud Aldia
lib. 8. Hitt.
Apost.

Ambr. de
instit. virg.
c. 5.

Hieron. ep.
22. ad
Eufloch.

Act. 21

Hieron. lib.
1. contra
Iovinian.
cap. 24.

Hieron. de
Script. Eccl.
cap. 45.

ghehouden in de Griecysche Kercke op den 4. dach van September / ende was ghenaemt Hermione, de welke deel tormenten onder den Keiser Cratanus gheleden heeft / ende is daer naer inden Heere gherust.

Ten vierden; Meestendeel alle de maeghden / wier leven hier vooz in desen boeck beschreven is / zijn desen wech in-ghegaen; ende inde werelt woonende hebben belofien van reynicheydt ghedaen / ghelijck den leser ghenoech sal konnen bemercken.

HET VII. CAPITTEL.

Van de menichte der maeghden, die eertijts in desen staet gheleeft hebben.

Nademaal MARIA d' eerste het bendel van de maeghoeliche supberheyt op-gerecht heeft / soo wy in het vooz-gaende capittel verhaelt hebbē / soo zijnder terfont ontallijcke scharē der maeghdē van alle natien gevolgt. Dit hadde in den gheest wel voozsien ende langhen tijdt boozsept den Coninghlijcken Propheet David, die in syne Psalmen Christum den Heere aansprekende / seght dese woorden. *De Coninghinne heeft ghestaen aen uwe rechter zijde in vergulden habijt, alomme behanghen met menigherhande cieraet, en kortz daer na: Den Coningh sullen aengebrocht worden na haer, hare naesten sullen voor u gebrocht worden, sy zullen met blyschap gebrocht worden ende verheugen.* Dese Coninghinne verstaet den Propheet de alder-heplichste maghet MARIA, de welke niet recht sulck eenen name toe-compt / om dat den Coningh der Coningen / den eenigen Sone Godts dock haren eenighen sone seer wonderlijck gheworden is. Haer cleedt wort beschreven kostelijck ende cieraelijck / om de menighvuldighe deughden / ende om de seer groote liefde Godts / met de welke sy heeft onsteken gheweest. Sy wordt oock gheseydt by-straende aende rechter handt van den Coningh / om de eere die haren Sone aen haer ghegheven heeft; want sy by hem is de aldernaeste in weerdicheyt / minder noch
sant

Psal. 44.

tang in eere; ende Christo haren Sone onderwo-
pen; want sy maer mensche en is/ ende niet mede-
deelt het Goddelijck wesen. Niet-te-min / sy is de
eerste (ghelijck gheseyt is) by hem / ende de alder-
principaelste in gloze / verschynende met sulck-eene
supperheyt ende heylicheydt / dat boven alle creaturen
onder Godt gheen en meerder en kan verstaen wor-
den.

Da dat den Propheet de alder-heylichste maghet
alsoo hadde beschreven / voeght hoer daer by / dat den
Coninck Christo gebenedijt sullen maeghden aen-gebrocht
worden na haer; dat is na de alder-heylighste Maget
MARIA; want sy is de Princersse vande maeghden; die
eerst van al de supperheyt met vasticheydt heeft be-
erft; wien alle andere maeghden altyt aensten als ee-
nen spiegel / aenhooren als eene meesteresse / ende na-
volghen als eene moeder der supperheyt.

Den Propheet hanght daer noch by door het laet-
ste: sy sullen met blijdschap gebrocht worden ende verhe-
gen: want dat de andere maeghden / den raedt Christi
hoorende / de V. Maghet MARIA nabolghen / ende na
haer exempel de supperheyt verkiezen / beloven / ende
beleben / en gheschiedt niet door bedwangh / maer met
vryen wille: niet in droef-heydt / maer met eene seer
grootte blijdschap ende verheughen des herten; want
wel heeft gheseyt den H. Cyprianus: Het is eene alder-
moeste vrellust, de vrellusticheyt te vervinnen; ende daer
en is geene meerdere victorie, dan die, de welcke wordt be-
haelt tegen de begeerlijckheden des vleeschs.

S. Cyprian.
de disciplina
& bono
pudicit.

Laet ons nu eens sien / het ghene de Leeraers der
H. Kercke van dese menichte der maeghden ons
achter-gelaten hebben door hun schriften.

Ten tijde van de H. Ignatius Bisschop van Antio-
chien / die in d'eerste eeuw naer Christus gheboorte
geleest heeft / behouste de maeghden allenghskens te
vermeerderen; soo dat hy tot de Philippensen schryft:
Groet my die vergaderinge der maeghden, ende het legioen der
weduwen.

Ignat. ep
ad Philipp.

Den H. Iustinus Philosoph ende Martelaer / in
sijne bescherm-redene gheschreven aen den Keyser
Antoninus Pius / seyt opentlyck / dat by geen natie de
supperheyt meer onderhouden ende beprunt wordt

Iustin.
Apol. ad
Antonin.
Pium.

dan by de Christenen: Daer zijnder onder ons seer veel (sepdt hy) van beyde de geslachten, die nu oudt zijn, sommige seftich, sommige seventich iaren, die van ioncks af de Christelycke religie aenveert hebben, ende hebben alijt hunne maeghdelycke suyverheyt bewaert. Ick draegh mijn reem hier op, dat ick onder alle staten van menschen onder ons, alsulcke kan toonen.

Athonag.
Orat. pro
Christ.

Athenagoras een oudt Philosoph/ in sijne oratie/ die hy tot bescherminghe vande Christenen geschre-
ven heeft/ spreecende vande suyverheyt der Christe-
nen/ sepdt aldus: Onder ons vworden-der seer veel gevon-
den soo mans als vrouvuen, die haer maeghdelycke suyver-
heyt tot hun wytterste ouderdom bewaren; alleen door dese
saecke daer toe verweckt zijnde, om datse in sulcken staet van
leven beter met Godt kunnen spreeken ende converteren.

Cypr. de
habit. virg:

Cyprianus in sijnen boeck van het habijt der maegh-
den: De werelt is nu vervult vande ghene, die hen onthouden,
vattende het ghene dat gerecommandeert is, levende gelijk de
ghene die hen besneden hebben om het rijck der hemelen.

Ambrosius
lib. 5. de
virgin.,

Den H. Ambrosius, in den verden boeck tot de
maeghden gheschreven/ sept dat inde Kercke vanden
Oosten ende Afriycken meer maeghden Godt wor-
den toe-ghe-epghent/ als in Italien menschen wor-
den ghebozen. Is dat iemandt, sepdt hy / meyn- dat door
de maeghdelycke beloften het menschelyck geslacht vermin-
dert, die sal bamercken dat daer weynige maeghden, zijn, dat
daer noch luttelder mensche zijn: ende daermē meer neersich-
heyt doet, om den maeghdelycken staet t'onderhouden, daer
wort oock ghevonden een meerder ghetal der menschen. Be-
mercke eens hoe veel maeghden dat alle iaren, de Kercken van
Alexandrien, van den geheelē Oosten ende Afriycken, zijn ge-
wosn Gode toe-t'eygenen. Hier wordender weyniger menschen
geboren, als daer maeghden worden Gode toe-geeygent. De
reden hier af is / dat Godt niet en wilt worden ber-
wonnen met miltheyt. Ist dat d'ouderens hem een
oft twee kinderen op offeren / soo verleent hyse acht
oft sinen vruchtbaerheyt; ende gheluckighe vruchten
verleerende / verbult hy sijn hups met ghebenedij-
dinghe. Alsoo dan ghelijck een ghetrouwe betalin-
ge vande vrienden / ende miltheyt tot de armen ende
Godt-vruchtighe saechen / geen armoede en maect
Godt door sijne voorzichicheyt onse dingen vrucht-
baer

haer makende / ende meerder oberbloedicheydt des
 helts verleene (gelyck Augustinus leert) alsof oock
 den maeghdelyckē staet en vermindert het getal der
 menschen niet / maer vercrpght meerder benedictie.
 Den H. Ambrosius in eenen bries gheschreven aen
 den Keiser Valentinianus teghen Symmachus Stadt-
 houder van Roomē betuyghet / dat alle het incomen
 van het Roomsch-ryck niet en soude ghenoech zijn
 om de gheestelycke maeghdeit' onderhouden; waert
 dat die van het publijck moestē onderhouden worden/
 gelyck eertyts de Vestales/maeghdē alsof genoemt/
 om datse de Goddinne Vesta dienden. Waer upt
 blijkt datter een groot getal der maeghdē geweest is.

Aug. serm.
 219. de
 Temp.

Ambros. lib.
 2. epist. 12.

Den H. Augustinus schryvende teghen den Ma-
 nichieuschen ketter Faustus, verhaelt ons de woorden
 van den selven Faustus, met de welke hy verclaert / de
 groote menichte der maeghden / die doen-ter-tijt leef-
 den in de H. Kerke. Ghy lieden (sepdt Faustus) en siet
 niet, dat u-lieden maeghden hier nyt bedragen worden, dat sy
 met de leeringhe der duyvelen bedrogen zijn; ende dat ghy-lie-
 den oversten zyt vande duyvels, die haer om strijdt gedurich-
 lijk tot desen staet met uwen raedt stockt ende verweckt; so
 datter bykans meer maeghden dan vrouwen zijn.

August. lib.
 30. contra
 Faust.
 Manich.
 cap. 4.

Den selven Augustinus, in sijn achtsten boeck van
 sijne Belijdenisse / als hy nu stondt om hem te be-
 keeren van een kettersej ende onsupper leven / is ver-
 weckt gheweest door de menichte der maeghden / die
 inde H. Kerke waren. Hy beschryft dit selfsalduis:
 My wierdt aen die zijde, daer ick mijn aensicht naer gewent
 hadde, ende daer ick schroomde te gaen, met eene bequame
 geschicktheit verthoont de eerweerdige suyverheyt, doorluch-
 tich ende lieffelyck om te aensien; blijde, maer niet ongeschickt;
 smeeckende, maer eerbaer: op dat ick derwaerts soude komen,
 ende langer niet en soude twijffelen. Sy stack uyt, oem my te
 ontfangen ende te omhelzen, haer Godt vruchtige banden vol
 vande vergaderingen der goeder exempelen. Ick sach daer een
 groote menichte van knechtens ende meyskens, van ionge lie-
 den ende meer ander van alderley iaren ende ouderdom: ick
 sach daer sommige weduwen maeghden, ende oude vrouwen:
 ende in alle dese en was de suyverheyt niet onvruchtbaer,
 maer als een vruchtbaer moeder voort-brengende kinderen
 der blyschappen, ende geenē anderen bruydegom dan u, Hee-

Idem lib. 8.
 Coniellicap.
 11.

Psal. 12.
 Gal. 4.

re kennende. Ende alsoo ick niet en quam, vermaende sy my schimpf-gewijse, ende seyde: Hoe naer en sult ghy niet mogen doen dat dese ende die doen? Of vermogen dese ende die dit door haer selven, ende niet door haren Heere, haren Godt? Den Heere, haer-lieder Godt heeft my haer gegeven.

Paulinus
epist. 2. ad
Victric.

Den H. Paulinus te voren groot in de werelt/daer na hem met syn hups-zouwe te Polen in Campagnien verreckende/ende in eensaemheydt ende supberheydt levende; verstaen hebbende hoe dat te Houwanen in Byzantijck de H. Kercke begonst te flozeren in het ware gheloeve ende Christelycke deughden / schryft aldus aen Victricius Bisschop van die stadt. De Apostelen zijn verblijt, als sy in u kercke sien grozen den onbevleeten maegdom; als sy sien, dat in't heyligh lichaem der maegden voor CHRISTVS bereydt wordt eenen tempel ende woonplaetse, om daer in te rusten. Ende soote Houwanen op dien tydt groote menichte van maeghden was / soo vande ghene/die alleen belofte van supberheydt inde werelt ghedaen hadden / als oock van hier beneffens de wygele oft maeghden-doech ontfanghen hadden; alffer in eenighe swaricheden op-resen in desen staet van leven/soo en heeft Victricius, sp-selven hier in niet betrouwt, maer schreef terstont aenden Apostolische Stoel van Roome/om vanden Paus (als hooft vande gheheele Kercke) t'ontfanghen eenen reghel vande Christelycke regeringhe voor alle staten ende conditien van menschen. Waer op Innocentius Paus/op dien tyde rijpelych lettende/treffelych gheandwoort heeft; ghelyck wy hoozen sullen in't elfste capittel.

Idem. epist.
26. ad Sanct.
& Amand.

Pallad. Laus.
Hist. c. 131.

Den selven Paulinus, in eenen anderen brief/schryvende aen Sanctus ende Amandus, sept: Dat in de H. Kercke op sijnen tijdt een ontallijcke menichte van maeghden was. Palladius Bisschop van Helenopolis / die veel landen ende steden/ eer hy Bisschop was / doozwandelt hadde/schryft in sune gheestelyche historie genaemt Lausiaca, om datse aen Lausus, een van de Vooghden van den Keyser Theodosius / dooz sijn versoek ghemaecht ende ghesonden is/wiet dese woorden: In de stadt van Ancyra zijn veel andere maeghden, tot thien duysent toe in ghetale oft meer; de welcke gheoeffent worden in allen op-set van deughdelijcke strijden; alle-gader door-

luch

luchtighe ende vermaerde vrouwen, in goeden reghel van le-
ven, ende inden gheestelijcken strijdt haer kloeckelijck dra-
ghende.

Theodoretus in sijne gheestelijcke hystorie genaemt
Philotheus, verhalende verscheyde levens van manne
ende vrouwen/van welke hy sommighe ghesien en-
de ghehoort hadde/na dat hy/sijnen boeck besluyten-
de/de conuersatie ende handelinghe van de H. Dom-
nina, (wiens leven hier staet den eersten Meert / die
hy oock selfs ghesien ende ghesproken had) beschreuen
had/schryft aldus: Oosten, Palestina, Egypten, Asia, Pon-
tus, ende heel Europa is vol van maeghden; want nae dat
CHRISTVS den maeghdelijckē staet heeft ge-eert (als die uyt
de maeghdelijckheydt is gheboren) soo heeft de nature bemde
der maeghdelijckheydt voort-ghebrocht, ende offert den scep-
per dese soet-gheurighe ende noyt verwelckerende blommen;
niet onder-scheydende de deught in man ende vrouwe, noch
deylende de vvijsheydt in twee verschillen: want daer is ver-
schil van lichamen, maer niet der zielen. VWant soo den god-
delijcken Apostel seydt: In CHRISTVS IESVS en is noch
man noch vrouwe. Ende een gelooue is de mans ende de vrou-
wen ghegheuen. VWant een is den Heere, een ghelooue, eens
doopsel: eenen Godt ende Vader van allen, die boven alle din-
ghen is, ende door alle, ende in ons alle. In den verghelder der
strijden heeft een rijck der hemelen den winners voor-gestelt,
desen ghemeynen loon bewijfende voor de strijden.

Theodor. in
Philoth.
cap. 30.

Galat. 3.

Ephef. 4.

Ich sluyt dit Capittel met de lof-weerdighe sen-
tentie van den H. Achanasius: Daer de Catholijcke religie
regneert, daer regneert oock de suyverheydt: Want dese is
Onder andere oock een march-teecken van dien.

Achan. ad
Imp. Const.
prop. finem.

HET VIII. CAPITTEL.

Van vvat ouderdom dat-men moet zijn, om desen
staet aen te veerden.

Dit mach in 't generael gesepdt worden/dat
eer iemant belofte mach doen/hy moet heb-
ben sijn volle verstandt ende ghebrypck van
sijnen vzyen wille.

Bellarmin. l. 2.
de Mon.
cap. 35.

Als dit in eenighe persoon is/ mach hy/
van wat ouderdom hy zy / beloften doen. Dit be-
tuyght ons

Ten eersten, de H. Schrifture, Den Propheet Ieremias
 Thren. 3.
 Marth. 19.
 In het derde capittel van sijn Threnen sepd: Het is
 goedt aenden man, als hy van ioncx af het iock ghedraeghen
 heeft. Onsen Saligh-maker sepd oock: Laet de kleyne
 kinderen by my komen.

Ten tweeden, De heylighe Vaderen. Iustinus / in sijn
 Iustin. Apol.
 2 Antonin.
 Pium.
 ne Bescherm-redene geschreuen aen den Keysfer Au-
 toninus Pius / sepd opentlick / dat in gheen natiende
 supverheydt van jonckx af meer onder-houden ende
 bebindt wordt / van by de Chzistenen: Daer zijnder
 onder ons seer veel (sepd hy) van beyde de gheslachten, die
 nu oudt zijn sommighe sestig, sommighe seuentich iaren,
 die van ioncx af de Christelijcke religio aen-veerd hebben, en-
 de hebben altijdt hunne maeghdelijcke suyverheydt bewaert.
 Ick draegh mijn roem hier op, dat ick onder alle staten van
 menschen onder ons, alsulcke kan thoonen.

Tertull.
 Apol. c. 9.
 Tertullianus een oudt schryver / volghende strax na
 de tijden vandē voorsz-meldē Iustinus, schryuende te-
 ghen de Heydenen / die valscheijck stroepden / dat de
 Catholijcken in bloet-schenderige leefden / schryft wel
 expreffelijck / dat dese sonde den Heydenen mocht
 over-homē / oock onwetende / maer den Chzistenen
 niet. Daer vordt by de Catholijcken (sepd hy) soo neerst-
 lijk ende ghetrouwelijck de suyverheydt bewaert, datse niet
 alleen vry en zijn van alle bloet-schenderige, datse met haer
 bloet-genooten te doen souden hebben; iae datse oock bevrijdt
 zijn van alle onkuytscheydt ende over-spel. Ia daer zijnder
 oock, soo oude als ionghe kinderen, die door belofte van rey-
 nicheydt hier af gheheelijck hen-selven bevrijen.

Athanas. de
 humanit.
 verbi.
 Den H. Athanasius, Bisschop van Alexandrien /
 in sijn boeck ghemaecht vandē mensch-wordinghe
 CHRISTI sepd: CHRISTVS onsen Saligh-maecker ende
 Coninck van allen, heeft soo crachtich gheweest in sijn ver-
 maninghe, dat oock de kleyne kinderen, die noch de disciplina
 der wetten niet onderworpen en waren, professie vā dē maegh-
 delijcken staet, die nochtans boven de wetten is, ghedaen
 hebben.

Ambr. lib. 3
 de virg.
 Den H. Ambrosius in sijnen derden boeck geschre-
 ven aen de maeghden: Een ionck ende ieugdhighe persoon en
 wordt niet verworpen, om de belofte te mogen doen; maer men
 veert acht ende ordor-soeck op 't hert, moedt, ende ver-
 sandt.

standt. Voerwaer Thecla was ionck ende niet oudt; door hare deught is sy tot belofte te doen veruordert. Wat wil ic hier meer af seggen, nademael het claer-blyckende is, dat alle ouderdom Godt kennende ende bequaem, is ooc volmaeckt ghe-noech, om CHRISTO te dienen? En zyt niet verwondert dat sommige ionge dochterkens belofte van reynicheydt doen, nademael dat wy lesen, dat sy iongh-iarich zijnde tot de martelie zijn geloopten. Sullen wy twiffelen vande ionckheydt, oft die CHRISTVS can volghen inde suyverheydt ende onthou-dinge, als wy sien dat ooc de kindtscheydt CHRISTVS beleden ende gevolght heeft tot der doot toe?

Den H. Augustinus in synen boeck vanden maegh-
 delijcken staet. Siet een leger der maeghden, van ionge kin-
 deren, ende ionge heylige dochterkens. Dese soorte van men-
 schen is in u Kercke (o Heere) geleert; sy heeft aldaer aen de
 moederlijcke borsten gehangen, ende haer wasdom genomen; sy
 heeft haer tongh gelost, om uwen naem te spreken ende ver-
 condigen; sy heeft uwen naem ghelijck het soch van hare
 kindtscheyt mede in-gesogen. En coets daer na: Dese hebbē
 dit ooc, t gene ghy niet geboden hebt, maer alleen voor-gehou-
 den voor de ghene, die dat wilden aenveerden, seggende: dit
 dit can begrijpen, dat hy het begrijpe; aen-veerd, ende u mes-
 belofte bevesticht: ende sy hebben haer om het rijck der heme-
 len besneden, niet om uwe dreymementen, maer om uwe ver-
 maninghen.

August. lib.
 de virg. c.
 16.
 Matth. 19.

Den selve Augustinus in sijn achtste boeck van sijne
 Belijdenisse/als het vleesch in hem teghen den geest
 was strjdende/in het beginsel van sijne bekeeringe/
 heeft sp-selven tot de suyverheydt berwecht/ door het
 exempel van ionghe kinderen ende maeghdekens: Ick
 sach, o Heere, (seft hy) in uwe Kercke soo veel ionghskens ende
 maeghdekens; ende in alle dese en was de suyverheydt niet on-
 vruchtbaer, &c. ghelijck wy in het vooz-gaende capit-
 tel verhaelt hebben.

Aug. lib. 8.
 confess. c. 11.

Ten derden, De exempelen der Heyligen: de welke
 in soo grooten ghetal zijn/ datse hier in het kort niet
 by te brengen en zijn. Aich salder alleen som-
 mighe verhaelen. Alder-eerst de heylighe Moeder
 Gods MARIA noch heel jonck zijnde / eer sy de
 Wodtschap vanden Enghel ontfingh/ heeft dese be-
 lofte van eeuwighe suyverheydt gedaen/ als hier bo-
 den



ben in het vij. capit. uyt het schryven vande **H. Va-**
ders ghenoech gespoezt han worden. Voorts vele **H.**
 maeghden / die nu inde **H. Kerckie** gheviert worden /
 hebben de **H. Maghet MARIA** hier in naer gevolght
 van haer jonghe jaren af. Ghelijck Thecla, Prisca,
 Agnes, Cecilia, Agatha, Lucia, Theodosia, ende ontal-
 lijcke andere / vande welcke eenighe in desen boeck te
 vinden zijn. Sommighe van dese zijn maer der-
 thien / veertien / vijftien / ende achtien jaren oudt
 gheweest.

Gecil. Tidd.
 H. 25. c. 15.

Hier staet te bemercken / dat wy hier spreken van
 hemelijcke belofte te doen / dat daer gheen sekere ja-
 ren toe ghestelt en zijn. Want om publijckelijck be-
 lofte te doen / zijn op verschepte tijden / verschepte
 wetten gheweest. Het laetste generael Concilie van
 Trenten heeft hier toe ghestelt xvj. jaren / te weten /
 dat niemant in 't publijck belofte mach doen / ten zy
 hy de xvj. jaer ghepasseert zy. Welck doock ghe-
 raedsamer is om t' onderhouden in hemelijcke be-
 lofte te doen. Hier in moet men volghen 't advijs
 van sinen Vrecht-vader / die na de ghelegghentheydt /
 rijpicheydt / ende complexie van de persooone / hier in
 traedt moet gheven.

HET IX. CAPITTEL.

Met vvat een yver eertijds de **H. Bisschoppen** de
 maeghden tot desen staet vermaent hebben.

HDe pberich in het beghin sel der **H. Kerckie**
 gheweest zijn de **H. Bisschoppen** / om de
 dochters te vermanen ende t' onderhouden
 inden maeghdelijcken staet / is eenichsints
 ghenoech bekenit uyt het eerste capitte / daer
 wy verschepten autheirs verhaelt hebben / die van
 den lof des maeghdoms geschreven hebben. Ich sal
 hier alleen verhaelen een ighe schriften ende woorden
 van sommige **H. Bisschoppen** / die van desen staet
 geschreven hebben; ende de dochters van de **H. Kerckie**
 / daer toe vermaent; oft de selve om den
 maeghdelijcken staet t' onderhouden / daer toe onbere
 wijfne

wijfinghe achter-ghelaten hebben / oock op dese tijden noch bekend.

Hoe sorggh-vuldich den H. Ambrosius Bisschop van Milanen in dese sake gheweest is / kan ghenoech ghesien worden upt sijne schriften. Hy en was noch geen dyp jaren Bisschop gheweest / oft hy en schreef in de maendt Januarij / ter oorsake vande seest vande H. Agnes, dyp boecken vande maeghdelycke supberhepdt / aen sijne suster Marcellina : Ick heb u lieden, (schrijft hy) o heylighe maeghden, al en heb ic noch geen dry iaer Bisschop geweest, dese boecken gemaect ende gesonden voor eene ghifte. Ic ben noch weynich geleert ende ervaren in dese materie; maer u-lieden goede seden ende manieren hebben my dit gheleert ende bewesen. Het is een sake seer te verwonderen, hoe dat Ambrosius, die noch gheen dyp jaren Bisschop en had gheweest / jae noch heydensch was / eer hy Bisschop ghekoosen wierdt / met alsulck geest geschreven heeft van den maeghdelycken staet : datter niet en staet aen te twiiffelen / oft hy en heeft hier toe sonderlinghe hulpe ende in-gheven van den H. Gheest ghehad. Als hy nu dan den last vande Bisschoppelycke weerdichepdt aengheromen had / heeft terstont den achter des Heeren (die door den Atriaenschen Bisschop heel onbzychthaer ghelaten was) beginnen te cultiveren ende bouwen; ende vooz eerst het beste saedt der maeghdelycker supberhepdt daer in te saepen. Ende al ist dat dit saedt / 't welck hondert-voudelijck byucht plach voort te brenghen / in dese Milaensche aerde nauwelijcx voort en broght dat het saedt mocht verghelden; soo en heeft nochtans desen pverighen ende gheestelijcken ackerman niet op-ghehouden / sijn devoiz hier in te doen / ende de dochters van Milanen tot desen staet van maeghdelycke supberhepdt te verwechten ende te vermanen. Daer sal (sepdt hy) misschien iemandt seggen : Ghy preeckt ons altijd vanden lof der maeghden. Vvat sal ick doen, die daghelijcx den selven sangh-singhe, ende niet en vervoorderet Dit en is mijn schult niet. Doe ick hier geen profijt, ic mercke dat ick elders profijt doe. VVant al hier comen maeghden van Placenzien, van Bononien, ende van Mauritanien; om hier gewijet ende gewijelt te worden. Ghy-lieden siet hier eene groote sake, Ick preke hier van den maeghdom, ende ick worde el-

Baron. 6. 4.
anno 377.
paragr. 11.

Ambros. 1. 3.
de virgia.

Ambros. de
virg. l. 1. 2.

ders ghehoort, ende doe vrucht. Is't dat dit alsoo gaet, wat resteerter, dan dat ick elders gae predicken, om hier oock vrucht te doen onder u-liedan. *V*ar sal ick segghen? Ick verstae, dat oock veel dochters al hier te Milanen, die de moeders, iae oock som wighe weduwen (dat swaerder is) niet toe en laten te Kercke te comen, om my te hooren; wil hebben om desen staet te aen veerden; ende die my daghelijcx hoovers, en volgen mijne vermaninghe niet.

Ambros.
lib. 3. de
virgin.

Als de H. Ambrosius dit sermoon dede/was daer tegenwoordich Eusebius Bisschop van Bononien/ban welcken hy aldus spreekt: Het is wel gheluckt: den Heere watendo dat ick van dese materie soude handelen, heeft my hulpe van mijn mede-broeders toe-ghesonden. Hier is tegenwoordich den visscher van de Kercke van Bononien, die seer bequaem is tot dese visscherije. Dit seyde Ambrosius/om dat hy wel wiste/dat dooz den arbeyt ende neerstichheidt van Eusebius Bisschop van Bononien / de kercke van die stad/met gheestelijcke maeghden seer vervult was/ghelijck den selven Ambrosius in het eerste boeck tot de maeghden betuyght: die oock tot den selven Bisschop een tractaet gheschreben heeft/vande

Item de
Instit. virg.

Onder-wijsinghe der maeghden.
Den puer vanden H. Hieronymus in dese saecke is ghenoech bekennt/dooz verschepe byteven/die hy aen verschepde dochters ende sa milien geschreben heeft: hier toe streckt den bries/dien hy gefonden heeft: aen Lera, Van de onder-wijsinghe van haar dochter; den bries ghesonden aen Demetrias, Hoe sy haren maeghdom soude bewaren; den bries gheschreben aen Gaudencius, van de op-voedinghe van Pacarula sijn cleyn dochterken: den bries ghesonden aen Eustochium, van de Bewaerenisse des maeghdoms.

Hieron. ep. 7

Epist. 8.

Epist. 12

Epist. 22.

Het is te verwonderen in desen D. Vader / hoe neerstich ende sozghuldich hy gheweest is / om de jonghe dochterkens/ oock die noch gheen vol verstant en hadden / tot de supberheidt te vermanen. Dit heeft ghebleken in den bries/dien hy geschreben heeft aen Gaudencius, die sijn dochterken Pacarula, oft te voren/oft soo haest als het ghebozen is gheweest/ Gode/om in eeuwighe supberheidt te leven/had opgedraghen. Hy schreef van eenen bries aen d'ouders/daer toe vande selve seer versocht zijnde/hoe datse die dochter

dochterken van kindtschen daghe souden op voeden. Hy verhaelt daer oock in / hoe dat vele familien haer dochterkens / diese tot de maeghdelyckhe staet wilden op-brenghen / ende Gode doen toe-wijen / van ioncx kleedden met geestelijcke kleederen: Daer zijnder (sepdt hy) die, als sy een dochterken hebben, 't welck sy Gode willen toe-eygenen, van ioncx aen het cleeden met een swarten rock, ende om-doen een swart mantelken, alle lijnwaet weiren, ende latense in wolle gaen, gheen goudt oft cieraet om den hals oft op het hoofd hanghende. Welcke gewoonte van sommighe ouders hy seer pryst: Van (sepdt hy) het is beter, datse niet en leeren draghen in haer kint scheydt, datse meerder-iarich moeten af-legghen. Dit lof-weerdigh gebrypck duert noch op dese tijdt / als veel ouders haer kinderen van ioncx kleeden met het habyt van Religiösen / diese de selve kinderen op-gheoffert hebben / oft diese door de hoor-sprake van den H. Justelder van die Religie / te voren onbzuchtbaer zynde / vercreghen hebben.

Dese puer der Catholijcken Bisschoppen / van de maeghden te vermanen / om dese staet van eeuwighe repnichedyt aen te nemen / was soo groot / dat Faustus een artsch-ketter der Manicheen hier in de Catholijcke Bisschoppen berispte / aldus schryvende teghen den H. Augustinus; Ghy lieden te samen, elck om het beste, doot alle neersticheydt om de maeghden tot dese professie van leven te vermanen; soo datter bykans nu in alle Kercken, meerder getal der maegden als der vrouwen is. Den welcken seer cloeckelyck vanden H. Augustinus wederlept is.

Aug. lib. 30.
contra
Faust. c. 4.

HET X. CAPITTEL.

Van een besondere plaetse der maeghden, als sy te Kercke quamen.

Het is eertijts in 't beghinsel der H. Kercke een gebrypck geweest dat buyten de Choor / (daer alleen de Clerghe-was) de kercke afgedeylt was in twee deelen. In d' eene vergaderden de mans / in d' andere de vrouwe. Dit betuyght ons Philo Iudæus in synen boeck ghemaeckt

maecht van het contemplatijf leven/ daer hy verhaelt de maniere van leuen van d' eerste Chyistenen. De vrouwen ende mans (sepdy hy) als sy inde Kercke comen ('t welck altyt den sevensden dach geschiet) zijn van malkanderen aff-gesloten. Daer is een want tusschen beyden, vande aerde op-gaende totte hoochde van vier cubiten gelijk een borst-weiringe; 'thouensle tot het dack toe is open. Dit is nut tot twee saecken: want alsoo wort de eerbaerheyt der vrouwen bevryt, ende sy hebben oock gelegentheyt de sermoonen te hooren, soo daer van boven geen beletsel is, dat de stemme van den predicant oft leeraer soude connen hinderen. Den H. Clemens Paus in syn Apostolische instellinghe: Datmen last-drage, dat de wereltlycke mannen inde Kercke sitten in alle stilte ende goede ordre: Dat de vrouwen inghelijcx in eene besondere plaetse sitten. Den H. Augustinus, in syn boecken/ die hy gemaecht heeft vande Stadt Godts: Als het volck te Kercke comt, dat se hooren hoe dat se hier moeten leuen, maer dat dit geschiede met een eerbare afsonderinge van mans ende vrouwen. Den seluen H. Vader op een andere plaetse vande selve boecken: Te Carthago was een seer Godt-vruchtige vrouwe met name Innocentia, die de kancker in haer borst hadde: sy vuort in den slaep vermaent, als nu Paesschen naeckende was, dat se in de Kercke in de plaetse daer de vrouwen sitten, soude letten op de vunte. De H. Chrysoftomus schryuende op het Euangelium vande H. Mattheus: Het is noodich dat de vrouwen van de mans met een middel-muer aff-gescheyden zijn. Is 't dat ghy lieden dit niet noodich en acht, soo hebben ons vaders goet gevonden, dat men een schutsel van bert tusschen beyde maect. De H. Cyrillus in syn sermooon/ dat hy aende aentomende Chyistenen gheschreven heeft/ spreekt aldus: Als de Kercke gesloten is, ende ghy-lieden daer al te samen binnen zijt, dat men veel toe-sie, dat de mans vande vrouwen aff-gescheyden sitten, op datmen in de plaetse, daermen syn salicheyt moet vercken, geen occasie en neme van verdoemenisse.

De allen het g'ne/ dat hier vande H. Vaders geschreven is/ kan men genoegh mercken/ hoe sochd'uldych altyt de H. Kercke gewect is/ datmen niet alle eerbaerheyt in den Tempel Godts soude sijn gebet sprecken/ oft de sermoonen hooren.

In de H. Kercke hier noch niet mede te vrede zijn e

De/

Clem lib. 2.
Constit.
cap. 61.

Aug. lib. 3.
de Civit.
Dei c. 266.

Idem lib. 22.
de Ciu. Dei
cap. 8.

Chrysoft.
hom. 74. in
cap. 14.
Matth. in o-
per. imperf.

Cyrillus in
praefat. Ca-
tech.

de/ heeft geordineert / dat de maeghden oock vande
ghewone vrouwen souden aff-ghescheyden woz-
den. Den H. Paus Clemens in syne Apostolische
instellingen: Datmen de ionge dochters aff-sondert vande
gehouwde vrouwen. Dat oock de maeghden ende weduwen
met die niet versamelt ende gemengelt en worden,

Clem. Apost.
Constit. lib.
2. cap. 61.

Origenes in een tractaet / dat hy gemaect heeft
op het Euangelium van Mattheus : Het is altijd (sic hy
hy) tot myne tijden toe een traditie ende overleveringe inde
H. Kercke geweest, dat in die plaetsen daer die maeghden Godt
waren biddende, gheene gehouwde vrouwen souden mogen
incomen.

Orig. tract.
27. in Matth

Den H. Ambrosius in eenen brieff / dien hy geschre-
ven heeft tot een maghet die tot val ghekomen was:
En hebt ghy (seyt hy) niet gedachtich moeten zijn van die
plaetse, daer ghy inde kercke placht te staen, die met bert af-
gescheyden was, waer toe veel devote, treffelijcke, ende edele
vrouwen elck om't seerst waren loopende; op dat ghyse een hey-
lich kus soude geven, die nochtans heyliger ende beter dan
ghy varen?

Ambros. ad
virgin. laps.
cap. 16.

In de mueren ende schutselen in het quartier/ daer
de maeghden den goddelijcken dienst hoorden/ waren
mer geestelijcke huyzen ende sententien / upt de H.
Schrifturen ghetrocken/ verciert. Dit gheeft ons
claerlyck te kennen den seluen Ambrosius, tot de vooz-
gaende maget schryvende : En hadt ghy niet behooren ge-
dachtich te zijn de geestelijcke leeringe, die inden muer van u
zijde van de kercke voor u oogen gereet stonden; om die te sien
ende te lesen? Daer stont geschreven: Daer is onderscheyt tus-
schen een gehouwde vrouwe ende maghet. Die niet ge-
houwt en is: denckt op het gene den Heere aengact, hoe dat se
heylich moet zijn van lichaem ende van gheest. Maer ghy hebt
contrarie gedaen.

Ambros.
ibidem.

1. Cor. 7^o

Ich wilde wel dat onse maeghden hier seer op-
letteden / als sy te kercke comen; niet lichtveerdelijck
haer oogen hier en daer slaende/ maer flechtbaer woz-
haer stende/ schouwden alle vrende aenschouwinge
inde kercke, ende haer aff-sonderden (soo veel als het
moghelijck is) van alle gemeynschap met onghelic-
ke personen/ om haer inwendelyck beter met haren
blydegom te becommeren.

H E T

HET XI. CAPITTEL.

Van het cleedt der maeghden, ende vande vvijsle oft fluyer der ghener, die eertijts publijckelijck inde Kercke van desen staet professie deden.

HEt is altijd een oudt ghebzyck gheweest inde H. Kercke / dat men sijn ghemeyne cleederen veranderde / als men eenen nieuwen staet van versmadentisse des werelts ofte penitentie aenghing. Alsoo schrijft vā

de Religiouzen Dionysius Arcopagita cap. 6. Eccles. Hierach. Eusebius lib. 2. Histo. Eccles. cap. 24. Basilius ep. 1. ad Gregorium, ende in qq. fus. explic. q. 22. Chrysostomus homil. 69. in Matth. Ambrosius lib. 6. epist. 36. Vande maeghden, Athanasius lib. de virgin. Pallad. in Histor. Laus. cap. 41. Tertull. lib. de vel. virg. ende meer andere.

De maeghden dan die de wereltsche conversatie verlieten / leyden aff alle costelijcke cleederen van goudt / siuwel / sijde / ende andere costelijcke materie van verschepde colouren; en namen aen eenen swarten rock, met eenen swarten mantel oft huycke / by naer gelyck nu de devote dochters inde werelt ghecleet gaen.

Hieron. ep. 8
ad Demetr.

Dit gheeft ons alleen ghenoech te kennen den H. Hieronymus in verschepde brieven. Inden achtsten aen Demetrius, edele dochter van Theodorus / schrijft hy aldus: Sy heeft allen wereltsch cieraet, als beletsel van haer goet voor-nemen, aff-gheleyt; ende heeft den slechten rock aengedaen, en haer noch met een slechter mantel bedeckt.

Idem ep. 15.
ad Marcell.

Inde vijftienste briesaen Marcella: Acella, als sy lang van haer moeder versocht had, dat se eenen swarten rock soude mogē aen doen, ende dat niet en konde vercrijgē, heeft sy haer selven Gode toege-eygent, ende haer cleederen vermangelt; op dat haer heel geslachte souden sien dat men se tot geen houwen en soude konnen brengen, nademael sy nu de werelt versmaedt hadde in het veranderen van haer cleederen.

Idem ep. 12.
ad Gaudent.

Schryvende aen Gaudentius in den twaelfsten bries: Sommige hebben voor een gewoonte, alsoe Gode een dochter op-offeren, de selve te cleeden met eenen swarten rock, ende met eenen swarten mantel oft huycke bedecken.

In het habijt van de gheestelijcke maeghden zyn te schouwen twee upt-steekende saken; ten 1. te groote curieusheyt ende cicraet, ten 2. geaffecteerde vuylicheyt.

Belangende *Het 1.* Te groote curieusheyt in 't habijt / is altyt berispt geweest van alle geestelijcke oeffenaers. Den *H.* Hieronymus in de lijck-reden van de *H.* Paula, die veel maeghden te Jerusale onder haer had / schryft van haer: *Als sy in haer vergaderinghe sach eenige maeght te curieus in 't habijt, ende te seer op-getooght, met een droevich gelaet, ende fronselinge van haer voorhoofd, toonde - se dat die haer mishaegde, ende berispte de faute, seggende: Te groote reynicheyt oft curieusheyt over het lichaem ende cleederen, is onreynicheyt ofte onachsachtheyt over de ziele. Dese H. meesterse berispte met recht een lichaem ende cleedt te seer verfrapt / ende opgetooght; ende pzees een simpel maer reyn habijt. Den selven Hieronymus schryft een vreeselijcke straffe / die Prætextata overkomen is / om dat sy haer nichte Eustochium (die haer tot den geestelijcken staet begheben hadde) socht te vercierren met veel kostelijcke juweelen; maer sy wiert seer kortz daer naer vandē Enghel berispt; ende ghedzepght / om dat sy de stouticheyt hadde ghenomen van te raecken het hooft vande kruyt CHRISTI, ende dat curieuslijck op te topen / dat daer om haer handen souden verdroogen. Siet hier vooz in 't leven van Eustochium opden 28. September.*

Alengaende *Het 2.* dat het habijt der maeghden niet en mach geaffecteert vuylich zyn / leeren ons oock de *H.* vaderen ende de natuerlijcke redenen. Wp hebben by Salomon: tot alle tijden laet u cleederen reyn zyn.

Den *H.* Hieronymus vermaent Eustochium: Dat u cleedt noch te reyn, noch te vuylich zy, ende niet sonderling verscheyde van andere; op dat het volck, 't welck u te gemoet komt, niet en blijve staen, op u siende, ende dat ghy niet met vingheren, gelijk iet sonders hebbende, naer ghewesen wort, by waerichoudwt haer daer by: Siet wel toe, dat geē heymelijcke gedachte in u herte en cruype, te willen de menschen behagen in vuyle cleederen, die versmaet hebt de selve te behagen in goude lakenen. Voorwaer / lichrelijck wort onder een vuylich habijt / groote ghedepshicheyt bedekt.

Dit

Hieron. ep.

27.

Eccl. 9. 8.

Hieron. ep.

21. ad Eustoch.

stoch.

Idem ibide.

idem ibid.

Dit betuyghe ons den selven Leeraer inden vooz-
noemden brieff; waer hy een vrouw van geueynsde
heplicheyt aldus beschryft: Een swart cleedt, met een
gordel van sack-laecken, vuyle handen ende voeten: den buyck
alleen, om dat hy niet gesien en can worden, is vol van spijse.
Hierom vermaent seer wel den H. Wt Isaias: Siet
wel toe, dat ghy u lichaem in vuylicheyt latende, niet en wort
verleydt vande ydels glorie.

Isaias abb.
scrm. 3.Theophr. in
mor. charact.
cap. 19.

Dit hebben oock de heydensehe Philosophen/
dooz de natuerlycke rebenen wel bemerckt. Theo-
phrastus onder de Grieken in eenen boeck vande seden
schryft: Een onmenschelycke onachtsaemheyt in het besorgen
sijns lichaems, is aen alle menschen hatelic. Seneca onder de

Seneca, ep. 5.

Latynsche vermaert: Dat uwen tabbaert niet te seer en
blincke, noch oock te vuyt en zy. Ende cortz daer naer. Het
is tegen de nature, dat men gemeyne reynicheyt haet, ende vuy-
licheyt soeckt. Isocrates een Orateur der Grieken:
Maect dat ghy in u habijt altyt reyn zyt, niet curiuselyck
verciert. Reynicheyt is een teecken van rijpicheyt des herten;
ciract, van wulpsicheyt.

Isocr. in
Parzn. ad
Dzmon. 1

Woozts om datter dickwijls groot bedroef was in
dese veranderinge van cleederen / dat het soude mogen
geschieden dooz ydel glorie / ofte om andere respecten;
om niet lichtveerdelyck te vonnissen / schryft aldus
den H. August. Als iemand de Christene Religie aen-nemende,
met een ongewoonlycke ruycheyt ende vuylicheyt, d' oogen der
menschen tot hem keert (nademael hy dit uyt sijn eygen wille
doet, ende niet uyt noot-saekelijckheyt lydt) soo moet men uyt
sijn andere wercken besporen, oft hy dit uyt versmaetheyt van
costelycke cleederen, oft uyt eergiericheyt doet.

Aug. l. 1. de
Ser. Dom.
In monte
cap. 12.

Wepde dese uyt-steeckende saken in cleederen / bes-
tamen niet alleen gheen maghet Gode toe-ghe-ep-
gent / maer oock gheen Christenen / ghelijck den H.
Hieronymus vermaent: geaffecteerde vuylicheyt, noch uyt-
gesochte reynicheyt en betamen een Christen-mensch niet.

Hier. ep. 22.
ad Eustoch.

Dese maticheyt van cleederen heeft te woomen be-
waert de H. Aella tot genoege van een ieghelijck-
bande welcke den H. Hieronymus schryft: Hare cleedinge
was altoos eenderhande, sonder curiuseheyt; ende in de rey-
nelijckheyt selve bemerckte men eene verachtlinge der selver.

Hieron. ep.
26.

En zo ghesepot van de cleederen der maeghden /
die een uyt-gaen hadden in supberheyt te leven /

t 37

't zy door belofte/ oft sonder belofte. Dese klederen waren oock ghemeen aen weduwen/ die haer wilden onthouden/ ende vande wereltlycke ghemeenschap afsonderen/ ende tot oeffeninghe der deughden begheden.

Daer was noch een sonderlingh habijt der Maeghden/ 't welck men noemt Velum sacrum, dat is/ ghewijede wijele, dat van den Biffchop gegheben wiert aen de ghene/ die publijkelyck in de Kercke belofte van repnichepdt deden.

Datter sommige Maeghden waren die de wijele droeghen/ ende sommighe niet/ al hadden sy beloften gedaen/ blyckt claerlyck uut den brief vanden Paus Innocentius, gheschreven aen Victricius Biffchop van Rowanen, alwaer hy andtwoorde schryft op eentghe vraghen die Victricius hem voor- ghehouden had/ aengaende sommige saken van sijn Biffchdom/ ende Kerckelycke regeringhe; waer hy oock differentie stelt van de misdaden der Maeghden/ die ghewijelt/ oft niet ghewijelt en waren. Vande gewijelde Maegden spreekt hy aldus: *Is't datter eenighe zijn, die gheestelijck met CHRISTVS ghetrouwt zijn, en ie verdient hebben van den Biffchop de wijele te ontfanghen; is't dat se daer naer, oft publijkelyck ghetrouwt zijn, oft haer selven heymelijck bedorven hebben, die en moeten niet ontfanghen worden om penitentie te doen, ten zy, dat den ghenen, met den welcken sy gehout zijn, gestorven zy. Want, nademael dese maniere ende ghebruyck onderhouden wordt, dat de ghene, die haren man noch levende een ander trout, voor over- speels er ghehouden wordt, alsoo dat sy tot gheen penitentie ontfanghen wordi, ten zy dat een van beyde gestorven is; hoe veel te meer moet dit onderhouden worden met de ghene, die te voren met den onsterffelijken Bruydegom verecnicht is geweest, ende daer naer tot de sterffelycke ende menschelycke bruyloft voort- ghegaen is?* Daer nae ordincert hy/ watmen moet doen met de geestelijcke Dochters/ die gheen wijele ontfanghen hebben/ ende nochtans belofte van repnichepdt gedaen hebben. *Is't datter (sept hy) eenige zijn, die noch geen Wijele ontfangen hebben, nochtans belofte gedaen hebben, dat sy altijts hare maeghdelycken staet sullen bevaren, al is't dat se niet ghevrijelt en zijn; is't dat se nochtans houwen, dese sullen ertelijcken tijdt penitentie moeten doen: want hare belofte vierdt van Godt goet ghehouden. Want is't dat een*

Innocent. epi.
2. decr. ad
Victric. c. 12.
27. q. 2. que
Christo spiri-
tualiter.

Idem supra
Cap. 13. 27. q.
1. Hac serc
que novum.

1. Tim. 5.

contract onder de menschen ter goeder trouwe ghemaeckt, niet en mach ghebroken worden; hoe veel te min mach alsulcke een belofte, die met Godt aen-ghegaen is, sonder straffe ghebroken worden? Want is't dat den Apostel Paulus, de gene die vanden weduwelijcken staet geweken waren, heeft verclaert te zijn in haer verdoemenisse, om datse de eerste belofte te niet ghedaen hebben; hoe veel te meer de Maeghden, die de trouwe van haer belofte niet ghehouden en hebben?

Van dese wijle der Maeghden/ die pubhkelijck inde Kercke professie deden van hare Maeghdelijcke reynicheydt; lesen wy in het leven van de Heylighe Domicilla op den seivensten May/ dat sy die ontfanghen heeft van den Paus Clemens in d' eerste tijden na d' Apostelen.

Het is een oudt ghebruyck geweest by de Romeynen/ dat de dochters/ als sy de bruydt waeren/ ende haer begaven tot den houwelijcken staet/ met een gheel roodighe sluyter haer hooft bedeckten/ 't welck ghenaeemt was Flammeum, om dat het 't koleur van de blamme des wiers ghelijck was. Hier mede bedeckten sy haer hooft/ ende een deel van haer aensicht. Ende om dat de gheestelijcke dochters oock een gheestelijck houwelijck door belofte/ met CHRISTVS haeren bruydegom aen-gingen/ schijnt dat sy hierom oock eenē Maeghdelijcken sluyter ontfingen.

Dat dit een gheestelijck houwelijck met Godt is/ blijkt uit verschepde plaetsen der H. Vaders hier vozen verhaelt. Alsulcke dochters noemen een gheestelijcke bruydt Terrullianus een oudt schryver over dupsent vier hondert jaer/ ende den Paus Innocentius, als oock Augustinus, die aldus schrijft: De Maeghden, die belofte van reynicheydt aen Godt doen, al is 't datse een hoogher plaetse wae eer ende heylicheydt in de Kercke hebben, en zijn oock niet sonder bruyloft oft houwelijck, want sy behooren oock tot de bruyloft van de H. Kercke, in de welcke CHRISTVS den bruydegom is. Ende hierom is't

Terrul. de vel.
virg. c. 10
Innocentius
ep. 2.
Aug. tract. 9.
in Ioan.

Hier. ep. 12.
ad Eust.

dat den H. Hieronymus een moeder van een gheestelijcke dochter/ die door belofte met CHRISTVS veerenight is/ noemt dese schoon moeder van Godt. Woorwaer dese wijle noemt den H. Hieronymus op verschepde plaetse Flammeum virginale, dat is/ Gheelachtighen sluyter der Maeghden. Aldus spreekt hy in den 8. vijef

brief aen Demetrias gheschreven: *Ick weet dat den Bis-* Hier. ep. 8.
schop met sekere segeninge ende gebeden, den geelen Maeghde- ad Demetr.
lijcken sluyer op u hoeft ghesliet heeft. Ende inden acht en-
veertichsten brief ghesonden aen Sabinianus, die rene
gheestelijc he ende ghewijfelde dochter had soecken te
bedriegen; En hebt ghy (sendt hy) niet ghedachtich ghe- Idem ep. 48.
weest de Kercke van den Apostel Petrus, dat dese dochter daer ad Sabin.
haren geelen Maeghdelycken sluyer ontfanghen hadde? Ende Idem ep. 27.
inden seiven-en-twintichsten brief gheschreven aen ad Eustoch.
 Eustochium; verhaelt hy de blijdschap/die de oude
 Paula hadde/ om dat haer nichte Paula de jonge/van
 haer ouders Gode toe-ghe-eyghent was; ende datse
 gheen begheerte had haer vader-landt te sien/dan
 om te sien dese nichte/ met den gheelen sluyer des Maegh-
 doms vereert.

Het koleur van dese wijele schijnt gheweest te zijn
 ghel/ gheel-roodich/ ofte koleur/ dat men noemt/
 feulle-mort, oft orange; eensdeels om dat den Hey-
 lighen Hieronymus dese wijele (ghelijck wy nu ver-
 haelt hebben) noemt Flammeum, dat is een blammi-
 ge oft orange/ sluyer; eensdeels oock/ om datte
 noch oude wijelen by nae van dupsent iaren ghe-
 bonden worden/ de welcke van dit koleur schijnen
 te zijn. Dit beuyght ons een religieus der Cappu-
 cijnen/ die het leven van de H. Aldegondis by een
 vergadert heeft/ waer hy dit schrijft: *In de seculiere* Vita S. Alde-
ende Collegiale Kercke vande edele Dames ende Canonicker- gond. p. 186.
sen van Maubeuge, wordt noch bewaerd de wijele van de Hey-
lighe Aldegondis, de welcke ghesloten is in ghelas, met sil-
vere vergulde banen omringhelt, ende van twee Enghelen
gehouden. Dese wijele is ghelijck gheel van koleure, oft sterck
truyntancyt. De materie (ghelijckmen eënichsints can bemerc-
ken) is kerse: het is langhachtich, ende na mijn duncken
van twee, oft twee ellen ende een half: vande breede en kan-
men niet wel ghenoech vonnissen: want het is vol ployen, ende
en can niet sonder perijckel van te breken; om de oudt heyt uyt-
ghespreydt worden. Het mach zijn van dry quartiers ten hooch-
sten, oft daer ontrent.

Dese wijinghe van gheestelijcke dochters/ alse de Hier. ep. 8.
 wijele ontfinghen/gheschiedde vooz den autaer; Hie- ad Demetr.
 ronymus in den achtsten brief aen Demetrias: *Als ick*
(sendt hy) besich was met uyt te legghen de plaetse van den
Prophet Ezechiel, daer hy spreect vanden Tempel, ende van
 den

den autæer van reuck, heb dit wat laten rusten, ende ben van desen autæer, tot den autæer gegaen, daer ick u een levende hostie Godt behaghende, sonder enighe vleck; d'ewighe reynicheyt, door desen mijnen brief toe soude wijen: 't welck ick weet dadelijck ghedaen te zijn door den Bisschop. *Gen to. 9. ep. 14.* oudt schrijver by den H. Hieronymus: De Maeghden worden ghelijck heyligher ende suiverder Hostien door den Bisschop aen den autæer Godts op-gheoffert.

Apud Hier.
to. 9. ep. 14.

Hier. ep. 83.
ad Ocean.

Idem ep. 8.

Damas. ep. 4.
Leo ep. 624.
Concil.
Hispal. 2 c 7.
Lib. 1. c. 41.

Amb. 1. 3. de
virgin.

Idem ad virg.
lapl. 5.

Deze wijele en wierdt oock niet ontfanghen dan uyt de handt van den Bisschop (ghelijck uyt het voor-gacade oock blyckt) ende dat met sekere segheninghe ende ghebeden. Den H. Hieronymus in synen dyp-en-tachtrichsten brief ghesonden aen Oceanus, al waer hy spreect van renigh abups/ datter was inde gheestelijcke politie/ van te ras iemant te kieser tot Bisschop: Sommighe (sepdt hy) zijn heden noch Caietumeni, ende morghen zijns Bisschop; ghisteren zijns noch gheweest in't schouvvustel, ende heden zijns inde Kercke: savonds zijns aen 't perck, ende smorgens zijns aen den autæer; tevoren zijns gheweest fauteurs van de ghuyghelaers, ende nu zijns die de Maeghden vijen. Ende in den achsten brief tot Demetrias: Ick vvet, dat ghy de Maegdelijcke wijele ontfanghen hebt, door segheninghe ende ghebeden van den Bisschop. Dit selve ghebede oock den Paus Damasus, ende den Paus Leo den eersten: 't welck oock de tweede Synode van Nivislien in het sevenste Capittel ordonneert/ als oock de vergaderinghe der Gheestelijckheyt te Paris/ ghehouden ten tijde van Ludouicus ende Lotharius.

Het was oock 't gebuyck in de Heplighe Kercke/ dat den Bisschop/ die de gheestelijcke dochters de H. wijele gaf/ een sermoon ofte vermaeninghe dede aen dese dochters in de teghen-woordicheyt van alle het volck/ 't welck daer met grootemenichtequam/ als tot een feest van een gheestelijcke bypust. Dit blyckt klaerlijck uyt den heylighen Ambrosius, in den derden boeck van de Maeghden/ al waer hy verhaelt het sermoon/ dat den Paus Liberius dede/ in de belofte oft professie van syn suster Marcellina. Den selven Heplighen Vaders verhaelt oock in 't beghinsel van het sermoon/ 't welck ghedaen is (ick mepne hy dit selfs ghedaen heeft) in de professie van eenne Maghet/ die daer naer tot val ghecomen

men is. En zyt ghy niet ghedachtich (seydt hy) wat eene vermaninghe ende een sprake u ghedaen is op dien dagh, als ick voor mijn toem nam dit veersken uyt den vier-en-veertichsten Psalm: Hoort dochter, ende siet, ende neyght neder u ooren, ende vergheet u volck, ende wovs vaders huys: ende den Coninck sal l. st hebben aen uwe schoonheydt; want hy is den Heere uwen Godt.

Psal. 45.

Om dese Heylighe wijele de gheestelijcke dochters aen te doen/ daer toe wierdt altydt ghekosen eenen solemnelen dagh/ als Paesschen/ de gheboorte **CHRISTI**, &c. Dit betuyghet ons den Heylighen Ambrosius: De aerde en baert op eenen dagh niet, maer veel de gratie. Het Hoogh-tijdt van Paesschen is ghecomen, de gheheele vuerelt door voot het Sacrament des Doopsels geadministreert, ende de **H. Maeghen** ontfanghen de wijele. De **H. Kercke** dan op eenen dagh plagh sonder eenighe pijn veel sonen ende dochteren te haren. Nach schryvende aen de **Maghet**/ die tot Val ghekomen was; haudt haer booz ooghen den solemnelen dagh van de verrijffnisse **CHRISTI**, als sy de **H. wijele** ontfangen hadde: En hebt ghy niet (spreckt hy) ghedachtich gevveest dien heylighen dach van de verrijffnisse des Heeren, als ghy u aen den goddelijcken autaer, om de **H. wijele** t'ontfanghen, gepresenteert hebt? Den selven schryvende aen syne suster **Marcellina** dyp boecken van den **Maeghdom**/ verhaelt daer/ hoe dat sy te **Roomen** publijkelyck in de tegenwoordigheyt van veel **Maeghen**/ die haer ghefischap elck om het seerste sichten/ belofte van repuncheyt dede/ veranderende haer kleederen/ ende de **H. wijele** ontfanghende van den **Paus Liberius**, op Kersdach in de Kercke van den **Apostel Petrus**: Want (seyt hy) op wat dagh hadt ghy beter uwen **Maeghdom** Gode konnen op draghen, dan als de **Maghet MARIA** ghebaert heeft? Wy vunden oock onder de **Decreten** van den **Paus Pius** denersten: Datmen gheen wijele aen eenighe **Maghet** en gheve, 't en zy op de feest van **Epiphania** (dat is op dese plaetse de gheboorte ons Heeren) te **Paesschen** ende op de feest-daghen der **Apostelen**.

Ambr. l. 5.

de virg.

Idem ad virg.

laps. c. 5.

Idem lib. 3.

de virg.

20. q. 1. c. 11.

Het schijnt noch eene ghewoonte gheweest te zijn in de **H. Kercke**/ als iemandt publijkelyck belofte dede van eeuwighe **Supberheyt**/ ende met Godt een geestelick houwelijck aenghingh/ dat de ouders van de dochter sonden eenighe ghiften ghelijck **bruploft-**

Df ij

ghif

ghiften aen de vrienden/ende andere geestelycke personen van kennis/ oock verre van daer woonende. Dit gheeft ons ghenoech te kennen den H. Augustinus in synen bryef/ dien hy in Afrycken gheschreeven heeft aen Proba ende Iuliana, moeder ende groot-moeder van de H. Demetrius, al waer hy/ nae dat hy met de ghifte de tydinghe ontfanghen had/hoe Demetrius de werelt verlatende/ de H. wijele aen-gedaen had/haer bedanckende aldus schryft: *Wy bedancken u hooghlyck vande ghifte, de welke ghy ons hebt ghesonden, ter eeren van uwe nichte Demetrius, om dat sy de Maeghdelycke wijele heeft ontfanghen. Daer wordt noch hedensdaechs eenighe feste ghehouden op de geestelycke bruylosten.*

Aug. ep. 179.
ad. Prob. &
Iul.

H E T X I I . C A P I T T E L .

Onder-vvijsinghe, getrocken uyt de H. Schrif-
ture ende HH. Vaderen, om desen Maegh-
delijcken staet vvel te beleven,
ende t'onder-houden.

Ick vinde/ soo inde H. Schrifure als inde boe-
ken der HH. Vaderen/ vijs ofte ses principaelen
poineten / noodigh voor alle gheestelycke/ iae
oock wereltsche dochters/ tot bewaeringhe van
hare Suyverheydt.

§. 1. Oodtmoedicheyt is den Maeghden
boven al noodich.

DEN H. Augustinus, in synen boeck ghemaect
van de Maeghden/ na dat hy beschreeven had
den les ende loon van den Maeghdelijcken staet/
sepdt noodich te zijn terstont hier naec te tracteren
van de oodtmoedicheydt/ als een sekere bewaerisse
van de Maeghdelijckheyt; ende waerscheuwt de
Maeghden in deser maniere:

Aug. de virg.
cap. 3.

Daer is een maet van oodtmoedicheydt aen een ieghelijk
gegheven, nae de maet van sijne grootheydt: aen wie de hoo-
veerdicheydt seer periculus is, die meest lag hen leyt aen de ge-
ne die in hoogher staet zijn. Dese hooveerdicheyt wordt stracks
ghevolgt van de nijdicheydt, als van haer dochter. Want de
hooveerdicheydt baert terstont dese dochter, ende sy en is niet
sonder dese dochter als ghesellinne. Den duyvel is Overste van
dese twee personagien. alle de Christelycke leeringe strijdt
prin-

principaelijk teghen de hooverdicheyt, ende haer dochter de
nijdicheyt. Den selven Augustinus, besluypende sijn
tractaet van den Maeghdom/vermaect alle Maegh-
den/ datse niet de dyp iongelinghen/ die de oodtmoe-
dicheyt by de Heylicheyt stelden / souden segghen;
Ghebenedijdt den Heere, ghy Heylighe ende oodimoedighe van
herten. Hy booght de reden daer by: want door oodtmoe- Dan. 3.
dicheyt wort bewaert alle het gene daer ghy groot door zijt.

De principaelste dencht/ die den Maeghden noo-
dich is/om Gode door haer Maeghdelycke Dwyber-
heyt te behaghen/ ende om het Lam te volghen/ is
oodtmoe-dicheyt. Want lichtelijcker (sepdt Augustinus)
volgen oodmoedige ghehoude personen het Lam, al en is't
niet over al daer't gaet, nochtans alsoo verre als sy konnen,
dan hooverdighe Maeghden. Den H. Augustinus sepdt Aug de virg.
voorts op een ander plaats/ in een sermooen gedaen cap. 11.
op den seest dagh van Kerstmisse: Daerom wie dat be-
kent, dat hy na den lichaem Maghet is, die moet arbeiden
oock naer der zielen Maeght te zijn. Ende dese sal haer alsoo
van het voordeel des lichaems verblijden, dat sy in gheen ver-
lies der zielen en va e. Ende dan mach sy haer wel verblijden
van die costelijcke gave CHRISTI, als sy oodmoedigh ende
godvruchtich is: dan mach sy Godt dancken van sijn groot sa-
lich geluck, 't welck sy in d'ongheschenthuydt haers lichaems
heeft: dan mach sy vrolijck worden, om dieswil dat sy volghen
sal het Lammeken, waer dat'et gaet; alsoo verre als in haeren
mond (ghelijck wy in Apocalypsi lesen) gheenderley valscheyt
ghevonden en wordt. Maer sy moet oock Godt bidden, om vol-
herdich te blijven, op dat gheenderley ghenuchte des werelts, Apoc. 14.
oft nijdicheyt des duyvels, haer en ontneeme alsulcke groote
ghifte, in haer niet en verdonckere alsulcke groote doorluchtich-
heyt; noch alsulcke groote fraeyicheyt niet leelijck en make.
Datse vast houde het ghene dat sy heeft, op dat niet verloren
en worde 't welck niet meer te vinden is. Datse wel toe-
siet, om niet te verliezen de gave ende gracie van haer lichaem, door een-
nen ooghenblich van ghenuchte, ende om haer ziele niet wyl te
maken door de schooneyt van een bedorven gedaente, dat de
bezheerlijckheyt des vleyschs haer niet en overwinne.

Hy sluyt hier mede dese vermaninghe van dit ser-
mooen tot de Maeghden: De ghene dan die mijnen raedt
hier in wilt volghen, sal Maghet blijven: die niet en wilt vol-
ghen, sal den Maeghdom bederven, die niet te vermaecken
en is.

August.
serm. 53. de
verb Dom.
sec. Ioan. c. 4.

Cap. 5.

Matt. 23.
Luc. 14. & 18
Cap. 8.

Cap. 9.

Wilt ghy dan weten hoe den Maeghdom bedor-
ven wordt? Door hooveerdicheydt (sendt Augustinus) de
welcke daer in ghelegen is/ dat de ghene die Maegh-
den zijn/ versmaden ende niet en eeren d'ander die
ghehouwt/ ende gheen Maeghden en zijn. Nochtans
derre ick wel segghen (schrjft op die selve plaetse Augu-
stinus) dat gehouwe personen, is't dat sy oodmoedich zijn,
beter zijn dan hooveerdighe Maeghden. Ende op dat in u lie-
den (sendt hy voorts) alsulcke hooveerdicheydt niet en zy,
peyst eens, hoe dat inden tijdt der vervolghinghe, niet alleen
Agnes, die Maghet was, martelaerffe en is gheworden; maer
oock eens gehouwe vrouwe Crispina ghenaeemt. Ende by
avontueren (in waer aen niet getwijfelt en wordt) op dien tijdt
zijn sommige, die maeghden waren, vanden gheloove ghewe-
ken: ende vele die gheen maeghden en waren, hebben vromel-
lijck ghestreden, ende sy hebben den strijdt ghewonnen. Is't dat
ghy dit peyst by u-selven, ghy en sult u niet laten voor-staen,
dat ghy groot zijt. Want meer behoort ghy te dencken, welck
dat is het ghene, dat u ontbreeckt, dan het ghene dat ghy hebt.
Het is waer dat die plaetse seer excellent is, waer binnen de
Suyverheydt de menschen stelt: maer die sy selven verheft, sal
veroodmoedicht worden. Waerom soeckt ghy door eene hooch-
moedighe begheerlijckheydt, alsulcke hooghe plaetse, die ghy
vercrjghen mooght door oodmoedicheydt?

Maer sommighe die hen in Suyverheydt onthouden, ver-
heffen hen-selven alsoo seer, dat sy niet alleen tot vrende
menschen hun onbelsee theydt en thoonen, maer oock teghen
de ghene, waer van sy gheboren zijn. Ia, ghy mooght my seg-
gen: Een onghelouwt sone is beter dan syn vader, om dat hy
geen huysvrouwe en heeft: ende een ionghe dochter is beter
dan haer moeder, want sy gheenen man begheert en heeft. Is't
dat den sone hooveerdigher is, geenints en is hy beter. Maer
is't dat hy beter is, sonder eenich twijfel, soo is hy oock ood-
moedigher.

Daer-en-boven, derre ick wel seggen, dat het noot ende pro-
fijt is den hooveerdighen Maegh ten, tot val te comen: op dat
sy door het ghene, waer in sy haer selven verheffen, verood-
moedicht mogen worden. Want wat helpt iemanden, dat hy
in eerbaerheydt syn lichaem bewaert, als in hem domineert
hooveerdicheydt? Het ghene, waer door hy g-boren is, heeft hy
versmaedt: ende nu begheert hy het ghene, waer door den
duyvel ghevallen is.

Niet-te min, als ick in't besondere aen mercke een ieghelijcks
goedt

goedt, soo bevinde ick, dat ghy, die het houwelijck ver stelt
hebt, beter zijt dan u vader: ende dat een ionghe dochter, die
haer selfs bruylof, ver smaedt heeft, beter is dan haer moeder,
Want in 't rijck der hemelen, sal een moeder, om dat sy eenen
man gehadt heeft, een minder oft leegher plaetse hebben, dan
haer dochter, die Maeght gheweest is. Nochtans beyde sullen
sy zijn inden hemel: d'een ghelijck een blinckende, d'ander
ghelijck een doncker sterre. Maer is't dat u moeder oodtmoedigh
gheweest is, ende ghy hooveerdigh; soo sal u moeder eenighe
plaetse inden hemel hebben, maer ghy en sulter gheen hebben.

Tot noch toe Augustinus.

Wilt ghy nu weten wat een Maghet doet / oft
dencken sal / om haer selven niet te verheffen boven
andere menschen / die als sulcke groote gabe niet ont-
fanghen en hebben? soo hoorz wat Augustinus hier
af sepd.

Ten eersten, Als de g'ene die Maeghden zijn, oft die Aug. lib. de
in eerbaerheydt leven, haer gelijcken te by als sulcke, die gebou- virg. c. 31.
wet zijn, oft gheen Maeghden en zijn, bevinden nae het be-
wijs der Schrif turen, dat die in v'uercken, ende in verdienste,
in belofte, ende in loon, verre beneden hen staen, van ston-
den aen moeten sy dencken, datter is gheschreven: Hoe ghy Eccles. 3.
grooter zijt, hoe ghy u meer sult veroodmoedigen in alle din-
ghen, ende by Godt sult ghy gratie vinden. Want ick vreesse
seer voor-u (sepd cozys daer na Augustinus) als ghy idem ibid.
eenen hooghen moet hier op draeght, dat ghy navolghen sult cap. 38.
het Lammeken, over al waer dattet gaet, oft ghy door op-ghe-
blasentheyts uws herten door d'enghe passagie hem niet ghe-
volghen en conde.

Ten tvveeden, sal een Maghet oock dencken / al
is 't dat sy nu vast in haer propoost staet / oft sy nocht-
ans door eenighe tentatie vallen mocht. Want alsoo
langhe als sy leeft / en is sy sonder perijckel niet.
Rechtveerdelijck leeft ghy nu (sepd Augustinus,) Godt- idem ibid.
vruchtelijck leeft ghy nu, eerbaerlijck, heylichijck, ende in cap. 39.
Maeghdelijcke Suyverheydt leeft ghy nu: maer nochtans blijft
ghy in dit leven, waer van geseydt wordt: En is het leven Iob. 7.
der menschen niet eententatie op der aerden? Waerom dat
Paulus oock ghesepdt heeft: Die meyndt dat hy staet, sie 1. Cor. 10.
voor hem, dat hy niet en valle.

Ten derden, sal sy dencken (sepd boorder Augustinus) idem ibid.
dat sy dit van haer selven niet en heeft, dat sy maghet ghe- cap. 41.
bleven is: maer dat dese gratie haer toe ghecomen is vanden

Iacob. 1.

Vader des lights, die boven inden hemel is. Want van de
 Supberhepdt staet openbaerlyck gheschreven; dat
 niemandt hem ghehouden en kan in d'onghescheyt
 sijnder natueren t en zy dat dit van Godt h-m worde ghe-
 ghev:n.

Sap. 8.

Aug. ib. c. 44.

Ten vierden, sal sy peysen (spreekt den selven Lee-
 raer) oft den tijdt der martelen quame, dat sy by avonturen
 door eenighe cranckheydt, die haer onbekent is, niet sterck ge-
 noech ghevonden en soude worden, om maertelaerisse te ster-
 ven: ende dat lichtelijck een ghehouwde vrouwe den bitteren
 kelck des Heeren soude connen ghedrincken. Want hoe can sy
 geweten, oft sy by avontueren niet en waer ghelijck als The-
 cla, ende d'ander waer ghelijck als Crispina.

Idem ib. c. 47.

Hy beslupt ten laeften dese materie. Aldus dan weet
 sy wat sy dencken sal, ende wat haer profijtelijck mach wesen,
 om d'oodtmoedichheydt te beware: op dat sy door verheffinghe
 haer selfs, ende door cleyn-achtinghe der ghener, die gheen
 Maeghden en zijn, niet en vielere de liefde, die alle gaven te
 boven gaet: want sonder de liefde is 't altemael niet, wat een
 Maghet heeft: 't zy weynich oft veel, groot oft cleyn. Aldus
 Augustinus.

§. II. Een yverich ende gheduerich ghebedt
 is den Maeghden seer nut.

O M de Supberhept onbelectelijck te onder-
 houdē / helpt oock grootelijcks een yverich en-
 de gheduerich ghebedt. Want de Supberhepdt is een
 gave Godts / ghelijck ons beruyght den Wgsen-man /
 seggende: Ick wist dat ick my anders niet en mocht onthou-
 den, ten ware dat Godt gave. Ende den H. Mattheus Apo-
 stel ende Evangelist: Sy en vatten alle dit woordt niet,
 maer die vattent, den welken dat ghegeven is. Nach den
 Apostel Paulus sprekende vande ghehouwde ende on-
 ghehouwde totten Corinthien: Een ieghelijck heeft sijn
 eyghen gave van Godt, die eene aldus, maer die ander alsoo.
 Schock den H. Iacobus: Alle beste gave, ende alle vol-
 maecteghiste, is van boven neder-dalende vanden Vader der
 lich.en. Den Heere dan sal gheben den gheest der Sup-
 verhepdt / ende niet hulpe verstercken teghen de
 vleschelijcke begheerte / die dat van hem sullen bes-
 gheeren. Want na 't segghen van den Apostel Pau-
 lus tot de Corinthien; Godt is ghetrouwe, die u niet en sal
 laten

Sap. 8.

Matt. 19.

1. Cor. 7.

Iacob. 1.

1. Cor. 10.

laten tenteren boven dat ghy vermooght. Maer hy sal oock metter tentatie een door-comen geven, op dat ghy 't sondt commen verdragen. Waerom den H. Paulus, als hy was dipnaeus biiddende/ om van de quellinge des vleesch verlost te zyn/ heeft vanden Heere ghehoort: *Mijne gratie is u ghenoech: want de cracht wordt inde tranckheydt vol-macckt.* Den H. Augustinus heeft den Heere om Suyverheydt te vercrighen/ met dese woorden ghebeden: *Mijn hope, o Heere, staet geheel in uwe groote barmherticheydt. Gheeft dat ghy beveelt, ende beveelt dat ghy wilt. Ghy hebt ons bevolen in Suyverheydt te leven. Doen ick wist (sont een van uwe dienars) dat ick my anders niet en mocht onthouden, ten ware dat Godt g've, ende dat selve was wijsheyt, te weten, wiens g've dat uit was, soo heb ick tot den Heere gezaen, ende hem ghebeden: Door de Suyverheydt vergaderen wy ende brenghen vvederom dat by een, vvaer van vvy een vve: verscheydenheyd zijn ghevloiyt. Minder bemindt hy u, die niet anders bemindt, 't veelck hy om u ven 't vville niet en bemindt. O liefde die altijd brandt ende nimmermeer en verg. el! Mijnen Godt, mijn liefde, onsteeckt my met den brandt van uwe liefde. Ghy beveelt de Suyverheydt, gheeft dat ghy beveelt, ende beveelt dat ghy vville.* De H. Caxilia sepot oock/ ghylyckmen in het Roomsche officie/ ende in haer leven leeft: Als de orghelen speelden, heeft de H. Maghet Caxilia tot Godt alleene in haer herte gesonghen, seg: *hulle: Laet; o Heere, mijn herte ende mijn lichaem onbedeckt blijven, op dat ick niet beschaempt en vvoorde. Welcke Maeghdelycke Suyverheydt sy niet alleene heeft vercreghen/ maer oock niet die croonick der martelic bevesticht; ende t'samen haren bruydegom Valerianus niet synen vvoede: tot de selve ere der Suyverheydt ende martelic ghebrocht.*

S. Aug. l. 10.
confess. c. 29.
Sap. 8.

Sap. 1.

§. III. Gheestelycke Lessen, ende 't hooren van het Goddelijck vvoordt, is den Maeghden seer profytich.

Het is seer profytich om te vercrighen/ ende oock wel te bewaeren de Maeghdelycke repnichen/ het lesen van gheestelycke boecken/ ende seer dickmaels te hoozen het woordt Godts.

Ten eersten, om het verstandt te verlichten/ ende de waerheydt uyt de onwaerachticheydt van alle saken
te

te kennen; ende sonder de selbe kennisse te hebben/ en is 't niet moghelijck dat den wille vanden mensch kan komen tot de waerachtighe deught/ om de repnichepdt te herkrighen/ ende eenen af-treck te hebben van 't quaet. Want/ volghens het onderwijs vande Theologanten/ soo en streckt onsen wille niet tot saken die ons onbekent sijn. Oock seyd seer wel den

Aug. Ab. 10. *H. Augustinus: Men bemindt de saken die noyt gesien en zijn, de Trin. c. 1. maer niet die, die noyt en zijn bekennt gheweest.*

Ten tvveeden, boven het licht ende de kennisse die het verstandt vanden mensch door 't lesen van gheestelijcke boecken vercrighet/ daer by wordt oock den wille verweckt/ om te beminnen dat-men bekennt goedt te sijn/ ende te schouwen dat schadelijck is: en dat gheschiedt door verscheyde bequame verdoerselen/ die het woordt Godts voorts brenst/ door die goddelijcke authoziteyt/ ende oock door de menschen in 't lesen van geestelijcke boecken/ ende het verhalen van exempelen ende dierghelijcke deughden.

Ten derden, heeft dit lesen ende hoorzen van gheestelijcke saecken oock macht om de ziele te supberen van de sonden/ ende om alle wereltse wellusten ende vleeschelijcke begheerten wech te nemen. Ende daerom wordt inde Heplighe Schrifstuere het woordt

Hierem. 23. *Godts by 't vper vergheliken: En zijn mijn woorden niet als vyer, seydt den Heere? Hier wel ende met reden/ is dit gheseydt; want ghelijck het vper dyp principale krachten heeft/ te weten/ het verlichten/ het onsteken/ ende supberen: oft wel ghelijck de Philosophen segghen; vergaderen/ ende by een brenghen ghelijcke saken/ ende onghelijcke saken van malckanderent verscheyden: soo heeft oock het woordt Godts cracht om te verlichten/ onsteken/ ende de ziele te supberen/ voeghende by haer saken diese verghelicken ofte haer ghelijck sijn; het welck sijn gheestelijcke saecken/ ja Godt selfs/ naer wiens ghelijckenisse oft ghedaente wy gheschapyen sijn; ende verscheyden haer van saken/ die haer onghelijck sijn/ ghelijck als van wereltse ende sinnelijcke saken. Hier op kompt wel te passe het sweert/ daer den H. Paulus af sprecket: *Vwant het woordt Godts is levende, ende crachtich, ende scherper door-snijdende dan eenich sweert, op beyde zijden snijden-de; ende het gaet dore tot dat scheyden der ziele ende des gheests,**

Heb. 4.

gheests, ende oock der t'samen voeghselen, en des merchs, ende
 't is een onderscheyder van de gedachten ende meyninghen
 des herten. Ende dit is die ghesontheydt/ vande welcke
 men naech segghen/ dat den Wyssen-man seght: te
 weten/ datse niet vercreghen en is van eenighe cruyden oft
 plaesters, maer alleenlijck van het woordt Godts, 't welck alle
 sak n gheneest. Sap. 15.

Hierom hebben alle de Heylighe Maeghden/ ende
 dienaerssen van Godt almachtich/ altydt veel ghe-
 houden van 't lesen van gheestelijcke boecken; ende
 men leest vande H. Maghet Caecilia, dat sy altydt by
 haer hadde het H. Evangelie Christi onses Heeren.
 Inspelyckis oock vande H. Theophila, de welcke als
 sy gheseydt was in een seer periculouse plaetse om
 haere Maeghdelycke Supberhepds wille; soo en
 heeft sy haer niet gheen sake ter werelt beter konnen
 helpen/ als met enen grooten pber/ ende devotie te
 lesen het H. Evangelie.

Tot het lesen vande H. Schrifsture vermaent seer
 dickwyls den H. Hieronymus, segghende: *Bemindt het*
lesen van de H. Schrifsture, ende ghy en sult de vleeschelijcke
begheerte niet lief hebben. Ende om dat ghy soude sien/
dat dit waerachtich is/ soo leest de belydenisse vanden
H. Augustinus, ende daer sult ghy sien de oorsake van
syne waerachtighe bekeeringhe tot Godt; de welcke
anders niet en is gheschiedt van dooz 't lesen van 't
woordt Godts. Want als hy op eensn tijdt aen d'een
syde in stilte vertroocken was/ soo heeft hy ente stem-
me gehoort/ die tot hem seyde: Neemt op, ende leest.
Dit ghehoort hebbende/ heeft terstont den boeck in
de handt genomen/ in de welcke geschreven stonden
de Epistelen vanden H. Paulus: ende den boeck open-
doende/ is met het eerste ghesicht in dese woorden
ghevallen: Laet ons als in den dagh eerbaerlijck wandelen,
niet in brasserijen ende dronckenschappen, niet in slaep-came-
ren ende oneerbaerheden, niet in kijvagien ende nijdicheden:
maer doet aen den Heere IESVM CHRISTVM, ende en be-
sorght dat vleesch niet na de wellusticheden. Dese woor-
den zijn soo crachtich in hem gheweest/ dat sy hem
tot veel tranen te storten hebben beweeght/ met een
vast vooz-nemen van alle wellusticheydt te verla-
ren/ ende sy-selven Godt almachtich op te offeren/
 n gheduerighe ende eeuwighe Supberhepds/ ghesijck
 by Hief. ep. ad
Ruff. Monac.
Aug. lib. 8.
confess. c. 1.
Rom. 13.

hy nader-handt alle de daghen van sijn heyligh leben
bethoont heeft.

Ribaden. in
eius vita.
l. 1. 2.

'T selve hebben wy oock van onsen H. J. Igna-
tius Loyola, stichter van onse Societeit IESV; den
welcken als hy noch soldaet was inde wereltse oor-
loghe/ soo heeft hy si ck te bedde ghelegghen van cene
quetfure in sijn been/ die hem ghekomen was van
een stuck gheschuts/ ende hem is ghegheven eenen
boeck van 't leven IESV CHRISTI om te lesen/
met noch een ander vande Heyligen / ghenoecht
Flos Sanctorum, dat is/ De Blomme der Heylighen, om
datter gheen andere boecken en waren van ruyte-
rije/ daer sijn herte meer naer troeck. Soo is hy dan
door 't lesen van die gheestelijcke boecken vanden
Heere in 't herte soo ghetaeckt ghelueft/ dat hy ter-
stondt voor hem heeft ghenomen/ 'teenemael de we-
reltse pdelheyt te verlaten/ niet alle haer val-
sche wellusten/ haere grootheyt ende eere; ende heeft
hem t'eenemael begeben tot den goddelijcken dienst/
in eenen godtinuoedighen staet van armoede ende
Suyverheyt; gelijk hy nader-handt bethoont heeft
in 't stichten van onse Keligie/ met een groote glo-
rie tot Godt almachtich ende profijt vande Hepli-
ghe Kercke.

Hier. cp. 8.

De H. Vaders recommanderen oock sonder-
linghe aen de Maeghden het lesen van gheestelijcke
boecken; want hier door worden ontdeckt de listen
van den vbandt/ ende wordt oock voetsel ghegheven
aen de ziele. Hier toe heeft den H. Hieronymus ver-
maent Demetriadem, dit haer alder-eerst voor ogen
stellende: *O dochter (seydt hy) Gode toe-gheeyghent, ick re-
commandere u voor al wat ick mach, dat ghy doch goede ach-
te neemt, om 't herte te bekommeren met gheestelijcke lessen;
ende dat ghy veel toe-siet, datter gheen quaet oncruydt in de
goede aerde uws herten ghesayet en vworde. Daer wel te
bemercken staet/ dat hy daer naer by-voeght; datmen
niet en moet lesen tot datmen moede is, maer tot vermaeck en-
de instructie van sijne ziele; 't welck bequamelijck ghe-
schiecht/ als men soetelijck leest/ ende ondertusschen
wat stil staet/ ende peyst op de woorden / die ons
meest aengaen/ ende konnen verhoorden. Tot bid-
den ende lesen vermaendt oock den selven Vader
Eustochium: *Maeckt dat ghy altijdt in u kamer zijt, dat*
uwen*

urven bruydegom binnen met u spele: Want als ghy bidt, soo spreect ghy tot urven bruydegom; als ghy leeft, soo spreect hy tot u.

Hier. ep. 22.
ad Eustoch.
cap. 1.

§. IV. Vasten, abstinentie, ende maticheydt in eten ende drincken, is den Maeghden seer noodich.

Een vande principaelsten remedien teghens de vierighe phten des dupvels in de vleeschelijcke welluste / is matighepdt in spijse. Want de spijse / die genue wordt / wordt eerst in bloedt / ende voetsel des lichaems verandert; is't dat dese spijse overbloedigher is / dan tot het onderhouden des lichaems noodich is / soo wordender upt het ghene dat t'overbloedich is / wellustighe humeuren ghegeneraert / die dienen tot generatie. Dese humeur alsoo inden mensch oft andere beesten voort-gebrucht / verwecken die (ghelijck Galenus sepd) tot generatie; ende soo veel te meer / hoe naer grooter overbloedichepdt van die is. Galen. l. 6. de loc. aff.
Waerom seer wel van dese sake heeft gheschreven den **H.** Ambrosius met dese woorden: Ghelijck de vlamme met voetsel van hoy, stoppelen, houdt, olie, ende andere dierghelijcke voetselen des vyers wordt onderhouden, ende met af treck des voetsels vergaet; alsoo oock de hitte des lichaems wordt met spijse gevoedt ende verweckt, ende door't ontrecken des selfs wordt het vermindert ende ghebluscht; want de gulstichoydt is de moeder van wellusticheydt. Hier van gheeft oock den **H.** Chrylostomus rene goede ghelijckenijse: Chrylost. de Provid. orat. 6.
 Ghelijck (sepd hy) een schip als het te veel gheladen is, moet nootzakelijck verdrincken; soo dat het noch de calme der zee, noch wetenschap van den stierman, noch menichte der bootsghesellen, noch eenich ander middel kan be'etten: soo oock die hun lichaem delicaet traeteren, worden verdroncken in de zee der verderffelijckheyt. Hen en can noch wetenschap, noch gheleertheydt, noch vermaninghe, noch rae, noch vreesse van toe-komende, noch schaemte van teghen-woordige saken, helpen ende bewaren. Alsoo wordt de ziele, in dese zee der wellusten aen beyde zijden hellende, oock teghen haren wille verdruckt ende onder worpen, datse qualijck wederom kan op staen, ende verrijzen.

Maticheydt dan in eten ende drincken / is den Maeghden seer nootzakelijck; daerom moeten sy seer

seer arbeypden om de gulfsicheydt (die haer seer loof-
lijck in-dopert tusschen den noot van eten en drin-
ken) t'eenemael te verwinnen. Men moet noodes-
lijck eten en drincken/ om de nature t'ouder-hou-
den/ soo langhe als wy hier leven moeten. Maer
men moet hem wijselijck hier in draghen. S. Grego-
rius den Grooten seyt; dat dickwijls, als wy onsen vyant
(dat is/ de gulfsicheydt) vervolgen; dat wy onsen borgher
(dat is/ ons lichaem) die wy beminnen, comen te dooden (te
weten door al te groote onthoudinghe van eten ende
drincken) ende ter contrarie als wy onsen borgher al te seer
sparen, dat wy als-dan onsen vyant ter oorloge tegen ons voe-
den ende stercken.

Gregor. c. 14.
I. Mor. 30.

Wat raedt dan om dat t'ontgaen/ ende een maete
tusschen bepde te stellen?

Ten eersten, Vreesen/ dat wy ter oorzaecke van
alsolcken noot/ ons over de palen vanden noot
niet en laten over-trecken/ soo den Heplighen Augu-
stinus ghebreeft heeft. Ick en vrees de vuylicheydt van
de spijsse niet (sepdt hy) maer de vuylicheydt van de gul-
figheydt. Ick weet dat Noë alderhande soorten van vleesch
dat etelijck was, toe-ghelaten is: dat Elias vleesch ghe-eten
heeft: Ioannes seer matich andersints, met het eten van
sprinckhancn niet besmet en is gheweest. Oock weet ick, dat
Esau ter contrarien door begheerlijckeyt van een schotel eer-
ten bedroghen is: ende David om de begheerlijckheydt van
eenen teugh waters van sy-selven begrepen is: dat onsen Co-
ninck, met gheen vleesch, maer broodt alleen ghe-proeft is:
ende het volck Godts in de wildernissen verworpen is van
Godt, niet om dat het vleesch begheerde, maer om dat het wt
begeerte van soodanige spijsse, tegen Godt murmureerde. In
dese tentatien dan dagelijcks gestelt zijnde, vechte ick tegen
de begeerte van eten ende drincken, &c. (want ick noodelijck
eten ende drincken moet.) Den toom dan vande kele moet
wijselijck gehandelt zijn, met af-trecken ende toe-gheven.
Ende wie isser, Heere, die niet een weynich, ten minsten over
de palen des noodts, ghetrocken en wordt? Soo wie sulcks is,
die is groot, ende mach uwen naem wel groot maken; seker ick
en ben 't niet, want ick een sondaer ben. Dus verre den
Heplighen Augustinus.

Aug. lib. 10.
confess. c. 31.

Ten tvveeden, wordt gheraden/ eer-men gaet eten
oft drincken/ dat-men hem laete booz staen/ dat-men
medicijne gaet nemen; gelijc den selven H. Augusti-
nus

nus

VANDEN MAEGHDELYCKEN STAET. 657
nus ter selber plaets; hem laet duncken. Maer nu (sept
hy) is my den noot soet, ende daerom vecht' ick daer tegen, *Ibidem.*
om niet ghevanghen te worden; ende voere een daghelijcksche
oorloge, mijn lichaem door vasten in slavernije brengende,
ende mijn pijnen worden door genoechte verdreven: want hon-
ger ende dorst pijnen zijn. Sy branden, ende dooden als een cort-
se; 'ten zy dat de medicynen der spijsen daer teghen gebruyckt
worden. De welcke, door dien sy door troost van uwe gaven,
ghereedt gevonden wordt (want d'aerde, 't water, den hemel,
onse cranckheydt hier in dienen) onse ellendicheden worden
leckernijen geheeten. Ghy hebt my dan geleert, dat ick my tot
het eten als tot een medicijne soude schicken.

Maer als men nu eten en drincken soude/ dies
noot wesende/ onder-tusschen moet ghelet worden/
dat den lust niet ghevolght en zy: 't welck qualijck
moghelijck is/ haer al te stillekens in dringhende.
Want soo den H. Gregorius seght als boven; Men can *Gregor. l. 30.*
lichtelijck bespeuren oft den lust den noot niet voor en loopt: *Moral. c. 14.*
maer qualijck can men bevinden, oft sy haer by den noot
heymelijck niet by een en voeght. Want job sy den noot der
natueren volght, als van achter den rugghe comende, wordt
sy min bemerkct; want als men de noodighe schult aen 't
lichaem betaelt, den lust die menght hem mede; en alsoo
wat den noot vereyscht, oft den lust meer begheert, en weet-
men niet.

Maer laet ons Augustinum hooren/ die ons met
sijn exempel leert/ hoe dat wy hier teghen stryden
moeten. Maer (sept hy) als ick tot de rust van ghenoech- *Aug. lib. 10.*
saemhey; nyt moeyelijckhey van den noot over-passere, in 't *Confess. c. 31.*
passeren leght my de begheerlijckhey laghen. Want het passe-
ren is een ghenoechte, ende men can die niet ontgaen, om des
noodts halven. Ende soo de ghesontheit een oorsake is van eten
ende drincken, soo volght als een staet-dochter van achter de
periculouse ghenoechte, ende soeckt somtijds voor te loopen, om
dat om haren 't wille gheschieden soude, dat ick wille alleen
doen, om 't leven te houden. Ende van beyde en isser gheen ma-
te. Want dat voor de ghesontheit ghenoech is, is voor den lust
te luttel. En dickwijls is 't onseker, oft de noodighe sorghe des
lichaems noch meer van doen heeft, oft dat het bedrogh der
lustigher begheerte haren dienst hier in ons op-offert. Op sulck-
een onseker feyt verblijdt haer de onsalighe ziele, ende maect
als een voor-sprake der onschuldighen gereedt; blijde zijnde,
dat men niet en weet wat de matichheydt der ghesondtheit

vereycht, om soo onder 't decksel van ghesomheydt, de teneeringhe des lusts te doen schuylen.

Wat raedt hier tegen? dien ons de **H. Schrifture** gheeft. Als wy niet en weten wat doen / onse ooghen zijn tot u (o Heer) dat wy niet verlopen en gaen. Sulcke tentatien (seydt voorts **S. Augustinus**) arbeyde ick daghelijs t'over winnen en roep u rechter-handt aen t'mijnder salicheyt, ende alle mijne hitticheden draegh' ick u over. Want ick noch niet en weet wat raedt. Ghy gheeft ons al veel door ons ghebedt, ende wat goeds wy ontfanghen eer my bidden, ontfanghen wy't van u. Ick hebbe u stemme ghehoort; En gaet naer uwe begeerlijkheden niet: en keert u af van uwen lust. Ick vermach het al (seydt den **Apofstel**) in den genen die my versterckt. Sterckt my, dat ick alles vermach. Gheeft my dat ghy beveelt, en beveelt dat ghy wilt. Desen belijdt dat hy't ontfangen heeft, een ander hoor' ick noch vrighen, om t'ontfanghen; weirt (seydt hy) van my de begheerlijkheden des buycks; soo dat hier claer uyt blijkt, mijnen Heyligen Godt, dat ghy't geeft als 't geschiedt, 't gene dat ghy beveelt, datmen soude doen.

1. Paral. 20.
Philip. 4.
Eceli. 23.

En een teecken van de gulfsicheydt over-wonnen te hebben is de nae-volghende deught / namentlijck van de **Duyverheydt** soo van ziele als van lichaem. Want soo uyt onmatichydt de sonden spijncen / so ter contrarien uyt matichydt rij'en de deughden.

Greg. 1. 5. in
Reg. c. 11.

S. Gregorius op die woorden: De reste zijn verstroyt gheweest, datter gheen twee by een gebleven en zijn, schrijft soo. De proeve van matichydt en is in het vermagheren des lichaems niet geleghen; maer in de volmaecktheyt der Snyverheydt. Want het serpent wordt wel soo gemorselt, is't dat alle geweld van de vleeschelijke roeringen des lichaems ghemindert zijn. Seer wel dan worter geseydt, dat alle andere inde vlucht gedreven zijn. Want als de gratie Godts de matighe vol-maechtelyck beloondt, neemt alle de prickelen van vylicheden van haer lichamelijke roeringen t'eenemaal wech. Laet nochtans de natuerlijke roeringen; soo dat sy alijds getenteert, maer noyt over wonnen en connen zijn.

Ioannes Cas-
sianus. 1. 5.
cap. 14.

En ander teecken is / uyt **Ioannes Cassianus**, dat de tentatie van gulfsicheyt over-wonnen is / dattet den matighen moepelijck is / dat hy hem noodelijck tot het eten ende dvincken begheben moet. Hierom (seydt hy) en moet het over-vloedt der Legeerlijcheydt der spijzen door het bemerckt der deughden alleen niet onder de
voet

voet getreden liggen: maer oock de noodighe spijs (als de
Suyverheyt contrarie) en moet sonder benauwtheyt
 niet ghenomen worden. Ende soo moet men den loop van sijn
 leven aenstellen, datmen dencken moet, nimmermeer meer be-
 lette worden van gheestelijcke oeffeninghen, dan als men uyt
 cranckheyt tot de noodighe sorghe des lichaems dalen moet. En-
 de als men tot sulck-eenen noodt neder-sinckt, meer het ghe-
 bruyck des levens, dan der zielen begheerlijckheydt diensende,
 dat wy soo haest als wy konnen ons daer af-trecken, als van
 beletselen des gheests. Want wy en sullen de lusten van de te-
 ghenwoordige spijzen niet connen verachten, 't en zy dat het
 verstandt in bemerckinghen van goddelijcke dinghen gheve-
 sticht, gheuoecte neme inde liefde der deughden, ende
 schoonheydt van hemelsche dinghen. Het opperste van dese **Matt. 4.**
 volmaektheydt heeft den Heere gheraect met dese woorden.
 In den broode alleen en leeft den mensche niet, maer in alle
 woordt, dat uyt den mondt Goets gaet: en oock in dese: **Ioan. 4.**
 Mijn spijs is, dat ick den wille doe van den ghenen die my
 ghesonden heeft.

§. V. Beuvaringhe van de vijf sinnen, is ders
 Maeghden oock seer noodigh.

De uytwendighe sinnen vanden mensch zyn de
 poorten door de welke alle de tentatien naer de
 ziele gaen/by soo verre als de selve niet wel bewaert
 ende gade-gheslaghen en worden. Want door dese
 passeren de verbeeldinghen van alle uyt-wendinghe
 dinghen tot de ziele/ ende worden daer in vast ghe-
 druckt; ende als sy nu in-ghedruckt zyn/ soo is 't
 noodzakelijck dat sy het verstandt beroeren/ ende soo
 de ghedachten/ ende affectuen oock trecken. **Daerom** **Aug. 1. 50.**
seght den H. Augustinus: Is 't dat ghy de reynicheyt der **Homil.**
 zielen ongheschent wilt bewaren, soo wacht u met alle neer- **hom. 350**
 sticheydt van delisten endelaghen des duyuels; dat ghy door u
 onachtsaem toe-sien niet toe en laet, dat u vijf sinnen, de wel-
 ke in u voor vijf Maeghden staen, van hem niet bedorven en
 worden. Waerom hoe schoon in 't aensien, hoe lieffelijck
 inden smaect, hoe aenghenaem in 't ghehoor, hoe soet indem
 reuck, hoe saecht ende delicaet in 't ghevoelen dat het in alle
 dese saken is, is 't dat wy nochtans onwijs zyn, ende alle qua-
 de begheerlijckheydt onder houden, door de welke de Suy-
 verheydt

Ierem. 9.

verheydt der zielen bedorven wordt: soo wordt in ons vervult dat den Propheet Ieremias seydt: Dat de doot door onse vensters in. kompt. Want door dese vijf sinnen, als door deuren, comt inde ziele de doot oft het leven.

Matth. 25.

Laet ons dan door Goats gratie van die vijf-wijse Maeghden zijn, welke (ghelijck-men in het Evangelie leest) hebben olie gedraghen in haer lampen: ende laet ons met alle neerstigheyt toe-sien, dat wy niet ghevonden en worden onder die dwase Maeghden, de welke alleen harē roem draghende vande ongheschemtheydt haers lichaems, hebben den Maeghdom van haer ziele door de bederrenisse van haer vijf sinnen verloren, die gheen olie met haer gedraghen en hebben. Aen de welke gheseydt is: Gaet ende coopt van de ghene die olie vercoopen. Door olie op dese plaetse wordt verstaen vleyinge, ende lof der menschen. Alle vleyers vercoopen olie. Hierom zijn die Maeghden voor dwaes gheacht, die uytwendelyck sochten ghepresen te zijn, ende van binnen in haer conscientie niet lof weerdichs en hadden; ende hierom en drceghen sy gheen olie met haer; want sy den lof in een vremde tonghe stelaen, ende niet in haer conscientien.

Paul ep. 26.
ad Sanct. &
Amand.

Den H. Paulinus Bisschop van Nolen in Campanien/ seer ervaren in gheestelijcke saecken ende offeninghen/ schryft/ dat niet sonder redene in het H. Euangelium mentie gemaect wordt van vijf wijse/ ende van vijf dwase Maeghden. Want het schijnt (seydt hy) dat onsen Salich-maker hier mede te kennen heeft willen gheven, dat men door de vijf sinnen wel te gebruycken oft te misbruycken, in slaet comt van wijse oft dwase Maeghden te zijn. Hier van doet den Propheet Ieremias sijn beclacht:

Ierem. 9. v. 21.

De doot is door u-lieden vensters in-gehaen.

Eccl. 28. v. 28.

Hy leyt dit voorts in 't particulier uyt: Laet ons dan dese vensters met de vreesse Godis toe-stoppen, op dat wy blindt ende doof mogen zijn, als ons eenige wereltse schoonheydt, stemmen, oft woorden te voren komen. Laet ons (na het segghen van den Wijzen-man) onse ooren beheymen met doornen teghen de quade tonghe, ende alle melodije die aenlockende is tot wellusticheydt. Laet ons (volghende de vermaninghe vanden Propheet David) onse ooghen af keeren, op dat se gheen ydelheydt en sien. Laet ons oock onse neus-gaten stoppen, op dat se van dese bedorven werelt gheen reucken des doots en ontfangen. Dat wy oock wel toe-sien, dat door den aen-lockenden smaect niet inslibber de sonde van gulsticheydt, ende alsoo de sterckte vnn maticheyde oft onthouwinghe, door

Ps. 118. v. 37.

Wijzen

spijzen der begheerlijcheden ghecrenckt worden. En laet ons oock niet ons lichaem met saechte kleederen toeven, noch door eenighe vleeschelijcke aenrakinghen, oft onghedorlofde omhelvinghe onse leden ontsetten.

Hij besluit doorts dese uut-legghinghe: Alsoo sal't gheschieden, dat een ieghelijck sijn vijf sinnen suyver ende gelijck Maeghden sal bewaren, die met olie van goede leeringhe strijckende; op dat se ghelijck vijf wijse Maeghden moghen gereedt zijn, om niet brandende lampen te ghemoet te gaen haren bruydegom, soo haest als sy sijn gheluyt sullen hooren.

Den H. Hieronymus in synen brief/dien hy schrijft aen Eustochium jonghe-dochter/vermaent haer van haer vijf sinnen wel te bewaren/ segghende: Laet al-tijdt uwe bewaerders zijn, de mueren van u kamerken, ende passeert daer uwen tijdt, ende verblijft u daer met uwen bruydegom. Is't dat ghy bidt, soo spreeckt ghy hem aen; leest ghy, soo spreeckt hy met u: wacht u van uyt den huysse de vrouwen van andere natien, ghelijck Dina dede, te gaen sien; op dat ghy uwen schat niet en verliest, ende vaert ghelijck sy gevaren is. Ick en begheere niet, dat ghy uwen bruydegom op de straten sult soecken: want hy en is daer niet de vinden, hy is ialoers, ende hy en begheert niet dat ghy van iemandt anders sult ghesien worden; noch hy en begheert niet dat ghy iemandt anders siet. Laet de dwase Maeghden over straten loopen; maer blijft ghy in huys by uwen bruydegom; houdt hem alijdt de deure open; maer voor den duyvel ghesloten. Daniel was alijdt boven op eene hooghe kamer, (want hy sijn herte inden hemel hadde, ende en konde beneden niet vvoonen) ende hiel de vensters, die naer Ierusalem sijn vader-landt vwaren, open. Doet ghy oock alsoo, houdt de vensters van uwe vijf sinnen, om den hemel (het welck u vader-landt is) te aenschouwen, alijdt open, ende die saecken alleen te sien, die Godt aengaen; maer daer en boven vermane ick u, dat ghy alijdt vuilt de vensters toe houden, daer den Propheet af spreeckt: De doot is door de vensters in-gecomen. Ende in't tweede boeck teghen Iovinianum, seght den selven Doctoor: Door de vijf sinnen, als door vijf vensters, comen de sonden in de ziele, ende 't is onmoghelijck dat de vyanden, hoe menichvuldich dat se oock zijn, dit kasteel, oft hoofst-stadt des verstandis, anders dan door dese poorten kunnen in-nemen. Ende eyndelijck, is't dat sy de ziele vanghen, dat gheschiedt door het gesicht, door

Hier. ep. 22.
ad Eustoch.
cap. 11.

Gen. 34.

Dan. 6.

Ierem. 9.

Idem contra
Iovin. lib. 2.
cap. 7.

Idem contra
Helvid. l. 1.
cap. 11.
Iof. 10.

het ghehoor, door den reuck, door den smaeck, oft door het tasten. Den selven Leeraer der H. Kercke/ schrijvende teghen den Artsch-ketter Helvidius : De vijf sinnen (sejdt hy) zijn de vijf koninghen, die in het landt van belofte regneerden, die Iosue overwonnen heeft.

Gregor. in
Psal. 101.

Ierem. 9.

Matt. 5.

Luc. 17.

Den H. Gregorius schrijvende op den vijffsten Psalm der penitentie/ dat is/ op den 101. Psalm/ leereude hoe de ziele sterft als sy in doot-sonde valt/ seght/ dat wy vijf poorten hebben, welck zijn de vijf sinnen, door de welke de doot in comt, ende daer men den dooden mensch door uyt-draeght om te begraven. Van het eerste wort de Schrifture van Ieremias verstaen, daer hy seght, dat de doot door de vensters in huys ghecomen is, die de vijf sinnen zijn : ende het ghene dat den H. Euangelist Matthæus seght: Die eene vrouwe siet, om die te begheeren, die heeft de deure aen de doot gheopent, om in de ziele te moghen gaen. Het tweede gheschiedt, alser iemanden aen een ander sijnen nazem oft faem beneemt, ende teghen de eere Godts spreect die wordt als doot, door de poorte sijns mondts, tot het graf ghedraghen; waer van eene figureregheweest is den sone vande weduwe van Naim, die onsen Heere wederom verweckt heeft, als hy hem buyten de poorten te ghemoet quam. Want het beduydt een mensch, die door de vrelluste ghestorven is, ende om de quade vvercken nu door de poorten uyt-ghedraghen vwordt. Daerom bidd' ick u, soete IESU (seght den H. man) dat ghy van alle de poorten mijnder stadt, (dat is/ de vijf sinnen mijnder zielen) vuilt maken poorten der rechtveerdicheydt; op dat ick door die in gaende mach belijden, ende waerachtichlijck uwen alder-heylichsten naem loven : op dat door desen middel de doot gheenen in-ganck en vinde, noch de sonde plaetse om te rusten; maer dat de gheestelijke salicheydt daer in mach wonen, ende dat de poorten moghen geciert zijn met lof-sanghen van uwe glorie ende eere sonder eynde.

Dit is in 't generael van de vijf sinnen ghesepdt/ wy sullen nu in 't cort van elek in 't besonder spreken/ ende sien hoe grootelijcks altydt de heylighe personen tot bewaeringhe van de Supberhept/ opsicht op de vijf sinnen ghehadt hebben.

Beyvaringhe van de ooghen.

Ende al is 't dat wy alle dese vensteren ende deuren van ons vñf sinnen met alle neerfghedyt moeten bewaren; soo is nochtans de principaelste ende noodtsakelyckste deure die vande ooghen/ die wy moeten gade-slacn: want ghelijck den Wysenman seght: *Wat is doch argher gheschapen dan die ooghe?* Eccli. 37. Om dieswille dat de selve open-ghedaen zynde vande ziele/om verlicht te worden door het uyt-wendigh licht/ende volmaect te worden door het ghesicht van haren eyghen voor-worpe der uyt-wendighe dinghen; is ter contrarien uyt de selve dinghen supghende het doodelyck venijn der sonde/ met het welck sy de ziele selve is doodende; 't welck anders niet en is dan haer opentlyck verraden/ ende maken een slabe des vlesch/ van het welck sy behoorde te wesen ende is de waerachtighe ende natuerlycke Coninghinne.

Daer is gheweest Adam ende Eva, die inden staet der onnooselheyt hadden het leeghste ende het hooghste deel/ dat is/ den sin ende het verstant seer geschickt ende wel ghemaniert/ soo dat het leeghste seer volmaectelijck onder-worpen was het ghebodt van 't hooghste; ende oock het hooghste/ beghift wesende met verscheyden natuerlycke/ ende boven-natuerlycke gaben/ was seer promyt om sijnen Saligh-maker ende Schepper onder-danigh te zyn/ ende sinnen wille te doen: niet-regghen-staende nochtans alle dese denghden/ om dat sy haer niet ghewacht en hebben van een soo kleynen oorsake/ 't welck was dat sy den verboden appel aen-saghen/ ende alsoo het licht haerder zielen verduyfterende/ zyn sy ghevallen/ ende hebben het ghebodt Godts over-treden. Seght my nu dan/ wat sult ghy maken/ is 't dat ghy met alle neerfghedyt u ooghen niet en bewaert; want ghy in den staet van onnooselheyt niet en zyt/ maer wel in den staet van bederffenisse/ die gheneght is tot alle quaedt: Is 't dan dat de gene die wy waren van alle vleschelycke begheerlyckheyt/ ende geenderhande quade passien onder-worpen en waren/ door 't ghesicht in sonden gevallē zyn; wat sal dan u geschieden/

die vol van alle vleeschelijcke begheerlijckhepdt zijt/
vol van alle quade passien/die u mit groot gheuelet
tot alle quaerdt trecken?

Ende hoe wel dat ghy moet in 't generael van alle
ghesicht dat schadelijck is/ u ooghen bewaren/ niet
minder dan ghelijck eenen siecken mensch sy-selven
moet wachten van 't ghesicht van alle quade ende
schadelijcke syse/op dat hy tot de selve gheenen ap-
perijt oft treck en soude krygghen; nochtans besonder-
lijck moet ghy u wachten van alle het ghene dat den
mensch ghewoon is tot de begheerlijckhepdt des
vleeschs te trecken; ghelijck zijn alsulcke personen/
oft beelden/oft andere saken. en leden des lichaems/
die om verscheyden oorsaken den mensch tot quade
begheerte verwecken/van de welke ghy u geen sinis
en mooght versupmen te wachten; want naer het
ghebodt van de H. Vaders/ ende meesters van het
gheestelijck leven / uyt-genomen de handen ende de
voeten/soo moet de reste van u gheheel lichaem voor
u ooghen oft ghesicht verborghen zijn/ 't en waer dat
ghy door eenighen opentlijcken noodt daer toe ver-
bonden waert.

Cassiod. l. i.
cap. ii.

Den Kerckelijcken Historie-schryver Cassiodorus
schryft in sijne historie Tripartita ghenoeemt/ dat als
den H. Ammon, den welken een Egyptenaer was/
met synen discipel Theodorus, een seker rivier moe-
ste passeren / ende om dat den eenen den anderen
niet naeckt en soude sien; soo heeft hy Theodorus
belast/ dat hy hem aen d'een zijde soude vertrecken:
maer den ouden man sy-selven naeckt siende/ is
sels met soo groote schaemte bevanghen gheweest/
dat hy niet en heeft kunnen passeren; maer siet/ hy
is terstont door de goddelijcke gracie over de rivie-
re gedraghen gheweest/ ende over d'ander zijde op
den kant vande riviere gheset; waer mede dat den
Heere heeft willen te kennen gheben/ hoe groote-
lijcks hem is bejaghende de schaemte/ ende onnoo-
selhepdt.

Basil. de virg.

Dese sake heeft oock den H. Basilius aen de Maegh-
den seer gerecommandeert: *Het en betaemt niet (spreect
hy) dat een Maghet, al is sy alleen, haer te seer ont-bloote.
Ende alser eenighe noot sakelijckheydt praemt, dat men dit
met een rassicheydt passere; ende met alle forchvuldicheydt
sijne*

syne ledelkens bedecke, vreesende niet alleen haer ooghen, ende der Enghelen, maer oock voor haer eyghen selfs beschaepte zijnde.

Wat perfectel dat compt upt sijn ooghen niet wel te bewaren/ konnen wy ghenoech verstaen upt den Propheet David, die al was 't dat hy hepligh was/ ende als cen wolck ghewoon tot hooghe misterien/ ende goddelijcke consideratien te blieden; om dat hy nochtans op eenen tijdt met het ghesicht onverdachtelijck heeft om-ghesien/ soo is hy daer door ghevandighen ende verwonnen gheweest. Want (ghelijck den Propheet Ieremias seght) *die doot is op gheclommen door onse vensteren, ende de doot der sonden is oock door de vensteren van sijne on-wijse ooghen in-ghekomen/ ende heeft sijne ziele berooft/ ende ghedoodt. Mijn ooge heeft mijn ziele berooft, seyt noch eens Hieremias.*

Den H. Gregorius seght oock: *Het en betaemt niet aensien te worden, dat niet en is gheoorloft te begheeren. Want naer dat ghy sulcke saken ghesien hebt/ ende wel op-ghelet/ soo wordt ghy daer naer vande selve bevandighen/ ende u herte wordt beroert ende berooft: ende als ghy alder-minst daer op peysen sult/ soo sult ghy u-selven bedroggen vinden.*

Om dese oorzake wille/ soo heeft hem den H. Iob teghen dit quaedt ghewapent/ ghelijck hy van sijn eyghen selven is beringhende: *ick heb een verbondt gemaect met mijne ooghen, dat ick niet eens peysen en soude van eender Maghet. Wat verbondt is dat (seyt Gregorius) met de ooghen over-een te comen, om niet te peysen? 'Tis veel beter met het verstandt verbondt te maken, om niet te peysen; ende met de ooghen, om niet te sien. Nochtans seght hy: ick heb een verbondt ghemaect met mijne ooghen, dat ick niet eens peysen en soude van eender Maghet. Want den H. man wist seer wel, dat door dese deure de quade gepeysen den mensch inden sin komen: ende alsoo sijne ooghen ende de poorten van sijne sinnen seer wel bewarende, dat het herte ende het verstant wel bewaert soude blijven. Ende daerom seght hy, dat hy met sijne ooghen verbondt heeft ghemaect, om dat hy niet en soude peysen opeene Maghet. Waerom dan/ is 't dat ghy oock van alle onsupbere ghepeysen vry wilt zijn/ soo moet ghy eerbare ende supbere ooghen hebben; ende met u ooghen een verbondt maken/ van niet te sien dat onbehoorlyck is te begheeren.*

Chrysoft.
ferm. de con-
tin. Ioseph.

ren, Den H. Chrysoftomus ter oorzaken van dese woorden / vraecht aldus : Wie sal hem verwonderen, daer hysiet dat desen grooten man, die den duyvel heeft verwonnen, ende beschaempt ghemaect, sijnen voet beneffens den sijnen stellende, met allen sijn bedroch heeft ghespot, ende alle sijn practycken te niet gedaen, het aensicht van eender Maghet niet en heeft derren aensien : om dat my sonden kennen (seyd hi) hoe noodtsakelyck dat ons de voorsichticheyt is in dierghelycke saken, hoe de voot ende godvruchtich oock dat wy zyn.

Ephrem to. 2.
pag. 238. c. 87.

Den H. Ephrem seght / datter dry saken zyn die wonderlyck tot de deught / ende in 't besonder tot de reynicheyt den mensch helpen; te weten / Maricheyt / stil-swijghentheydt / ende het wel gade-slaen vande ooggen. Ende al is 't dat ghy de twee eerste deughden wel onder-hondt / 'ten zy dat ghy de ooggen oock daer by wel bewaert / soo en can ulve reynicheydt noch vast / noch beschermt zyn. Want ghelyck als eenen water-loop oft de water-gote van eenighe fonteyne gheborsten oft gebroken is, soo vergaet dat water daer af, ende wort versfroeyt; soo is 't oock, als de ooggen herrewaerts ende derrewaerts versfroeyt worden, als-dan vergaet de reynicheydt.

Antiochus
Abb. hom. 18.
Biblioth. SS.

Noch eenen andere H. aetheur seght / dat het gesicht van eenen mensch is ghelyck eenen pyl, die met eenigh fenijnigh cruydt bedorven is, die terstont alsoo ras als hy het herte is gherakende, 't selve doodet. Ende ghelyck als een genster byer in 't strop valt / 'ten zy dat het van stonden aen wordt upt-ghedaen / maer dat-men 't selve laet voorts-gaen / soo onsteket terstont / ende maecht grooten brandt: alsoo ghebeuret oock met een quaedt gepeps / 't welck van een onwys / oft onbedacht gesicht voorts-kompt / 'ten zy dat het ghedoodt wordt.

Matt. 18.

Wat kunnen wy beter vermaninghe hebben van ons ooggen te bewaren / dan dat CHRISTVS onsen Salich-maker sendt : Is 't dat de rechte ooghe u verargere, soo treckt se uyt, ende worpse van u. Hierom is 't dat sommighe Heplighen blyde zyn geweest / als sy haer ooggen door sieckte oft andersints verlozen hebben. Als den H. Petrus Abt van Clairvaulx / in Conincks-dael sieck zijnde / een oogh door de sieckte verlozen had / plach daer naer dickmaels al jockende te segghen; Ick ben bevrijt van een van mijn vyanden; maer vrees noch voor d'ander. In ghelycks den H. Iordanus van de

Vincent.
Spec. Hist. 1.
3. c. 32.

Predick.

Wiedick-heeren ordre / als hy door een groote cranck-
 hepdt r'eenemael het ghesicht van een ooggh verlozen
 had / heeft sijn broeders doen roepen na het Capit-
 tel-hups / ende hen gheseydt : Broeders, danckt Godt, dat
 ick verlost ben van een van mijn vyanden : maer bidt den
 Heere oock, dat hem gelieve d'ander, is 't dat het my nuttiger
 is, te bewaren.

Virg. Fr.
 Prad. 3.
 part. c. 22.

Dese sententie van onsen Salich-maker heb-
 ben sommighe dochters oft Maeghden seer wel
 onder-houden / oock haer epghen oogghen uyt-ste-
 kende; siende / datter eenighe mans-persoonen daer
 door verarghert waren. Alsoo heeft ghedaen eene
 gheestelijcke dochter / van de welke ghescheyden
 staet by Moschus Eviratus, in sijne gheestelijcke
 Beemde / die bemerckende dat een jonghelingh om
 haer schoone oogghen op haer verliefst was / de selve
 heeft uyt-ghetrocken / ende aen den jongelingh ghe-
 sonden : die door sulcken broom-dadich seydt tot de
 Keligie bekeert is gheweest. De selve victorie over
 haer selven ende haren beminder / heeft oock eene
 gheestelijcke dochter Lucia gheroont. Diet hier vo-
 ren onder de levens ende exempelen der Maeghden
 pag. 576.

Mosch. Evi-
 rat. Prad. Spi-
 rit, cap. 60.

Rader. 3.
 part. Virid.

Het en is dan niet wonder / dat van outs vele debote
 dochters haer ghewacht hebben van eenighe mans
 aen te sien / oft van de selve aengige sien te worden. **W**
 lesen by den gheleerden Historie-schryver Sulpitius
 Severus, hoe dat den H. Martinus seer grootelijcns ghe-
 acht heeft eene geestelijcke dochter / die gheen mans
 en wilde sien / noch van iemandt ghesien worden / al-
 waer het oock een Hepligh man oft Bisschop. **V**ant
 soo den H. Martinus passeerde voor by de hof-stede daer dese
 gheestelijcke Maghet nu veel jaren gheroont had, versien
 hebbende haer gheloofende deught, heeft haer om haer ver-
 diensten met sijn Bisschoppelijcke presentie vuillen vereeren.
 Vly die haer teghen woordigh waren (seyt Severus, die dit
 beschryft) meynden dat dese Maghet blijde soude zijn, dat se
 van al sulcken weerdighen Bisschop (buyten sijn gewoonte) ver-
 socht wierdt, ende dat se dat soude houden voor een ghetuyge-
 nisse van haer deughden. Maer sy bleef stant-vastich in haer
 voor-nemen, van geen mans te sien, ende en heeft haer niet
 willen vertoonen oock aen den H. Martinus. Die dit door haer
 mede ghesellinne verstaen hebbende, is blijdelijck van daer ge-
 gahn.

Sever. Dial. 2.
 cap 13.

gaen. Den schryber van dese historie prijstse alle beyde: O (sejdt hy) wat eene gloriouse Maghet is dese, die oock aen den H. Martinus haer niet en heeft willen vertoonen! wat eenen salighen man is Martinus, aie dese weygheringhe niet en keeft in quaedt ofte tot syn versmaedheydt genomen; maer dese deught hooghelyck heeft ghepresen; verblijdende hem, dat hy sulck een sonderlingh exempel in Vranckryck gevonden hadde.

Den selven autheur boeght daer by: Soo den H. Martinus daer ontrent genootsaect was te vernachten, heeft de selve Maghet hem een gifte gesonden, de welcke hy (al is dat hy plach alle giften te weygeren) ontfanghen heeft, seggende: De ghifte van alsulcke Maghet neme ick voor segheninghen, want sy veel bisschoppen in deughden te boven gaet. Hier upt is te mercken/ hoe grootlijcks den H. Martinus geacht heeft/ dat de Maeghden haer ooghen hebwaren/ niet allcen van wereltlycke/ maer oock van gheestelycke personen.

Ich en can niet naer-laten hier by te boeghen de woorden van den selven autheur/ die discipel is geweest van den H. Martinus, niet de welcke hy de Maeghden vermaent. O Maeghden (sejdt hy) hoort dit exempel, ende op datter gheen quade personen by u en comen, sluyt oock de deure aen de goede; ia oock aen de Priesters ende bisschoppen. Dat de gheheele vverelt dit hoore: Een Maghet en heeft niet willen ghesien zijn van den H. Martinus, sy en heeft niet willen ghesien zijn van een ghemeyn Priester oft bisschop, maer oock niet vanden H. Martinus, wiens ghesicht nochtans aen veel menschen tot ghesontheydt ende saligheydt is geveest.

Bevvaringhe van de ooren.

TEn is niet ghenoech om de repnighejdt te bewaren/ ende supber te leven voor het Goddelijck gesicht/ dat men alleene syne ooghen van alle wellusten/ ende vleschelycke begheerten des werelts bewaere; maer men moet oock daer by sijn ooren van alle onredelycke ende onweerdighe saecken afkeeren; ghelijck als van ongheschickte liedekens/ ongoddelijcke spraken/ ende alle onsupbere propoosten: want dese dinghen seer bequaem zijn om de ziele tot quade lusten/ ende oncerlycke begheerten te brengen;

ghen: te meer oock als dese saecken met der daedt ghesien worden/ ghelijck ghemeenlyck ghebeurt in Comedien / Camerispelen/ oft onbehoorli cke verthooninghen. Hierom seght den H. Chrystomus, dat Chryf. ho. 8. de Pœnit. het gaen tot sulckelicht veerdighe verthooninghen is soo veel als te gaen in de ghemeyne vwinckels van onsuiverheyt, tot de openbare schole van wellusticheydt, tot den stoel der pestilentie, ter plaetsen van alle onreynicheyt, tot een gasthuys vol van alle ontalijcke quaden ende ellendicheden, ende ten laetsten tot het Babylonisch forneys, in't welck de ziele verbrandt, ende te niet ghedaen wordt met de vierighe vlamme van begeerlijckheyt.

Bevvaringhe van den smaeck.

Aengaende den smaeck/ om ons in desen sin wel te bewaren/ soo moeten wy ons lichaem kastyden met vasten/ ende ons vermijden van allen delicaten oft lieffelijcken kost, het welck noodtsaeckelijck is om ons van alle begheerlijckheyt des vleeschs te bedriyen/ ende in sup verheyt te leven: ia sonder dese deught en konnen ons/ noch hayen-kleedt/ noch oock gheene disciplinen helpen. De redene waerom is dese: want om dese sonde te weyren/ ende spselven supper ende reyn te bewaren/ soo moet men eerst den oorspronck van dese sonde wech nemen/ het welck is de oberbloedicheyt van eten ende dvincken/ sijn eyghen lichaem kastydende met vasten/ gheene heete spysen oock gebruyckende/ oft die groot voetsel voordts brenghen; oock van veel te dvincken/ principael van stercken wijn: want dese dinghen alle oberbloedicheydt van bloedt voordtbrenghen/ ende maken eenen levenden geest; sp ontstellen het gheheel lichaem; sp verhitten de nieren; waer doo; daer naer den mensch tot begeerlijckheyt ontsteken wordt. Dit gheeft den H. Gheest oock in de H. Schifture te kennen/ als hy seght: Deut. 32. *Mijnen beminden is vet gheworden, ende hy heeft teghen ghesporret: hy is weeldich gheworden, vet ende breet; hy heeft verlaten Godt sijnen Schepper, ende hy is van Godt sijnen Saligmaker ghescheyden.*

Hierom vermaent den H. Hieronymus de gheeste Hier. ep. 22. ad Eustoc. lijke ochter Eustochium dat sy sober moet zijn in wijn, ende den selven schouwen als t venijn van de reynicheyt.

Want

Want ghelijck hy oock seght: Den wijn ende de jonckheyt is den brandt van de vleeschelijcke begheerte.

Idem ep. 9.
ad Salvin.

Den selven Leeraer vermaent Salvinam/ eene jonghe weduwe/ dat-se haer lichaem als een dertel peerdt met den toom van vasten soude temmen, op dat het niet naer wellusticheyt, maer naer noodelijcke spijsse soude haken, ende met meerder gheschicktheydt den H. Gheest in haer draghen.

Idem ep. 10.
ad Furiam.

Hy vermaent oock ernstelijck eene jonghe weduwe Furia/ datse haer niet en soude laten voorstaen, dat-se in Suyverheyt soude kunnen leven, ten zy dat-se voor medeghesellinnen hadde, abjumentie ende soberheyt. Diet hier voor pag. 655. breeder van abstinentie.

Bevvaringhe van den reuck.

In ghelijcks moerren oock goede sorghe draghen/ ende sy-selven wel wachten van den reuck. Men behoort alle parfumen ende reucken te schouwen/ en oock niet alleen deselve over hem niet dragen om des reucks wille/ maer oock de personen schouwen/ die de selve draghen; want dese dinghen den menschen oock tot onsuiverheyt trecken. Hierom den H. Hieronymus sprekende van de vyf sinnen/ datmen die bewaren moet/ op dat de doodt daer door niet in de ziele en kome/ seght wel expresselijck: Soetichedyt van goeden reuck, verscheyde reuck-wercken, amoom, civet, muskeliact, zijn alleen saecken, die de wulpsche ende onsuivere menschen soecken.

Hieron. l. 2.
adv. Iovin.
cap. 7.

Bevvaringhe van het raecken oft ghevoelen.

TIs noodtsaekelijck dat den mensch het ghevoelen wel gade-slae; want in desen sin is ghelegghen de onkuytscheyt/ waer door/ ghelijck het noodtsaekelijck is/ als men sy-selven wilt bewaren van't vper/ datmen verre van daer blijft/ soo ist oock noodtsaekelijck om sy-selven onbeschadicht te bewaren van het vper der begheerlijckheyt; datmen sy selven wacht van alle saecken/ die den mensch tot het selve vper kunnen ontsteken; onder de welke het pincipaelste is het raken van sommighe menschen/ daer verijckel in ghelegghen is/ oft die lichtveerdigh zijn. Ghelijck oock den H. Basilius seght, dat de sonde van onkuytscheyt

knyscheydt een vyer is, het welck in alle de leden van den mensch is brandende, soo dat het noodi saeckelijck is/ dat den mensch sp-selven beware van sulcken brandt. Basil. lib. de vera virg.

Ghelijck het raken van sp-selven seer perijckeleus is/ te meer is perijckeleus het raken van andere personen; 't zy dat de mans-persoon een vrouwe raecht/ oft een vrouwe-persoon eenen man. Dit leert ons den Apostel Paulus: *Het is goedt aen den man, dat hy gheene vrouwe en raecte.* 1. Cor. 7: Welck perijckel vreder verklaert de Wijse man in syn vijfde ende sevendste Capittel. Ende dit perijckel is/ al is 't dat-men maer een ledcken en raecht: waerom dat den H. Basilius seer wel seght: *Is 't dat iemandt alleenlijck den steert van een serpent raecht, soo sal hem terstondt daer door het hoofd (hoe wel dat het seer wijt van daer staet) oock verroeren.* Prov. 5. & 7. Ende is 't dat wy ons somtijds stooten alleen aen een van onse teenen van onse voeten/ terstondt rijfen ons daer door de haren op 't hoofd. Doozwaer het is seker/ dat het ghevoelen seer schadelijck is/ al is 't dat alleenlijck maer dooz de handt en ghebeurt/ waer dooz het gheheel lichaem van den hoofde tot de voeten niet vreeschelijcke begheerte ontstelt wordt.

O dochter/ o Religieus/ wie dat ghy zijt/ en wilt u niet betrouwen noch op ouderdom/ noch op heyligheyt/ noch op strenghecheydt des levens; schoudwt alle aen-rakinge van onghelijcke personen/ oft ghy gaet verlozen. Als op eenen tijdt vooz den H. Iordanus beschuldicht wierdt eenen sekken Religieus/ om dat hy hadde gheraecht de handt van eender vrouwe/ soo heeft hy hem ontschuldicht/ segghende/ *dat sy Godtvreesende was.* S. Anton. 4. Part. tit. 13. Den H. Iordanus heeft hem gheandt *het water: maer is 't dat sy te samen ghemenght worden, soo wordet vuyl slijck.* c. 3. v. 2. Schoudwt alle occasien van sijck te worden; ende maect dat ghy u in Supberhept alijc bewaert/ op dat ghy uwen hemelschen Wuydegom in der eeuwichheydt mooght behaghen.

F I N I S.

F A